

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PŘÍRODOVĚDECKÁ FAKULTA

KATEDRA GEOGRAFIE

Bc. LUCIE VÁCLAVÍKOVÁ

**HODNOCENÍ ÚZEMÍ NA BÝVALÝCH RYBNIČNÍCH
PLOCHÁCH VE SLEZSKU**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

VEDOUCÍ PRÁCE: RNDR. RENATA PAVELKOVÁ CHMELOVÁ, PH.D.

OLOMOUC 2013

BIBLIOGRAFICKÝ ZÁZNAM

- Autor:** Bc. Lucie Václavíková
- Studijní obor:** Regionální geografie
- Název práce:** **Hodnocení území na bývalých rybníčních plochách ve Slezsku**
- Title of thesis:** Assessment of agricultural land in the areas of extinct fishpond systems in Silesia
- Vedoucí práce:** **RNDr. Renata Pavelková-Chmelová, Ph.D.**
- Rozsah práce:** 91 stran a 8 vázaných příloh
- Anotace:** Tato práce se zabývá vývojem rybníkářství ve Slezsku. Především pak zkoumá tento vývoj na zvolených územích. Cílem práce bylo postihnout hlavní síly působící při zakládání a následném rušení rybníků a současném využití území. Důležitou součástí této práce jsou i fotografie zaniklých rybníků v krajině a přiložené mapy dokumentují vývoj počtu rybníků za poslední století.
- Klíčová slova:** rybník, historie a současnost rybníkářství, mapování, využití území
- Annotacion:** This dissertation deals with development of fishing cultivation in the Silesia region. In particular, it exams this process of the selected territory. The goal of this work was to find the main forces acting on the building and dwindling of fish ponds and land use in present time. An important part of work is the photographs of the remains of ponds in the countryside and the appended maps document the development of ponds over the last centuries.
- Keywords:** pond, history and present of fishing cultivation, mapping, land use

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně pod vedením RNDr. Renaty Pavelkové-Chmelové, Ph.D. a všechny použité zdroje a prameny jsou uvedeny na konci práce.

V Olomouci dne:

Podpis:

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji vedoucí práce RNDr. Renatě Pavelkové-Chmelové, Ph.D. za rady a připomínky, které mi v průběhu tvorby diplomové práce poskytla a za vstřícnost.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Přírodovědecká fakulta
Akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Lucie VÁCLAVÍKOVÁ**
Osobní číslo: **R110151**
Studijní program: **N1301 Geografie**
Studijní obor: **Regionální geografie**
Název tématu: **Hodnocení území na bývalých rybníčních plochách ve Slezsku.**
Zadávající katedra: **Katedra geografie**

Zásady pro vypracování:

Práce si klade za cíl zhodnotit území Slezska z hlediska existence bývalých vodních ploch (rybníků) v období od I. vojenského mapování. Tyto bývalé rybníční plochy budou zpracovány v prostředí GIS a promítnuty do současné krajiny. Takto nově definované plochy budou zhodnoceny z hlediska současného využití. Na vybraných lokalitách se na území budou navrhovat možné scénáře dalšího rozvoje. Diplomová práce bude zpracována v tištěné i elektronické podobě a bude obsahovat anglický abstrakt.

Rozsah grafických prací: Podle potřeb zadání

Rozsah pracovní zprávy: 20 000 - 24 000 slov

Forma zpracování diplomové práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

- ANDRESKA, J. : Lesk a sláva českého rybářství, NUGA, Pacov, 1997, 166 s.
BENEŠ, J., BRŮNA, V.: Archeologie a krajinná ekologie. Nadace projekt SEVER, Most 2008, 159 s.
BÍČÍK, L., JELEČEK, L., 2003. Long term Research of LUCC in Czechia 1845 -2000. In: Proceedings 2003, ESEH (European Society for Environmental History), Prague, " Dealing with diversity?", 224 - 231 pp.
BRŮNA, V., KŘOVÁKOVÁ, K., NEDBAL, V.: Stabilní katastr jako zdroj informací o krajině. In: Historická geografie 33. Praha, Historický ústav 2005, s. 397-409
DAŇHELKA, J., KUBÁT, J. a kol. Přítalové povodně na území České republiky v červnu a červenci 2009. Praha : Český hydrometeorologický ústav, 2009, 71 s., ISBN 978-80-86690-75-9
GERGEL, J: Úloha malých vodních nádrží v zemědělské krajině, Ústav vědeckotechnických informací pro zemědělství, Praha 1990, 68 s.
GUZIUR J., ADÁMEK Z.: Změny kvality rybníční vody při intenzivním minerálním hnojení NPK. In: Intenzifikace rybářské výroby a kvalita vody, Velké Meziříčí: 100 - 107, 1987.
HURT, R. : Dějiny Rybníkářství na Moravě a ve Slezsku díl. 1 a 2, Krajské nakladatelství Ostrava, Ostrava 1960, 1060 s.
KUBAČÁK, A.: Dějiny zemědělství v českých zemích 1.díl, MZČR, Praha 1994, 191 s.
VRÁNA, K. a kol., 2004. Revitalizace malých vodních toků - součást péče o krajinu. Praha: Consult. 60 s., ISBN 80-902132-9-4.
VRÁNA, K., BERAN, J.: Rybníky a účelové nádrže, Vydavatelství ČVUT, Praha 2002, 150 s.

Vedoucí diplomové práce: RNDr. Renata Pavelková Chmelová, Ph.D.
Katedra geografie

Datum zadání diplomové práce: 30. listopadu 2011

Termín odevzdání diplomové práce: 10. dubna 2013

L.S.

Prof. RNDr. Juraj Ševčík, Ph.D.
děkan

Doc. RNDr. Zdeněk Štejnec, Ph.D.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 30. listopadu 2011

OBSAH:

1. Úvod	9
2. Cíle a metodika	10
2.1 Cíle práce	10
2.2 Metodika	10
3. Rešerše literatury	13
4. Vymezení pojmu rybník	15
5. Slezsko	17
5.1 Vymezená oblast	17
5.2 Moravsko-slezská hranice	19
5.3 Fyzicko-geografická charakteristika	19
5.3.1 Povrch	19
5.3.4 Hydrologie	23
5.3.5 Fauna a flóra	24
6. Dějiny rybníkářství ve Slezsku	26
6.1 Počátky rybníkářství	26
6.2 Vzestup rybníčního hospodářství	26
6.3 Velké rušení rybníků během 18. a 19. století	31
7. Novodobé rybníkářství (ve 20. a 21. století)	34
7.1 Pytláctví	37
7.2 Zakládání nových nádrží	39
8. Vývoj významných rybníčních soustav ve Slezsku	42
8.1 CHKO Poodří	42
8.1.2 Jistebník	49
8.1.4 Současnost	56
8.2 Ostrava	57
8.2.1 Ostrava – městské části Kunčice nad Ostravicí a Kunčičky	58
8.3 Šenov	60
8.4 Dolní Lutyně a Dětmorovice	63
8.4.1 Dolní Lutyně	63
8.4.2 Dětmorovice	68

9. Porovnání rybníků II. vojenského mapování s vodními plochami zachycenými na dalších mapách	70
9.1 Počet rybníků na ploše Wielandovy mapy	70
9.2 Velikost rybníků a jejich nadmořská výška	73
9.2.1 Rozdělení rybníků nad 0,5 ha podle velikosti	73
9.2.2 Rozdělení rybníků nad 0,5 ha podle nadmořské výšky	74
9.3 Současné využití půdy	76
10. Závěr	80
11. Summary	82
12. Použité zdroje a literatura	84
13. Seznam obrázků a tabulek	89
14. Seznam zkratk a převody jednotek	91

1. ÚVOD

Území českých zemí bylo odnepaměti chudé na přirozené vodní nádrže a oblasti se stojatou vodou, kde by se dařilo rybám. Významná jezera nalezneme pouze na Šumavě, přírodovědně zajímavější ale menší vznikají v krasových oblastech či rašeliništích.¹

První zmínky o rybaření známe z mladší doby kamenné. Rybolov na řekách pře-trval i do středověku a v pozměněné formě sportovního rybářství až dodnes. Lov ryb už není otázkou jen obživy, ale také rekreace a odpočinku.

Na březích velkých řek vznikaly v minulosti rybářské osady, které postupně dosáhly velikosti vesnic i měst. Ležela-li tato osada nedaleko brodu, který ji spojoval s širším okolím, mohla svou obživu založit na obchodu.

Ve 13. století se díky zakládání měst stali mnozí rybáři měšťany a později i členy cechů. Města se stala hned po kláštorech největšími odbytišti ulovených ryb. Následně ale přestalo množství ryb ulovených v řekách stačit. V 15. století, pro válkami a politickými tahanicemi rozvrácenou zemi, hledala šlechta nové hospodářské zdroje. Jedním z nových směrů, kterým se vydala, bylo zakládání rybníků.

Nedostatek přirozených vodních ploch tak byl postupně nahrazován výstavbou vodních děl. Rybníkářství se stalo zásadním zdrojem příjmů, nepotřebovalo tolik pracovní síly bylo velmi rentabilní. Nejvíce rybníků bylo zbudováno v jižních Čechách a to v Třeboňské a Českobudějovické pánvi. Další rybníky vznikaly v povodí velkých moravských a slezských řek Moravy, Dyje a Odry.

Tradice rybníkářství přetrvala do dnešních dnů. V 15. a 16. století, v době největšího rozkvětu tohoto vodního hospodářství se našlo více lidí, kteří se točili kolem rybníků, než těch, kteří by ve svém okolí žádný neměli. Přes útlum budování rybníků, který trval několik staletí tato fascinace vodou pokračuje. Člověk ji chce uchopit a zkrotit, ať již stavbou přehrad, rybníků, poldrů či narovnávaním koryt řek. Ale najde se naštěstí i mnoho těch, kteří rybníčky budují pro svou potěchu a jako místo klidu a relaxace.

¹ Vlček a kol.: Vodní toky a nádrže. 1984.

2. CÍLE A METODIKA

2.1 Cíle práce

V této diplomové práci je hlavním cílem zhodnocení území Slezska z hlediska existence bývalých vodních ploch - rybníků. Jedná se o období od vzniku Wielandovy mapy Opavského knížectví z roku 1736. Na zaniklých rybnících zobrazených v II. vojenském mapování bude posouzeno současné využití krajiny na nově vzniklých plochách.

Na vybraných soustavách je nastíněn jejich historický vývoj a u rybníků zaniklých je posouzeno jejich současné využití.

Dále bylo cílem práce navržení možných scénářů rozvoje ve vybraném území, kde již rybníky zanikly. Bylo vybráno území Poodří, protože zde lze s rozvojem na území bývalých i současných rybničních soustav počítat.

2.2 Metodika

Při zpracování diplomové práce byly vybrány tyto metody:

A) Analýza historických map zadaného území. Jde o porovnání oblastí, na nichž byly v minulosti vybudovány rybníky, se současným stavem využití a vzhledu krajiny. Byly porovnávány mapy Opavského knížectví z roku 1736, I. vojenské mapování Čech, Moravy a Slezska z let 1746-1768, II. vojenského mapování z let 1836 - 1852, III. vojenského mapování, které se pro Moravu a Slezsko uskutečnilo mezi lety 1868 - 1878 a leteckých snímků (současná ortofotomapa).

Tato analýza a výsledné mapy byly zpracovány v programu ArcGIS 9.3, kde byly historické mapy rektifikovány na současné letecké snímky. Podklady byly získány z naskenovaného originálu Mapy Opavského knížectví ze Zemského archivu se sídlem v Opavě a digitalizovaných vojenských mapování, které byly získány ze stránek Staré a historické mapy Čech, Moravy a Slezska a geoportálu INSPIRE².

U Wielandovy mapy a map I. vojenského mapování byly zjištěny pro některé části zkoumaného území velké kartografické nepřesnosti. V oblastech, kde se již v krajině po rybnících nezachoval žádný pozůstatek například tam, kde byly rybníky překryty obytnou zástavbou, nebylo možné zjistit jejich přesné umístění. Ve většině

² Staré mapy - <http://oldmaps.geolab.cz/>
geoportál INSPIRE - <http://geoportal.gov.cz/web/guest/help-maps/>

případů jsou proto vrstvy v mapách vyznačeny jako bodové, a je tak určena přibližná poloha daného rybníka.

Chybějící mapové listy z II. vojenského mapování byly nahrazeny záznamy ze Stablního katastru. Jelikož byly mapy z katastru podkladem pro toto mapování, mohou být vrstvy sloučeny. V polygonové vrstvě rybníků, kterou jsem získala od pana Mgr. Pavky, jsou rybníky z mapování i katastru v jedné vrstvě společně, jen v atributové tabulce je u nich poznámka, že se vyskytovaly pouze v SK či byly zaneseny v mapování. S vrstvou bylo pracováno jednotně a rybníky jsou na mapách označeny jako *rybníky z II. vojenského mapování*. II. vojenské mapování bylo prováděno v době, kdy území za řekou Opavou nebylo součástí českých zemí. Toto území bylo odtrženo již po roce 1745, kdy se Marie Terezie zřekla Slezska, aby tak mohl být uzavřen mír se sousedním Pruskem.

Mapové listy III. vojenského mapování Moravy a Slezska pro zkoumanou oblast sice nechyběly, ale problémem se stala hranice mapových listů, které byly vytvářeny patrně jinými lidmi, podle trochu jiné metodiky. Je zde rozpor mezi tím, zda byly rybníky v době mapování napuštěny, či nikoliv. Zvláště je to patrné na soustavě u Jistebníka – jedna část soustavy je zakreslena jako vypuštěná a jsou na ní vytvořena pole a druhá část je zakreslena jako funkční. Bylo by možné to posuzovat tak, že byla půlka soustavy letněna, pokud by ovšem zmíněná hranice neprocházela prostředkem jednoho z rybníků. Lze tedy předpokládat, že celá soustava byla v této době letněna. Rybníky v severní části mohou být zakresleny jako zavodněné, aby byly odlišeny od okolních polností. Popřípadě se s jejich napuštěním právě začínalo a bylo jasné, že v blízké budoucnosti budou opět zcela zavodněny. Po konzultaci s vedoucí práce byly rybníky zakresleny přesně podle vojenského mapování.

Vrstva moravsko-slezské hranice, pak byla získána od Mgr. Šimáčka.

B) Analýza využití území na zaniklých rybnících, velikosti rybníků z II. vojenského mapování a nadmořské výšky zaniklých rybníků

306 rybníků z II. vojenského mapování, jejichž **výměra přesáhla 0,5 ha**, bylo zařazeno do intervalů vrstevnic za použití funkce „spatial join“. Bylo použito zařazení jednoho rybníku do více intervalů nadmořské výšky (join ONE TO MANY), kdy vzniklo 346 ploch, je tedy zřejmé, že 40 rybníků leželo ve dvou intervalech. Nešlo totiž jasně zadefinovat, aby se rybníky náležící do dvou sousedních intervalů zařazovaly například podle velikosti plochy rybníka v dané kategorii. Následně byly všechny

rybníky náležící do dvou intervalů porovnány s mapou a rybník byl zařazen ručně do takového intervalu, kam patřila jeho větší část. Vrstva **156 zaniklých rybníků** vznikla porovnáním 306 rybníků z II. voj. mapování se současnými vodními plochami. Následným zařazením do intervalů vrstevnic vzniklo **173** rybníků (vodních ploch). 17 rybníků ležících ve dvou intervalech bylo opět ručně přiřazeno do intervalu, kam logicky náležely. Zůstalo **150 rybníků**, které **změnily plochu**.

Rybníky II. vojenského mapování a vrstva **156 zaniklých rybníků** byla následně přiřazena k plochám Corine land cover 2000 s využitím území. Každý rybník byl zařazen do kategorií využití území. Vzniklo tak **275** rybníků (vodních ploch), kdy 55 rybníků leželo ve dvou kategoriích, 19 jich náleželo do tří a 6 rybníků dokonce do čtyř kategorií. Ve vrstvě obsahující všechny rybníky II. vojenského mapování vzniklo **598** nových vodních ploch. Ty byly opět ručně přiřazeny do kategorie, jejíž výměra na rybníku převažovala.

C) Analýza archivních a soukromých pramenů. Práce vychází z pokladů poskytnutých Zemským archivem Opava, Okresním archivem Opava. Soukromými materiály pana Květoslava Wilsche k vývoji rybníkářství na Odersku a kroniku Dolní Lutyně poskytnutou paní Janou Wrožynovou.

D) Terénní výzkum a šetření formou rozhovoru. Terénní výzkum probíhal od srpna 2011 do dubna 2013 a během něho byla pořízena **fotodokumentace**. V průběhu bylo také formou rozhovorů zjištěno mnoho informací o současném rybníkářství z rozhovorů s panem Madziou z Chovu ryb Jistebník, se zootechniky z Rybářství Rychvald, s Ing. Vladimírem Durčíkem z MO ČRS Karviná a se současným stavitelem rybníků panem Ing. Rudolfem Lebedou.

3. REŠERŠE LITERATURY

O dějinách rybníkářství bychom našli celou řadu knih. Ty se ale ponejvíce věnují oblastem dnešních rybníkářských soustav na Třeboňsku a na jižní Moravě. Napsána. Dostupné literatury o severomoravských, hlavně pak slezských rybnících a rybníčních soustavách je málo. Důležitým zdrojem se pro mě v této oblasti stala regionální periodika i regionální literatura a knižně vydané kroniky obcí.

Kroniky měst a obcí se staly zásadním pramenem pro téma rybníkářství. Problémem ale zůstává že pokud kronikář nebyl sám zapálený rybář či rybníkář, tak se kroniky věnují rybníkům jen okrajově. Více se věnují škodám, které se v obcích staly v důsledku krupobití či záplav. Rybníky jsou opomíjeny. I přesto lze v Kronice Věřňovic najít velké množství informací o zaniklých rybnících v Dětmarovicích a Dolní Lutyni.

Mezi první a nejstarší díla zabývající se detailněji problematikou rybníkářství bezesporu náleží spisek Jana Dubravia ³. Ve svém díle, Dubravius dokazuje, že byl s problémy zřizování a vedení rybníků v Čechách šestnáctého století dobře obeznámen. Jeho dílo se stalo základem pro novodobé rybníkářství. Dubravius zde předkládá mnoho příběhů z vlastní praxe, dále také čerpá z praxe svých předchůdců, jakými byl například Vilém z Pernštejna. I když je tato kniha jedinečným a důležitým pramenem k objasnění problematiky budování rybníků a chovu ryb, nelze všechny Dubraviovy doslovně. Nalezneme zde několik rozporů s pracemi pozdějších historiků.

Jediné ucelené dílo, které podává detailně vývoj rybníkářství na Moravě a ve Slezsku je Hurtova dvoudílná publikace. Nalezneme zde informace o vzniku rybníkářské tradice v povodích hlavních řek. Zabývá se postupným příchodem zlaté éry rybníkářství, definuje několik mezníků, které ovlivnily následnou stagnaci a postupný úpadek tohoto lukrativního podnikání. Hurt se také úžeji věnoval rybníkářství na Novojicku, jeho vývojem a historií rybníků a rybníkářských soustav v Poodří. Tyto studie vycházely pravidelně v regionálním periodiku Novojicko v letech 1960 – 1964 ⁴.

Dějínám rybníkářství se také věnují pozdější autoři. Je to Andreska ⁵. Ten se územím Slezska ale příliš nezabývá. Jeho práce je přínosná pro pochopení situace v 19.

³ Dubravius: O rybnících.. 1953.

⁴ Hurt (1960 – 1964) In. Novojicko

⁵ Andreska: Lesk a sláva českého rybářství. 1997.

a 20. století. Kdy se toto české umění potýkalo se zestátňováním, pozemkovými reformami, snižováním cen ryb a jejich dovozem ze zahraničí.

Technickými parametry výstavby rybníků se zabývají mnohá skripta a učebnice pro střední, vyšší odborné i vysoké technické školy a školy vodního hospodářství nebo ekologie. Nalezneme v nich kategorizace a hlavní charakteristiky rybníků. Podepřené historickým vývojem a rozbořem technických náležitostí budování nádrží. ⁶ O jeho vlivu rybníků na krajinu, ekologické hodnotě a dopadech. Pak nalezneme informace v publikacích vydávaných AOPK ⁷ Tyto publikace se zabývají revitalizacemi MVN ⁸, důležitým zdrojem informací byl v tomto směru Plán péče o Poodří ⁹

Charakteristiky Slezska v této práci vychází z historické práce Gawreckého ¹⁰, fyzicko-geografické charakteristiky byly čerpány z knih Slezsko¹¹ a z edice vydávané AOPK ¹², kde jsou nejen FG detailně zpracované charakteristiky obou krajů, dále pak problematika jednotlivých základních chráněných území. Přínosná byla zejména mapová příloha, ze které jsem čerpala.

⁶ Čítek, J. a kol.: Rybníkářství. 1998.

⁷ Beran, Vrána: Rybníky a účelové nádrže. 2008. a Pokorný: Vodní hospodářství, Stavby v rybářství. 2009.

⁸ Kol. autorů: Obnova rybníků. 2009.

⁹ Plán péče o CHKO Poodří na období 2009 – 2015. 2009.

¹⁰ Gawrecki, D. a kol.: Dějiny Českého Slezska 1740 – 2000. 2003.

¹¹ Kol. autorů: Slezsko. 1992.

¹² Šafář, J. a kol: Olomoucko. 2003 a Weissmannová, H. a kol.: Ostravsko. 2004

4. VYMEZENÍ POJMU RYBNÍK

V Dubraviově spisku jsou rybníky vymezeny slovy M. Varra jako „ *ty nádrže, v nichž jsou ve slané nebo sladké vodě uzavřeny ryby.*“¹³ Dle Bradáče je rybník nádrž vybudovaná nebo upravená člověkem, která je vypustitelná a určená k chovu ryb.¹⁴ Z vodohospodářského pohledu lze rybník definovat jako malou vodní nádrž, která plní také jiné funkce, než jen rybochovnou.¹⁵

Zákon č. 99/2004 Sb § 2 písm. c) definuje rybník jako: „...*vodní dílo, které je vodní nádrží určenou především k chovu ryb, ve kterém lze regulovat vodní hladinu, včetně možnosti jeho vypouštění a slovení; rybník je tvořen hrázi, nádrží a dalšími technickými zařízeními.*“¹⁶

Rybník je tedy definován jako vodní dílo, které specifikuje § 1 odst. 3 zákona č. 334/1992 Sb. jako patřící „... *do zemědělského půdního fondu.*“¹⁷ Rybník je v dalším vymezení chápán nejen jako stavba, či vodní dílo, ale také jako pozemek, na který se vztahují vlastnická práva¹⁸.

Podle vodního zákona 254/2001 Sb., poslední změna z roku 2011, je rybník stavba a vyžaduje se stavební povolení. Dle § 15 *při povolování vodních děl, jejich změn, změn jejich užívání a jejich odstranění je potřeba povolení vodoprávního úřadu.*

Podle § 102 odst. 1j) *stát může poskytnout finanční prostředky k úhradě výdajů na opatření ve veřejném zájmu, zejména pro ... obnovu, odbahnění a rekonstrukce rybníků.*¹⁹

Kategorizace rybníků:²⁰

Rybníky jako vypustitelné umělé vodní nádrže, sloužící k chovu ryb, jsou podle svého hospodářského využití rozděleny do několika kategorií.

a) podle polohy – vrchovinné a nížinné – vrchovinné rybníky nejsou díky své nižší průměrné roční teplotě příliš vhodné pro chov teplomilných druhů ryb a kaprů.

b) podle okolí – lesní, luční, polní, návesní, podvesní . Jako nejúrodnější jsou vyhodnoceny polní rybníky. Jsou ale také negativně ovlivněny náplavami s okolních polí, a tedy nadměrným přísunem živin a chemických látek. Lesní rybníky naopak trpí

¹³ Dubravius: O rybnících. :1953. str. 27.

¹⁴ Bradáč, A. Fiala, J.: Nemovitosti. 2004.

¹⁵ Čítek, J. a kol.: Rybníkářství. druhé aktualizované vydání. Informatorium. Praha 1998. str. 20.

¹⁶ Zákon č. 99/2004 Sb., o rybníkářství, výkonu rybářského práva, rybářské strážní, ochraně mořských rybolovných zdrojů a o změně některých zákonů (zákon o rybářství)..

¹⁷ Zákon č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu..

¹⁸ Kladivová, Kult: Vodoprávní problematika rybníků I. 2010.

¹⁹ Zákon 254/2001 Sb. část první, zákon o vodách (vodní zákon)

²⁰ Čítek, J. a kol.: Rybníkářství.. 1998. str. 20 – 22.

přísunem kyselých látek. Rybníky při vesnicích a sídlech slouží jako biologické nádrže k dočišťování odpadních vod.

- c) podle hlavní chované ryby – nejčtenější jsou kaprové a pstruhové.
- d) podle vedlejších úkolů – biologické, požární, rekreační, závlahové atd.
- e) podle způsobu napájení vodou – nebeské, pramenité, průtočné a náhonové.

1) Nebeské – nemají stálý přítok, hlavním zdrojem vody jsou srážky. Snadno zarůstají a zanášejí se, v zimě promrzají. Pokud jsou v místech s propustným podložím, trpí v suchých letních měsících nedostatkem vody.

2) Pramenité – jsou zásobovány vodou z vývěrů přímo v rybníce nebo nedaleko nad ním. Voda má méně kyslíku a není tak vhodná pro chov ryb. Bývají málo úrodné a hlubší, používají se hlavně pro chov pstruhů. Jejich úrodnost je zvyšována intenzivním hnojením. Druhým velkým zdrojem přívodu vody jsou sněhové a dešťové srážky.

3) Průtočné – voda protéká rybníkem, tím snižuje obsah živin, které jsou vyplavovány. Mohou do nich pronikat ryby z vodního toku. Jsou využívány jako rybníky hlavní. Základním vybavením jsou vypouštěcí zařízení a jalové splavy, které chrání rybník před přívalovými vodami. Dále jsou pro tento typ rybníků nepostradatelné obvodové stoky.

4) Náhonové – voda je do nich přiváděna náhony z okolních vodních toků. Množství vody je kontrolováno technickým zařízením, lze je kdykoliv napouštět a vypouštět. Lze je využívat k chovu kaprů.

Rybníky neplní jenom funkci rybochovnou, ale také:

I. vodohospodářskou - zadržují vodu a přispívají k vyrovnání vodní bilance v krajině, zachycení povodňových vln atd.

II. klimatickou - příznivě ovlivňují vzdušnou vlhkost, vyrovnávají teplotní rozdíly.

III. ostatní - zásobují užitkovou vodou případně zemědělské oblasti, využívají se k čištění odpadních vod jako biologické nádrže, k rekreaci či pro průmyslové účely jako zásobárny vody pro výrobu elektrické energie. Jsou také významným krajinným prvkem a mají své nezastupitelné místo při vzniku ekosystémů vázaných na vodu.

5. SLEZSKO

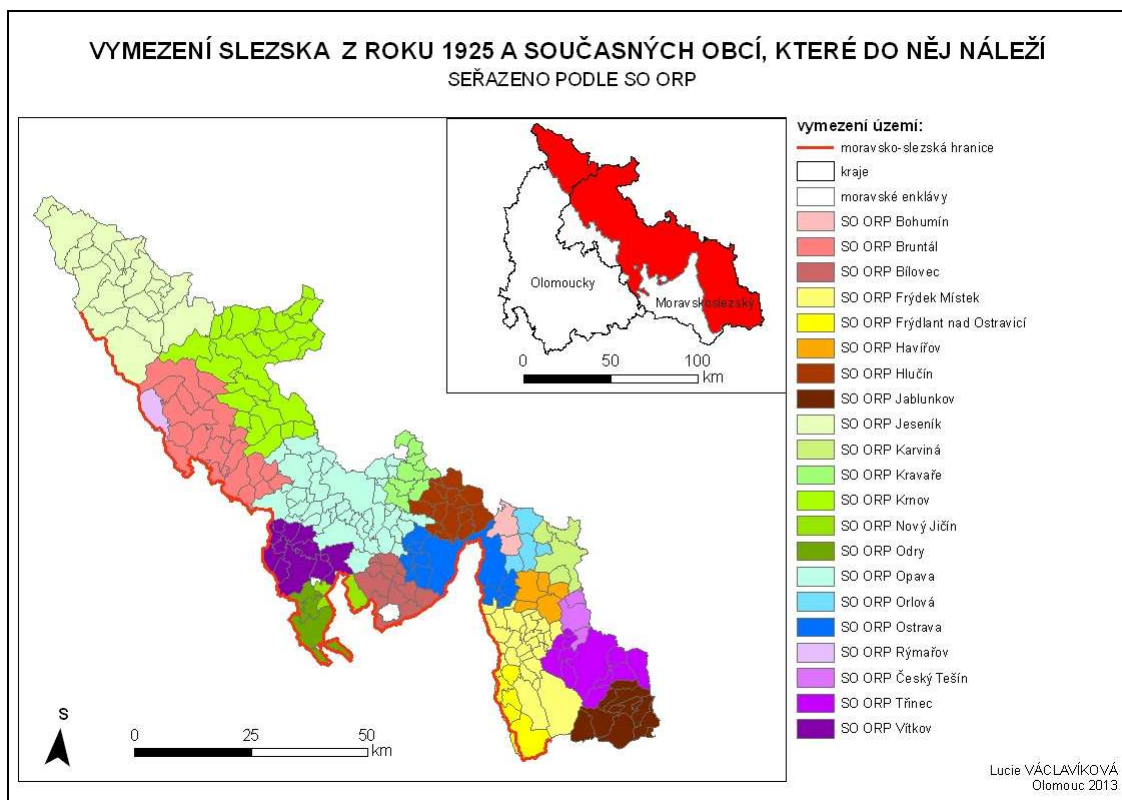
5.1 Vymezená oblast

Zájmové území českého Slezska je jen malou částí historického Slezska, které bylo v minulosti součástí českého státu. Označované bylo jako Moravské Slezsko, Rakouské Slezsko či Sudetské Slezsko. I když byly Morava a Slezsko po staletí samostatné země, obě byly formálně nezávislé, ale patřily českému králi. Hranice mezi nimi vymezená může být chápána jako administrativní, zvláště když v některých úsecích nekopíruje terén, ale hranice jednotlivých panství. Nesmíme také zapomínat na *moravské enklávy* (v následujících mapách jsou vyznačeny jako bílé plochy v SO ORP Vítkov a SO ORP Bílovec), které byly na slezském území. Hranici nelze vymezit ani etnicky, protože na obou jejích stranách žilo jak české (slovanské), tak i německé obyvatelstvo. České Slezsko existovalo od roku 1742 do 1928 na území o rozloze asi 4 500 km².²¹

I po roce 1918 bylo v republice zemské zřízení, v němž tvořilo Slezsko samostatný administrativní celek s hlavním městem Opavou. V roce 1928 bylo Slezsko spojeno s Moravou v jednu zemi Moravskoslezskou. Moravsko-slezská hranice stále leží mezi jednotlivými politickými okresy. Po roce 1945 byl pokus o obnovení bývalého administrativního postavení Slezska, ale roku 1949 bylo zemské zřízení zrušeno. Ani vznik následných okresů a krajů v letech 1960 a 2000, ani vznik SO ORP a SO POU roku 2005 bývalou moravsko-slezskou hranici nerespektuje. Na současných mapách České republiky již zakreslena není.

Zkoumané území tak netvoří jednotnou administrativní část. Je rozděleno mezi dva kraje – Olomoucký a Moravskoslezský. Dále se rozkládá na území 21 SO ORP a zahrnuje 279 obcí, kdy 17 katastrálních území obcí protíná moravsko-slezská hranice.(viz obr. 1). Toto je dokladem, že novodobé administrativní dělení historickou zemi Slezsko nerespektuje. Jednotčím prvkem tohoto různorodého území jsou řeky Odry a Olše se svými přítoky.

²¹ Gawrecki, D. a kol.: Dějiny Českého Slezska 1740 – 2000. 2003. a Kol. autorů: Slezsko. 1992.

Obr. 1: Mapa vymezení Slezska z roku 1925 a současných obcí, které do něj náleží

Slezsko – kategorizace podle Gawreckého ²²

Slezsko – nejobecnější pojem. Obsahuje všechna území která ke Slezsku kdy patřila. Můžeme sem zahrnout oblasti v Habsburské monarchii, Prusku, Německu i Polsku. Po roce 1742 bychom měli mít na paměti, že část Slezska přešla pod správu Pruska - Pruské Slezsko. Zbytek, který zůstal na našem území bychom měli nazývat Rakouské Slezsko - jedná se o roky 1742 – 1918.

Československé Slezsko pak zahrnuje tu část Slezska, která byla zahrnuta v Československé republice v letech 1918/1920 – 1938, 1945 – 1992. S tímto označením se můžeme setkat v pracích vzniklých před rokem 1993. V této práci bylo toto označování nahrazováno, protože se jeho území nelišilo od rozsahu Českého Slezska.

Opavské Slezsko, území někdejšího Krnovského, Niského a Opavského knížectví, které bylo roku 1920 rozšířeno ještě o území Hlučínska. Stejně tak Těšínské Slezsko lze chápat jako území bývalého Těšínského knížectví. Od roku 1920 je tak označována ta část území, která se stala součástí českého státu. V této práci se

²² Gawrecki, D. a kol.: Dějiny Českého Slezska 1740 – 2000. 2003.

vyskytuje označení Opavského knížectví, s přihlédnutím k mapovým pramenům. Oblast Těšínského Slezska se omezuje na označení Těšínsko.

Pro potřeby této práce splývá označení České Slezsko a Slezsko obecně, obě jsou chápány jako území vymezené moravsko-slezskou hranicí z roku 1925 a státní hranicí.

5. 2 Moravsko-slezská hranice

Slezsko má protáhlý tvar od SZ k JV. Ze severu ho uzavírá státní hranice s Polskem, na JZ kopíruje hřebeny Rychlebských hor. Pokračuje po hlavním evropském rozvodí a hřebenech Hrubého Jeseníku až k Pradědu. Následně po řece Moravici ke Kružberku a překonává Moravskou bránu u Blahutovic. Drží se koryta Odry až k Ostravě, klesá na jih a dělí dnešní Frýdek-Místek na slezský Frýdek a moravský Místek. Po hřebenech Moravkoslezských Beskyd vede až k sedlu Makov. Pak pokračuje přes Velký Polom k Jablunkovskému průsmyku a ke státní hranici s Polskem u Hřčavy.

5. 3 Fyzicko-geografická charakteristika

5. 3. 1 Povrch

Výškové členění:

Nejvyšším místem je Praděd (1491 m n. m.) a nejnižším je bod na sever od Bohumína, kde řeka Odra vtéká do Polska (195 m n. m.). Území do 250 m n. m. zasahuje do českého Slezska v Javornickém, Osoblažském a Sudickém výběžku, větší oblasti zabírá v Poopavské nížině, Ostravské pánvi a Moravské bráně. Většinu pak zabírá výškový stupeň 250 – 500 m n. m. v oblastech Podbeskydských pahorkatin, větší části Nížkého Jeseníku a Zlatohorské vrchoviny. Oblasti hornaté, to znamená nad 750 m n. m. jsou Beskydy na JV, Hrubý Jeseník a Rychlebské hory na SZ. (viz příloha I.)

Geomorfologické členění:

České Slezsko se dle geomorfologického členění řadí ke třem provinciím. Na severu spadá malou částí pod provincii Středoevropská nížina. Na JV je to provincie Západní Karpaty a na SZ Česká vysočina. Detailnější členění viz tab. 1.

<i>provincie</i>	<i>soustava</i>	<i>podstava</i>	<i>celek</i>
Česká vysočina	Krkonoško-Jesenická	Jesenická	Rychlebské hory
			Zlatohorská vrchovina
			Hrubý Jeseník
			Nízký Jeseník
		Krkonoško-Jesenické podhůří	Vidnavská nížina
			Žulovská pahorkatina
Středopolská nížina	Středopolské nížiny	Slezská nížina	Opavská pahorkatina
Západní Karpaty	Vněkarpatské sníženiny	Západní Vněkarpatské sníženiny	Oderská brána
		Severní Vněkarpatské sníženiny	Ostravská pánev
	Vnější Západní Karpaty	Moravské-slovenské Karpaty	Vizovická vrchovina
		Západní Beskydy	Moravskoslezské Beskydy
			Jablunkovská brázda
			Slezské Beskydy
			Jablunkovské mezihoří

Zdroj: geoportál INSPIRE

Antropogenní tvary:

Slezsko výrazně ovlivnila antropogenní činnost. Nejvíce člověk pozměnil okolní krajinu v ostravsko-karvinském uhelném revíru. Jedná se především o tvary vzniklé v důsledku dolování tzv. montánní tvary. Dlouhá historie těžby uhlí poznamenala okolní krajinu. 200 let dolování přetvořilo Ostravsko, kde se dominantami staly haldy vysoké až 90 m. V roce 1965 zabírala odpadová hlušina plochu kolem 5 km² a v 80. letech to bylo 13,5 km². Závažným důsledkem těžby se staly také poklesy půdy, které zasáhly přibližně 200 km² území. Hloubka poklesových kotlin je kolem 20 m. Jasně to dokládá asi nejznámější pokles na Karvinsku, kde klesl kostel Sv. Petra z Alkantary o 37 m. Jen díky obětavosti a péči místních farářů byl zachráněn a i v dobách minulého režimu opraven. Poslední rekonstrukcí prošel v letech 1994 – 1995. Jinde zmizely nebo byly posunuty celé vesnice. (viz příloha II.)

Antropogenní tvary nalezneme samozřejmě i jinde, jedná se o velké množství pískoven a šterkopískoven, které vznikají v blízkosti nebo přímo na plochách

zaniklých rybníků. Dokladem může být Hlučínské jezero, které vzniklo díky těžbě šterkopísků na bývalém Velkém Fifejdském a Mlýnském rybníce.

5. 3. 2. Geologie a pedologie²³

Česká část Slezska má složitou geologickou stavbu díky tomu, že leží na hranici dvou jednotek Českého masivu a karpatské soustavy. Český masiv byl konsolidován varijskou orogenezí na konci prvohor. Karpaty byly zformovány na konci třetihor.

Prahory: Jedná se o geologicky nejstarší horniny, které tvoří SZ Slezska. Nalezneme zde krystalické břidlice Rychlebských hor, rulové klenby v Hrubém Jeseníku a hlubinné vyvěřeliny. Důležitými surovinami, které slezské prahory obsahují jsou například žuly, železné rudy, krystalické vápence a grafit.

Prvohory jsou zastoupeny devonským a karbonským útvarům a tvoří jádro Zlatohorské vrchoviny a Nížkého Jeseníku. V karbonské části nalezneme ostravské a karvinské uhelné sloje, dále pak množství kovů např. železo, olovo, měď. Naleziště zlata a stříbra jsou vázána na devonskou část, hlavně na oblast Zlatých Hor, Jeseníku, Oder atd.

V druhohorách vznikly jurské a křídové usazeniny pravěkých moří v karpatské části Slezska. Západní část byla souší a vznikla zde parovina, jejíž okrajové části byly zaplaveny mořem.

Třetihory jsou typické pokračující sedimentací v oblastech zaplavených mořem. Následně dochází k jejich vyvrásnění a ke vzniku příkrovů Karpat a rozlámání jesenické paroviny na jednotlivé kry. Vrásnění vyvolalo sopečnou činnost a následně vznikla skupina moravskoslezských sopek. Třetihorního původu jsou naleziště nafty a zemního plynu, sádrovce u Kobeřic a Kateřinek (část Opavy), pískovce v Beskydech, cenné minerální vody u Darkova.

Čtvrtohory jsou obdobím utichajících horotvorných pochodů i sopečné činnosti. Ledovce zaplnily snížená místa a vytvořily vrstvu silnou až 200 m. Tento pokryv skýtá úrodné spraše a cihlářské hlíny.

²³ Kol. autorů: Slezsko. 1992.

5. 3. 3 Klimatická charakteristika²⁴

Hlavní rysy podnebí vyplývají ze zeměpisné polohy. Převládá zde kontinentální podnebí. Určujícím činitelem je teplota vzduchu. Rozhodující vliv má na ni nadmořská výška. Nejteplejším místem je okolí Opavy, Ostravská pánev, a Osoblažsko s ročním průměrem 8 – 9 ° C, na druhou stranu nejchladnější jsou vrcholky Hrubého Jeseníku s průměrnou roční teplotou 0 – 5 ° C. Důležitým ukazatelem je také *roční průběh průměrných teplot*. Stejně jako ve zbytku republiky i zde je nejteplejším měsícem červenec a nejchladnější je přelom ledna a února.

Srážky jsou ovlivněny převládajícím západním prouděním. Srážek spadne více na západních návětrných stranách hor. Na závětrných, kde vítr klesá a otepluje se, srážek ubývá a vzniká zde srážkový stín. Takovým srážkovým stínem je oblast v okolí Opavy, Krnova, Vítkova a Dolního Benešova. Zde je nejmenší roční průměr srážek okolo 600 – 650 mm. Ale i další oblasti Nížkého Jeseníku a Ostravská pánev nemají vyšší roční průměry než 800 mm. Naopak vrcholové části Hrubého Jeseníku mají vysoké srážky, až 1400 mm za rok. Pro zemědělství je příznivé, že nadpoloviční většina srážek na Opavsku a Krnovsku spadne ve vegetačním období. V tomto opavsko-karvinském srážkovém stínu je pouze 80 – 85 dnů se srážkami za rok. Naproti tomu v Beskydech nebo Jeseníkách to může být až 140 dnů.

Největší oblačnost mají horské oblasti, a to i více jak 70 % dní v roce. Ve Slezsku svítí slunce přibližně 1 800 hodin za rok. Ostravská aglomerace má zvláštní podnebný charakter. Smogová clona může zmenšovat množství slunečního svitu až o 40 %, kdy zvýšený skleníkový efekt zvyšuje teplotu a zmírňuje mrazy v zimě. Průměrně je nad zastavěnou částí Ostravy teplota o 0,5 – 1 ° C vyšší než v nedalekém Bohumíně. Ostravsko a nížinné oblasti na severu Slezska jsou výrazně ovlivněny počasím v Polsku a u Baltského moře.

²⁴ Kol. autorů: Slezsko. 1992. a Šafář, J. a kol.: Olomoucko.2003. a Weissmannová, H. a kol.: Ostravsko. 2044.

Tab. 2: Klimatické oblasti českého Slezska				
klimatická oblast	charakteristika	výškové členění	oblasti	teploty [°C]
T1	mírně teplá oblast	pahorkatiny do 500 m	Osoblažsko, Krnovsko, V část Nízkého Jeseníku	leden: nad -3
	mírně vlhká s mírnou zimou			
T2	mírně vlhká	vrchoviny nad 500 m	V část Bruntálska, Krnovská a Vítkovská vrchovina	
T3	mírně teplá oblast	pahorkatiny a plošiny do 500 m	Ostravská pánev, Moravská brána, Javornická nížina	
	vlhká oblast s mírnou zimou			
T4	mírně teplá oblast	údolní polohy		
	mírně vlhká			
T5	mírně teplá oblast	nad 500 m	Krnovská, Bruntálská, Žulovská vrchovina, podhůří Rychlebských hor	leden: pod -3
	vlhká			
T6	mírně teplá oblast	do 500 m	Podbeskydská pahorkatina	
	velmi vlhká			
T7	mírně teplá oblast	nad 500 m	podhůří Beskyd	
	velmi vlhká			
CH1	mírně chladná oblast		Moravskoslezské a Slezské Beskydy, vrcholové plošiny Nízkého Jeseníku, Rychlebských hor a Hrubého Jeseníku	červenec: 10-15
CH2	chladná horská oblast		Keprnická, Pradědská, a Medvědí hornatina	červenec: 10-12

Zdroj: Quitt (1971), kol. autorů (1992), upraveno

5.3.4 Hydrologie

Velkou část regionu tvoří horní povodí **Odry**, která pramení v Oderských vrších a opouští naše území po soutoku s Olší. Odra s Olší odvodňují asi 7 % území České republiky. Spolu se svými přítoky Opavou, Moravicí, Olší a Ostravicí tvoří kostru hydrografické sítě, která se sbíhá v Ostravské pánvi. **Opava** protéká územím, které je srážkově chudé.

Největší odtok z území připadá na měsíce březen až duben. Malé průtoky jsou v podzimních měsících, či na přechodu léta a podzimu.

Obr. 2: Olše ve Věřňovicích (březen 2013)

Po soutoku Odry a **Ostravice** protéká řeka nejvíce urbanizovaným a industrializovaným místem celého povodí. V Ostravské pánvi se Odra spojuje s dalšími přítoky. Na Odře také můžeme najít soustavu vodních nádrží, zajišťujících vodu pro průmysl i soukromou spotřebu. Jde o přehradní nádrže, rybníční soustavy, průmyslové vodovody, vodárenské soustavy atd. Kromě jednotlivých rybníků bychom větší soustavy našli v CHKO Poodří, na Karvinsku a Opavsku. Důležitou částí hydrologické sítě jsou v oblasti Poodří stará vodní díla. Řadíme k nim náhony, které dříve sloužily pro přívod vody z řek k mlýnům a rybníkům. Dnes pohání většinou vodní elektrárny. V horním povodí Odry nenajdeme větší vodní dílo, které by ovlivňovalo kvalitu a průtoky v řece. Na řece byly také provedeny mnohé úpravy. Jednalo se o úpravy koryta, zpevňování břehů, vysazování vrb a keřů. Mezi další úpravy patří i jezy a balvanité skluzy.²⁵

Nalezneme tu také významná místa vývěru minerálních vod. Jsou to kyselky v údolích Moravice a Opavy. Na Ostravsku je také zdroj jodobromové léčivé vody, díky níž tu vznikly lázně Darkov.

5. 3. 5 Fauna a flóra

Rostliny a živočichové Českého Slezska mají středoevropský ráz. Důležitým mezníkem v jejím vývoji byl zánik třetihorních druhů v době zalednění a příchod druhů nových přes uherskou nížinu. Začlenily se sem i druhy karpatské, severské a sibiřské. Významně dnešní skladbu fauny i flóry ovlivnil člověk.

Flóra: Podle vegetačního krytu můžeme Slezsko rozdělit na tři oblasti. První je *oblast sudetské květeny*, která zahrnuje Rychlebské hory, Hrubý a Nízký Jeseník. Jedná se o nejvyšší polohy těchto pohoří v místech, kde luční společenství vystupují nad hranici lesa. Tato květena byla významně ovlivněna zásahem čtvrtohorního zalednění. Některé druhy severské fauny sestoupily do nižších poloh v místech vodních toků. V pahorkatinách se můžeme setkat se suchomilnými společenstvy. Další část zahrnuje *podoblast sudetskopanonské květeny*, která se vyznačuje teplomilnými pontickými druhy, které se sem dostaly z jihoruských stepí či panonské nížiny. Patří sem výběžky Oderské nížiny, Opavská pahorkatina, Ostravská pánev a Moravská brána, jejíž flóra tvoří samostatnou část slezské květeny. Poslední zastoupenou podoblastí květeny je *beskydská*. Podbeskydská pahorkatina je bohatá na endemitské druhy a je zde patrný

²⁵Kol. autorů: Slezsko. 1992.

Plán péče o chráněnou krajinnou oblast Poodří na období 2009 – 2018. AOPK 2009

vliv sibiřský, alpský i balkánský. Převažují zde lesní společenstva. Horská květena Beskyd je pak vázána na flyšové podloží a není tak pestrá.

Přírozené rostlinné formace pak byly velmi ovlivněny činnostmi člověka a zůstaly zachovány jen místy. Je tomu tak v říčních nivách na JV území, kde můžeme nalézt zbytky lužních lesů. Původní bučiny nalezneme jen roztroušeně ve Slezských Beskydách. Smrkovo-bukovo-jedlové horské porosty jsou zachovány v beskydských pralesních rezervacích. Vzácné druhy bylin jsou chráněny v údolní nivě řeky Moravice. Další druhově bohatou oblastí jsou společenstva na rybnících a rašelinných loukách.²⁶

Ve Slezsku, stejně jako jinde na našem území, probíhalo ve středověku velké odlesňování, které mělo významný vliv nejen na tvář krajiny, ale také na hydrologické poměry. V období od velké kolonizace (11. – 13. století) až do 1. poloviny 14. století byly odlesněny velké části území v okolí Opavy, Krnova, Hlučína a Těšína. V této době byla založena většina osad a vesnic a Slezsko zasáhlo největší odlesňování v dějinách. V 16. století zmizely poslední zbytky pralesních porostů v Hrubém Jeseníku a Beskydech. Snižování lesnatosti pokračuje až do 19. století, kdy začala postupná obnova lesů.

Fauna: Slezsko je ovlivněno svou polohou v rámci střední Evropy. I fauna je zde velmi různorodá. Setkávají se tu tři ze čtyř biogeografických provincií zastoupených v České republice – a to hercynská, západokarpatská a polonská, chybí zde pouze panonská. Migrující vodní ptáci mají pro své hnízdění velmi dobré podmínky v rybníčních oblastech se zbytky lužních lesů v Poodří. Tuto oblast charakterizuje několik zalednění v období pleistocénu. Vyznačuje se také malým množstvím endemitních druhů. Díky opakujícím se zaledněním sem přicházelo mnoho invazních druhů. Na Odře se díky jejím regulacím a stavbě migračních bariér významně snížil podíl původních druhů ryb. Oblastí také prochází nejzápadnější hranice výskytu mnoha karpatských druhů.

²⁶ Šafář, J. a kol.: Olomoucko.2003. a Weissmannová, H. a kol.: Ostravsko. 2044.

6. DĚJINY RYBNÍKÁŘSTVÍ VE SLEZSKU

6.1 Počátky rybníkářství

Historie rybníkářství si na našem území prošla podobnými vývojovými etapami. Počátky můžeme vidět v budování **sádek** „vivarium piscium“²⁷, do kterých se dávaly ryby chycené v řekách, aby se zde uchovaly do doby, kdy budou využity. Tyto první sádky byly také nazývány **haltýře**. Rostoucí spotřebu ryb nemohli říční rybáři svým úlovkem pokrýt. Začaly tak vznikat první umělé nádrže se stálým přítokem a odtokem, jejichž hlavní funkce byla rybochovná. Děje se tak od 11. – 13. století na statcích klášterů. Ryba byla základní postní potravinou. Kapr se tak ve 13. století stává hlavní chovanou rybou. Příkladem je rybník v Darkovicích u Hlučína, který založili cisterciáci. Již roku 1320 se však o něm hovoří jako o neexistujícím.²⁸

Následně se rybníky budují i na světské půdě. Důvody jejich vzniku jsou vedle rybochovných hlavně vodohospodářské, protipožární. S postupným rozvojem průmyslu se rybníky a strouhy staly neodmyslitelnou součástí vzniku prvních mlýnů, pil, stoup či elektráren. Zmínky o rybnících v tomto prvním období nalezneme na Opavsku i Těšínsku. Za hranicemi je to nedaleké Opolsko, kde jsou rybníky také vázány na řeku Odru.²⁹

6.2 Vzestup rybníčního hospodářství

Podle Dubravia se rybníkářství do Slezska a Polska rozšířilo z Čech..³⁰ Toto tvrzení mohlo být správné v době Dubraviaova života, ale z delšího historického hlediska již ne. Hurt to dokládá na vzniku prvních kumulativních rybníčků, které jsou zakládány na celém našem území přibližně ve stejné době.³¹ Matějek také soudí, že se v tomto případě Dubravius mýlil. Svě tvrzení podkládá hned dvěma příklady. Prvním je listina knížete Kazimíra z roku 1331, ve které se říká, že k fojtství v Karviné náležel mlýn a rybník, a ten již byl ve vsi postaven dříve. Druhá listina se vztahuje k roku

²⁷ Dubravius: O rybnících. :1953

²⁸ Hurt, R. : Dějiny rybníkářství na Moravě a ve Slezsku, I. díl, str. 17

²⁹ Andreska, J.: Lesk a sláva českého rybářství. 1997.+ Hurt, R. : Dějiny rybníkářství na Moravě a ve Slezsku

³⁰ Dubravius: O rybnících. :1953

³¹ Hurt, R. : Dějiny rybníkářství na Moravě a ve Slezsku I str. 51

1334. Podle ní byla u Žibřidovic u Hlučína zbudována hráz.³² Můžeme tedy doložit, že rybníční hospodářství vznikalo ve Slezsku přibližně ve stejné době jako v Čechách. Podle následného budování celých soustav lze také předpokládat, že již ve 14. století mělo na Opavsku a Těšínsku rybníkářství svou tradici. V Dubraviových časech nebylo ničím novým. Doklady o rybníkářství na **Opavsku** nalezneme v Slezských zemských deskách od roku 1431. K tomuto datu byly po požáru obnoveny, dřívější informace tedy chybí. V 1. polovině 15. století se s rybníky i jejich soustavami setkáme na většině panství. Jedná se o čtyři skupiny rybníků z let 1431 – 1466. ³³

Na Opavsku byl budování rybníků nakloněn kníže Mikuláš II. Na **Těšínsku** byl velkým propagátorem rybníkářství kníže Kazimír II. Nechal zbudovat, či zrekonstruovat mnohé rybníky v Dolní Lutyni, Dětmarovicích, kolem Fryštátu, v Koukolné, Rychvaldě a také na Zavadě³⁴. Rybníky buduje i šlechta, jejíž panstvím protékají Olše, Odra a Ostravice. Listem z roku 1491 kníže Kazimír II. potvrzuje Petru Osinskému ze Žitné peníze na stavbu rybníků, stejně jako Václavu Hřivnáčovi z Heraltic a Polské Ostravy na založení rybníka u Rychvaldu a užívání vody, která šla z knížecích rybníků.³⁵ Na frýdecko-místeckém panství bylo v 80. letech 16. století doloženo 25 rybníků.³⁶ Na přelomu 15. a 16. století tak byly zakládány další rybníky, jejichž soustavy se rozkládaly v délce i desítek kilometrů skrz katastry sousedících obcí. Tyto rybníky byly spojovány přítokovými **kanály** a **strouhami**, jak to dokládá vznik Oderské strouhy, či Mlýnky spojující rybníky v Dětmarovicích a Dolní Lutyni.

Rozrůstající se rybníční plocha s sebou nesla i značné problémy. Dochází ke sporům mezi vlastníky sousedních gruntů. Majitelům rybníků totiž přestaly stačit jejich pozemky a začínají zatápět i ty okolní. O sporech se dovídáme u Slezské Ostravy z 30. let 16. století. Její majitelé páni z Fulštejna a Sedlničtí vedli řadu sporů s olomouckými biskupy, kteří zde měli vybudované vlastní rybníky táhnoucí se od Moravské Ostravy až k Přívozu. **Spory** byly také na Opavsku, víme o nich díky zachovaným soudním dokumentům. Jednalo se například o zátopy luk, pastvin i cest.

³² Matějek: Feudální velkostatek a poddaný na Moravě s přihlédnutím k přilehlému území Slezska a Polska.1959. 338 - 339

³³ Zprv je to rybníky ve Vřesině u Svinova (1431 – 1461), v Porubě, Svinově a Třebovicích (1434), „dále pak ve Velké Polomi (1446), v Klimkovicích (1447) a poslední je Polanka (1461). V druhé skupině se jedná o rybníky ve Štítině a Mokřích Lazcích (1431 – 1464), Nových Sedlicích (1434 – 1446) a v Kylešovicích (1463 – 1440, dnes součást Opavy). Třetí část se týká Hlučínska, zde se uvádí rybníky v Koberčicích (1431 – 1461) a Dolním Benešově (1431 – 1446) - Kapras, J.: Pozůstatky knih zemského práva knížectví opavského II. 1906.

³⁴ Hajzlerová, I.: Dolní Lutyně 1305 – 2005. 2005. str. 34

³⁵ Adamus, A.: Z dějin Ostravy. 1934.

³⁶ Brzobohatý, J., Drkal, S.: Karolínský katastr slezský.1972

Ve většině případů nešlo o úmysl. Mohlo to být způsobeno vysokou propustností půdy, opravami hráze, případně neodbornou stavbou rybníka. Docházelo tak k znehodnocení sousedních pozemků.

Války, hladomory a epidemie, které provází celé 15. století, měly za následek výrazné snížení počtu obyvatel Slezska. Důležitost rybníků vzrostla při výrazném snížení počtu obyvatel našich zemí po husitských válkách, kdy se staly pro šlechtu **významným zdrojem příjmů**. V této době začíná šlechta podnikat a mezi prvními obory, kterým se věnuje, patří rybníkářství. Dochází k postupné obnově starých a zpusťovaných rybníků, či zakládání nových. Budování celých rybníčních soustav by se neobešlo bez vzniku režijních **velkostatků**. Jedině na scelených pozemcích se mohla začít stavět tak rozsáhlá vodní díla. Nové aktivity šlechty vedly k omezení trhu pouze na panství a uzavření proti obchodníkům zvenčí. Jednoduše to vyjádřil Vorel: „... *co se dalo vyrobit doma, nesmělo se dovážet odjinud...*“³⁷. Finančně náročné budování rybníků vyrovnala jejich velká výnosnost hlavně v prvních letech, kdy nebyla půda ještě vyčerpaná a byla bohatá na drobné živočichy, hlavní potravu chovaných kaprů.³⁸ Následné snižování výnosů pozoruje i Dubravius, který radí rybníky letnit. To znamenalo, že po několika letech zavodnění se má rybník vypustit a zatravnit, aby se půda zúrodnila.³⁹ Tuto myšlenku poté dovedli k dokonalosti rybníkáři v 19. století. O rozšíření rybníkářství se zasloužili i olomoučtí biskupové, kteří na hukvaldském panství vybudovali rybníky ve Staříči (1524, rybníky Zimek, Sluha, Šajar, Kraleš), Dubravius sám nechal zbudovat 2 rybníky u Ostravy.

Začínají se stavět rybníky různých velikostí. Menší **pomocné** rybníky zakládané jako třecí a výtažné, a také pro odchov rybí násady. Velké rybníky, kde ryba dorůstá velikosti vhodné pro výlov.⁴⁰ Dokladem je situace na Opavsku. Zdejších osm menších rybníků u obce Rybníčky sloužily pro chov násady do velkých rybníků u Opavy, kde se jako jinde ve Slezsku choval především kapr.⁴¹ I jinde ve Slezsku počet pomocných rybníčků převyšoval ty kaprové. Bylo tomu tak na Krnovsku (viz příloha III.), Ostravsku atd.

Chov násady se na rybnících také mohl stát zdrojem nemalých příjmů. Odprodej do jiných rybníků probíhal i na Opavsku, kam byla část násady dovážena

³⁷ Vorel: Páni z Pernštejna. 1999. str.140.

³⁸ Hurt: Dějiny rybníkářství na Moravě a ve Slezsku díl 1. 1960.

³⁹ Dubravius: O rybnících. :1953

⁴⁰ Matějka, F.: Feudální velkostatek a poddaný na Moravě s přihlédnutím k přilehlému území Slezska a Polska. 1959.

⁴¹ Gudrych: Kronika obce Kylešovice I. 1932.

z Těšínska. Odbytištěm těšínské násady byly rybníky moravské i opolské. Na chov násady se specializovaly i na Novojicku, kde nalezneme 22 plodových rybníčků a jen 4 kaprové.⁴²

Za půdu zatopenou nově vzniklým rybníkem dostávali poddaní od vrchnosti různé **náhrady**. Patří mezi ně například napájení dobytka, nebo jeho pastva v blízkosti rybníku nebo přímo na něm, když byl vypuštěn. Mohly sem náležet i peněžní náhrady, ale nebyly běžné. Náhradou mohl být i rybí deputát, který byl poskytován převážně klášterům. Vrchnost měla dále za povinnost nahradit zaplavené pozemky půdou o stejné kvalitě. To se ale ve většině případů nedělo, protože majitel panství neměl dostatek pozemků stejné kvality, či je jednoduše nechtěl poskytnout. Ve většině případů dostali poškození půdu horší kvality, ale ve větší výměře, což v některých případech vedlo i ke sporům. Jiné listiny ale dokládají, jak si šlechta půdy poskytnuté poddanými vážila. Matějek zmiňuje velkorysé náhrady polních pozemků, které obyvatelům Kylešovic u Opavy poskytl roku 1485 kníže Viktorín výměnou za zatopenou půdu.⁴³

Na druhou stranu poddaní museli vykonávat **roboty** spojené se zřizováním a udržováním rybníků. Jednalo se například o přivážení materiálu potřebného k udržovacím pracím, následná pomoc při výlovu a osazování rybníků, odvoz ryb v době výlovu, hlídání rybníka a další. Pro poslední jmenovanou práci byl zřízen post strážného již v 1. polovině 16. století, kdy na rybnících stály jejich domky. S takovými boudami se setkáme například u lutyňských rybníků.

Dále bylo nutno na rybníky přivádět vodu, vzniká tak velké množství **stavů**. Ty byly zřizovány tak, aby při přívalových povodních odváděly přebytečnou vodu do kanálů, které k nim přiléhaly. Nedělo se tak všude, zřízení některých stavů zapříčinilo povodně na tocích, jejichž úpravy znemožnily přirozené rozlivy přívalových vod. Na řece Opavě byly tři velké stavy, nejdůležitější třebovický, který zajišťoval vodu pro mlýn a rybníky na Opavsku a Hlučínsku. Celé 16. století se vyznačovalo nedostatkem vody. To vedlo nejenom k vybudování již zmíněných kanálů, ale také k novému úspěšnějšímu způsobu zásobování rybníka vodou. Rybníky se začaly stavět ve vertikálním sledu, což znamenalo, že voda přicházela do rybníka z rybníka poleženého nad ním. Toto přizpůsobení vidíme na rybnících, které vznikaly na Odře. Nejlepším

⁴² Hurt: Dějiny rybníkářství na Moravě a ve Slezsku díl 1. 1960.+ Hurt In: Novojicko, údaje pro rok 1558

⁴³ Matějek, F.: Feudální velkostatek a poddaný na Moravě s přihlédnutím k přilehlému území Slezska a Polska. 1959, str. 345.

příkladem jsou takto postupně propojené rybníky jistebnické – polanecké – klimkovické.

Rybníky ve Slezsku byly velikostně menší, než na Moravě. Mohl za to menší prostor pro jejich budování. Největší rybníky najdeme na rovinách v Poodří, či na severu území až u dnešních hranic s Polskem u řeky Olše.

Do poloviny 16. století se rybníkářství ve Slezsku nebývale rozvíjí. Nej hustější síť rybníků vzniká na území Těšínska a to jak u nás, tak i v dnešním Polsku. Rybníky ležely v blízkosti hlavních řek. Na Olši to byly soustavy u Fryštátu. Na Ostravici rybníky táhnoucí se od Slezské Ostravy k Heřmanicím a Záblatí (dnes část Bohumína). Na ně se napojovaly soustavy řeky Lučiny. Na Opavsku jako nejvýznamnější rybníkářské oblasti vysvítají Hlučínsko a Dolnobenešovsko (obr. 4). Na Odře nesmíme zapomínat na rozsáhlé soustavy od Oder (obr. 3), přes Jistebník a Klimkovice, končící Polaneckými rybníky (Polanka nad Odrou je dnes součástí Ostravy).

Rybníky v 16. století prošly změnami jak technickými (začalo se s budováním modernějších kamenných či dřevěných hrází), tak i funkčními (rozdělování dle velikostí). Přestaly být jen zavodněnými plochami a staly se významnou částí hospodářské produkce. Chov kapra jako nejvýznamnější ryby, se stal rovnocenným s chovy jiných hospodářských zvířat. V 16. století byla chovná doba vážného kapra dva roky, další rok byl rybník oséván a zúrodňován⁴⁴, což byla nutnost, protože ryby nebyly v rybnících dokrmovány. V době vypuštění rybníka dochází k údržbovým pracím.

Obr. 3: Trněný rybník u Oder
(březen 2013)

Obr. 4: Rybník Bobrov u Dolního
Benešova (květen 2012)

⁴⁴ Dubravius: O rybnících. 1953.

6.3 Velké rušení rybníků během 18. a 19. století

Rybníky sice zanikají již v 16. a 17. století, ale jen jednotlivě. Hlavně v místech, kde byl nedostatek vody nebo tam, kde byla nutnost využít půdu jinak. Stalo se tak například u Opavy, kde byl zrušen rybník u Ratibořské brány a jeho plocha byla využita pro stavbu domků a zahrádek. Zrušeny byly také plodové rybníčky mezi Oticemi a Rybníčky.⁴⁵

Úpadek rybničního hospodářství a velké rušení rybníků nastalo v důsledku vypuknutí třicetileté válce. Procházející vojáci ničili rybníky a odlovovali ryby. Někde byly rybníky vypouštěny i z obranných důvodů. Což by ovšem nevadilo, pokud by byly rybníky v co nejkratším čase obnoveny. To se však ve většině případů nestalo v důsledku nedostatečné péče způsobené úbytkem prostředků i pracovní síly. V 2. polovině 17. století se rybníky začaly znovu obnovovat, ale pouze v místech, kde se to vyplatilo. Význam rybníků se postupně měnil, udržely se jen v těch oblastech, kde nedošlo k rozvoji ostatních částí zemědělské výroby.⁴⁶ Šlechtický velkostatek prochází v této době zásadní proměnou, rozšiřuje se chov dobytka, zvláště ovcí. Následkem pak je přeměna rybničních ploch na pole pro pěstování obilovin a píce, či přeměna na louky a pastviny. Díky rychlému růstu počtu obyvatel bylo nutné nakrmit velké množství lidí. V tom lze vidět hlavní příčinu rušení i do té doby výnosných rybníků. Přechod ke střídavému zemědělství a stájovému chovu dobytka vedl k intenzivnějšímu využívání luk a nově vzniklých ploch po vysušených rybnících⁴⁷. Rybníkům se již nevěnuje taková pozornost a pro nedostatek a neodbornost udržovacích prací byly raději zrušeny. Nákladnost se majitelům nevyplatila.

V 18. století ztrácí rybí maso (hlavně kapří) na oblibě a nastávají problémy s prodejem odlovených ryb. Vlivem rušení klášterů po josefínských reformách zmizelo největší odbytiště produkce ryb. Naproti tomu roste poptávka po pstruzích, proto se zakládají pstruhové rybníky. Více pozornosti se také věnuje chovu štik, mřenek a candátů. Štičí rybníky se tak staly posledními z rybníků zakládaných v 18. století.

⁴⁵ Hurt: Dějiny rybníkářství na Moravě a ve Slezsku díl 1. 1960.. - 218 + Gudrych: Kronika obce Kylešovice I. 1932.

⁴⁶ Hurt: Dějiny rybníkářství na Moravě a ve Slezsku díl 2. 1960.

⁴⁷ Vorel: Páni z Pernštejna. 1999.

Díky společenskému vývoji vznikají oblasti, kde byly rybníky z velké míry nebo úplně zrušeny. Ve Slezsku zanikla většina rybníků na Opavsku, naproti tomu v Těšínském knížectví se díky lepším přírodním podmínkám udržely rybníky v Karviné, Šenově, Dolní Lutyni, Rychvaldu. Na Ostravici to byly rybníky v Kunčicích i Kunčičkách i jinde, nezůstaly však například u Bohumína. Rybníky byly zachovávány jen v místech, kde měly i další funkci. Zůstaly tak jako zásobárna vody pro město, pivovar, pilu či mlýn. V těchto případech převážila funkce vodohospodářská a protipožární, rybníky se přestaly vypouštět.

To, co bylo možné v předcházejících stoletích, se teď výrazně změnilo. Dříve spory spojené s rybníky ve většině případů vyhrávali jejich majitelé. Stavba či rozšiřování rybníka již nebyla možná bez souhlasu majitelů sousedních pozemků.

18. století nebylo jen o rušení rybníků. Nové rybníky postupně přibývaly i ve Slezsku. Například v letech 1655 – 1705 byl budován rybník na fulneckém panství v režii Jana Františka Šimkovského.

Během 19. století rušení rybníků pokračuje, i když je poněkud brzdí dopad napoleonských válek a nárůst cen rybího masa. I tak se ale stávají vedlejším odvětvím v hospodářství. Snižování jejich počtu probíhá v povodí Odry a Moravy v době zániku panských dvorů a zakládání nových osad. Postupné rušení postihuje i rybníky do té doby prosperující. Na Opavsku zůstaly rybníky pouze v místech, kde plnily i jinou funkci, než jen rybochovnou. I přes postupující rušení zůstaly rybníky v povodí řeky Odry zachovány.⁴⁸ Další nárůst populace po napoleonských válkách vede k rozšiřování polí a luk na úkor zbývajících rybníků. V 2. polovině 19. století to byly i nové zemědělské směry, například cukrovarnictví.

Prvními impulsy k obnovení rybníkářství byly změny v hospodářství, kde se díky dovozu levné vlny již nevyplatilo chovat ovce. Rybníky se vrací na své původní plochy tam, kde výnosy z polí nebyly díky nízké kvalitě půdy tak velké, jak se očekávalo. V 50. letech 19. století to jsou také rostoucí ceny rybího masa v zahraničí, hlavně ve Velké Británii a Německu a zvýšení poptávky po rybím mase na trhu. Ještě lze zmínit pokles říčního rybolovu. Nový pohled širší veřejnosti na rybníkářství ukazuje vznik rybářských spolků na konce 19. století (například Brněnský spolek pro pěstění ryb nebo Opavský rybářský spolek) a dále velcí propagátoři rybníkářství - Josef

⁴⁸ Hurt: Dějiny rybníkářství na Moravě a ve Slezsku díl 2. 1960.

Šusta a Václav Horák na Třeboňsku. Tento zájem vyústil při vydání nového zemského moravského zákona, kde byla mimo jiné rozdělena Morava na rybářské revíry.

Slezské rybníky se od Moravských i v tomto období značně liší. A to jak v technickém vybavení, což způsobily hlavně přírodní poměry a převaha rovin a nížin na severovýchodě, tak i ve výhradním chovu kapra. Zdejší rybníkářství postupně získalo navrch díky lepší organizaci a modernizaci. Hlavní postavou těchto změn je Josef Šusta, jehož metod se ve Slezsku hojně využívalo.⁴⁹

⁴⁹ Andreska: Lesk a sláva českého rybářství, 1997., Hurt: Dějiny rybníkářství na Moravě a ve Slezsku díl 2. 1960.

7. NOVODOBÉ RYBNÍKÁŘSTVÍ (VE 20. A 21. STOLETÍ)

Počátek 20. století poznamenala 1. světová válka, kdy se výrazně snižuje množství produkováných ryb. Čítek uvádí, že rybníky byly osazovány jen ze 2/3.⁵⁰ Ve 20. letech 20. století byla v nově vzniklém Československu uskutečněna pozemková reforma. Do majetku státu přešly nejen pozemky po Habsburcích, ale také po jiných šlechticích. Na základě záborového zákona měla být ponechána vlastníkům jen půda zemědělská o 150 ha, popřípadě celkové množství vlastněné půdy nesmělo přesáhnout 250 ha. Tato nově nabytá půda měla být přerozdělena mezi drobné a střední rolníky. Ti ji ale nedostávali jen tak, půdu si museli koupit. To způsobilo, že o ni nebyl v některých oblastech takový zájem. Díky této reformě vznikl podnik Státní lesy a statky, do jehož majetku se dostaly i rybníky. Stouplo množství rybníčních ploch pod státní správou až na 11 500 ha (k roku 1938)⁵¹. Většina rybníků však i nadále zůstala v soukromém vlastnictví. Problémem také bylo, že staré rybníky vznikaly převážně na málo úrodných půdách, a proto nebyly výnosy z těch obnovených příliš vysoké. Postupně se ale zavedením moderních technologií, příkrmováním ryb, hnojením rybníků a jejich meliorací produkce ryb zvýšila. Následný výrazný pokles cen rybího masa na trhu vyvolal problémy producentů a stát začal ryby dovážet ze zahraničí.⁵²

Důležitým počinem bylo také zakládání odborných škol a pracovišť, v neposlední řadě i vědecký přístup ke šlechtění kaprů. Ve 20. letech 20. století vzniká první rybářská škola ve Vodňanech, vznikají také odborná učiliště a katedry vysokých škol. Stagnaci v tomto rychlém vývoji přinesla 2. světová válka, kdy byly rybníky Státního rybářství pod nucenou německou správou. Rybníky trpí nedostatkem hnojiv i neodborným zacházením. Po válce pak byly zabaveny rybníky lidem odsunutým ze země a případným kolaborantům s nacisty. Tyto plochy prošly první pozemkovou reformou, tou druhou z roku 1948 byly rybníky převedeny pod správu státu a v roce 1954 byla zřízena Správa státních rybníků.

V 50. letech 20. století se na rybnících rozmohl chov drůbeže. Podle Andresky je začal doslova likvidovat, protože chování ptáci narušují travní pokryv břehů, což může v konečném důsledku vést až k erozi.⁵³ Na druhou stranu Čítek se o žádné devastaci nezmiňuje a hovoří jen o převedení některých rybníků na „kaprokachní“

⁵⁰ Čítek, J. a kol.: Rybníkářství. 1998.: str. 14

⁵¹ tamtéž, str. 15

⁵² Andreska: Lesk a sláva českého rybářství. 1997.

⁵³ tamtéž

způsob obhospodařování. Což v konečném důsledku zvýšilo nejen produktivitu rybníků, ale samozřejmě také zisky, které dokonce předčily zisky z chovu kapra. Dalším problémem dle Andresky je zintenzivnění zemědělské výroby, následné splachy z polí, větší zanášení rybníků a používání chemických prostředků, které velice poškozují rybníční hospodářství.⁵⁴

V 90. letech se velká část rybníků vrátila původním majitelům, Státní rybářství bylo privatizováno a vzniklo mnoho soukromých subjektů.

Celý tento novodobý vývoj můžeme představit na MO ČRS Karviná. První rybářský spolek byl v Karviné vytvořen v roce 1923, byli to lidé, kteří měli v pronájmu část řeky Olše.⁵⁵ Od roku 1949 získávali rybníky, které se nehodily k intenzivnímu lovu. Zakoupeny byly Urbaczykovy rybníky a rybníky vlastněné JZD v Petrovicích u Karviné. V rámci akcí „Z“ pak v průběhu 70. a 80. let vybudovali soustavu Petrových rybníků. V roce 1989 se rybníky staly majetkem Pozemkového fondu a členové ČRS si je pronajímali. Od roku 2011 se stali jejich vlastníky, když je odkoupili (viz příloha IV), celkově vlastní 12,5 ha rybníků. Byly obnoveny i další rybníky, ty ale byly v restitucích vráceny, např. Fojtík, Divočina a Kotliny. Rybníčky pro chov násady si pronajímají. Na rybnících se chovají kapři, líni a štiky. Kdy největšího výnosu bylo dosaženo v roce 2011 na rybníce Urbaczyk 1 - 1 tuna ryb.⁵⁶

Obr. 5: Odbahňování rybníka JZD 10

⁵⁴ Andreska: Lesk a sláva českého rybářství. 1997.

⁵⁵ z rozhovoru s panem Ing. Vladimírem Durčákem

⁵⁶ z rozhovoru s panem Ing. Vladimírem Durčákem a ČRS MO Karviná (online), dostupné z: <http://www.rybarimokarvina.estranky.cz/>

Z rozhovorů se současnými rybáři a rybníkáři vyplývá několik problémů, se kterými se potýkají:

- 1) Stará deponovaná skládka u města Oder – jedná se o skládku chemického odpadu z gumárenské výroby. Jsou zde uloženy zmetkové výrobky i různé druhy hořlavin, vše zde bylo spalováno. Okolní živočichové trpí degenerativními změnami, převážně populace obojživelníků. Tato skládka byla v letech 1995 – 1996 sanována a rekultivována. Její činnost byla tímto ukončena.
- 2) Špatné hospodaření – stejně jako jinde i ve Slezsku působí problémy přehnojování polí, díky kterému výrazně ubývá ryb, a které má také špatný vliv na okolní ekosystémy.
- 3) Myslivost – problémem pro místní populace obojživelníků jsou myslivci instalované pasti na ondatry. Do nich se chytí i migrující obojživelníci a jedna taková past dokáže usmrtit až 50 skokanů (Poodří).
- 4) Pytláctví (viz. kapitola 7.1)
- 5) Kormoráni a volavky – z pozorování pana Ing. Lelka – na rybnících lze vidět hejna kormoránů o 400 kusech, když přihlédneme ke skutečnosti, že jeden pták potřebuje denně 0,5 – 1 kg potravy, dokáží napáchat velké škody. V posledních letech se tato hejna stěhují i na Odru, jejíž úseky dokáží úplně vylovit, díky tomu výrazně pokleslo množství ryb v řece. Kormoráni a volavky se stahují k oderským rybníkům, protože zde jsou sádky pro okolí, př. pro rybníky ve Studénce. Problém kormoránů spočívá i v tom, že mnoho ryb pouze poraní, protože jsou moc velké, aby je ulovili. Tyto ryby ale stejně uhynou, například vlivem infekce nebo houbového onemocnění. Volavek se na rybnících dá napočítat i 50 za den, ty ale nezpůsobují tak velké škody.
- 6) Vydry – žijící při nedaleké Odře a Olši přicházejí k rybníkům u Jistebníku i Rychvaldu a loví ryby. Vybírají si rybníčky menší a mělčí, kde se chovají menší velikosti ryb, či plodové rybníčky.

7.1 Pytláctví

Pytláctví a ztráty na rybách provází rybniční hospodářství již od jeho vzniku. První záznamy tohoto veskrze lidského chování nalezneme ve smolných knihách z 15. století, kam se zapisovaly veškeré trestné činy. Pytláctví je tedy definováno jako neoprávněný lov na cizím pozemku a je již od pradávna posuzován jako krádež, či jako pynch. Jde o označení pro krádež pěstované úrody nebo chovaných zvířat. Trestání těchto činů se během 15. století řídí zvykovým právem. Od poloviny 16. století byl poddaným zakázán lov a byly ustanoveny sankce pro provinilce. Aby se předešlo krádežím, či použití střelných zbraní proti majitelům pozemků, na nichž byl pytlák chycen, byl pro poddané vydán zákaz nošení ručnic a kuší. Pytláctvím se zabývají všechny typy soudů, záleží z jaké společenské třídy byl viník a poškozený. Ve Vladislavském zřízení zemském (1498) byly tresty vyměřovány podle společenského postavení, svobodní lidé obvykle vyvázli „jen“ s poměrně vysokými peněžními pokutami.

Od 16. století byl vydán zákaz určitých způsobů lovu, to se ale porušovalo. Tresty se zpřísnují, nenapravitelným pytlákům hrozila i ztráta hrdla. Problémem tehdy stejně jako dnes je čin prokázat. Pokud byl pytlák chycen přímo s úlovkem, byl spíše zbit než odveden k soudu. 17. a 18. století je ve znamení vydávání loveckých řádů a patentů o pytláčení. Například Královský úřad v Opavě vydal v letech 1742 - 1782 několik dokumentů k potírání pytláctví a mezi nimi byl i patent proti pytlákům, kde jsou také stanoveny tresty.⁵⁷ Ty jsou přísnější než ve stoletích předcházejících, od vypovězení ze země, přes nucené práce a odvedení k vojsku atd. Souvisí to s úpravou poddanských poměrů a strachu vrchnosti z rebelií. Proti pytlákům se snaží zasáhnout jak Karel VI, tak i Marie Terezie s Josefem II. Podle míry pytláků dnes, lze soudit, že se jim to nepodařilo. V 18. století měli dokonce myslivci a majitelé pozemků právo „první rány“ pokud se pytlák bránil zadržení. Vše se změnilo po roku 1848, kdy byly zrušeny služby poddaných a došlo k uvolnění poměrů, každý mohl lovit po libosti.⁵⁸

⁵⁷ fond KRÁLOVSKÝ ÚŘAD V OPAVĚ (1631)1742 - 1782, inv.č. 1109, sig. 18/4c - ZA Opava

⁵⁸ Myslivecký kalendář (1988) str. 74 - 79 a Myslivecký kalendář (1989) str. 132 - 137

Rybářské právo dnes je upraveno zvláštním zákonem 99/2004 Sb. o rybníkářství, výkonu rybářského práva, rybářské stráž. Pytláctvím jako takovým se zabývá i trestní právo, přesně § 304, kde je pytlák definován jako někdo, kdo neoprávněně uloví zvěř nebo ryby v hodnotě nikoli nepatrné ... bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty. K chytání ryb jsou oprávněny jen osoby, které vymezuje zákon. Neoprávněný lov zvěře nebo ryb pak podniká ten, kdo k tomu nemá v daném revíru povolení od příslušného orgánu státní správy rybníkářství. Podle toho, co jsem vyrozuměla s rybáři a rybníkáři je takový pytlák v lepším případě chycen, potom odveden na daný městský či obecní úřad, nebo přímo na policii. Kde je s ním u přestupkové komise sepsán protokol. Přestupky jsou sčítány a může mu být vyměřena pokuta nebo může dostat podmínku. Z toho si pytláci ale nic nedělají. Stává se, že zatímco stráž jednoho pytláka odváží, další přijde na jeho místo, nebo se pytlák hned z policejní služebny vrací k rybníkům. Nekradou se jen ryby, v místě rybníkářské techniky se krade vše, co je ze železa. Přes noc jsou pokáceny stromy rostoucí na březích. Menší rybníčky a soustavy jsou většinou chráněny pouze ploty. U větších rybníků je potom zřízena rybářská stráž, která objíždí rybníky. Rybářská stráž je dle zmíněného rybářského zákona oprávněna osoby lovící v revíru zkontrolovat, může požadovat prokázání totožnosti a následně může zabavit nejen neoprávněně nabytý úlovek, ale také zadržet případného rybáře.⁵⁹

⁵⁹ Šámal, P. a kol.: Trestní zákoník II. §140 – 421. Komentář. Praha 2010, C.H.Beck. str. 2751 - 2756

7.2 Zakládání nových nádrží

V bakalářské práci jako hlavní důvody pro **zakládání nových nádrží** uvádím funkci rekreační, estetickou a rybochovnou. Po rozhovoru s několika rybáři a rybníkáři musím tyto hlavní důvody upřesnit a přehodnotit. Pokud se jedná o zakládání malých rybníčků, či soustav, jejichž hlavním využitím bude rekreace, o rybochovnou funkci zde vůbec nejde. Pokud bychom totiž v těchto rybníčcích chtěli chovat ryby na prodej, či na obživu setkáme se s jedním velkým problémem. To je zabezpečení rybníků proti zlodějům. Pokud se naopak jedná o velké rybochovné soustavy, zde případné ztráty pokryjí výnosy z prodeje ryb a povolenek k lovu. Jde tedy o podnikání, ne o koníček

Následující text je rozdělen podle jednotlivých otázek, které byly položeny panu Lebedovi. Ten zbudoval v minulých letech na Opavsku 3 rybníky. Dále vychází z projektové dokumentace ke stavbě 2 rybníků u Skřipova a z kapitoly *Rybníky na Opavsku dnes* z mé bakalářské práce.

Rybník Velké Heraltice – Tábor

stavba započala:	2007
stavba ukončena:	2009
vodní tok:	Hořina
rybník:	obtokový, neprůtočný, s možností regulace přítoku
celková plocha:	2 100 m ²

Rybníky v k. ú. Skřipov: ⁶⁰

stavba započala:	2011	
stavba ukončena:	2012	
pozemek parc. č.:	306/2	
vodní tok:	Bílovka	
rybníky:	boční, neprůtočné, ze 3 stran zemní hráz	
objem nádrže:	R1 = 2 140 m ³	R2 = 1 930 m ³
plocha hladiny:	R1 = 1 948 m ²	R2 = 1 780 m ²
maximální výška hráze:	R1 = 4,31 m	R2 = 4,34 m
průměrná hloubka:	R1 = 1,1 m	R2 = 1,08 m

⁶⁰ projektová dokumentace ke stavbě

Dokumenty, které jsou nezbytné pro stavbu rybníka zajišťoval v tomto případě projektant, který měl také na starost tvorbu projektové dokumentace. Ke stavbě rybníku je nezbytné rozhodnutí Odboru životního prostředí Magistrátu města Opavy, jako příslušného vodoprávního úřadu dle zákona č. 254/2001 Sb. o vodách a stavební úřad dle vodního zákona a v souladu s územním plánováním dá rozhodnutí o vydání povolení nakládání s vodami. Toto povolení je uděleno na základě vyjádření například těchto institucí Lesní správa Opava, obce na jejímž katastrálním území je rybník budován, Odboru životního prostředí Magistrátu města Opavy, Povodí Odry s.p. Ostrava, AOPK ČR Ostrava atd. Důležité jsou také vyjádření vlastníků sousedních pozemků, například Mysliveckého sdružení Skřipov, přes jejichž pozemky se ke stavbě přijíždělo. Následně může stavební úřad vydat stavební povolení. Na rybnících ve Skřipově zatím neproběhla kolaudace, je plánována v letošním roce. Rybníky jsou zkušebně napuštěny.

I když byla stavba naplánována a vyprojektována, v jejím průběhu se vyskytly komplikace, které skutečnou podobu rybníků ovlivnily. Jednalo se o posunutí hráze v důsledku špatného podloží, které geologický průzkum neodhalil. Čelní hráz tak byla posunuta blíže k potoku a skutečná plocha rybníka se zvětšila, což je v rozporu s předloženou dokumentací. Hodnoty na začátku kapitoly pak vycházejí právě z této dokumentace, protože na skutečné zaměření rybníků se čeká.

Výběr **lokality** byl podmíněn několika faktory. Prvním a nejdůležitějším bylo nalezení lokality, kde bude i v suchých měsících dostatek vody. To ve Skřipově zajišťuje potok Bílovka. Ve Velkých Heralticích je pak rybník napájen potokem Hořina s přítokem meliorační strouhy. U obou lokalit se jednalo o známé území, kde měl stavitel povědomí o vodním režimu, bývalém využití i současných vlastnicích. U Skřipova se jednalo o podmáčené louky, ke kterým byl špatný přístup a jejich využití bylo obtížné. U Heraltic se jednalo o zpustlé louky, které jejich majitelka neobhospodařovala, protože se jí to díky malé výměře pozemků nevyplatilo.

Původní záměr pana Lebedy odkoupit od někoho rybník, či si ho pronajmout, by přinesl více problémů než stavba nové vodní nádrže.

Dalším faktorem je **tvar** pozemku. Ideální není ani u jednoho. Pozemek u Skřipova je sice ideálně dlouhý, ale je relativně úzký a má příliš velký spád. Kdyby zde byl postaven jeden rybník, musela by mít hráz výšku 8 m, což je na tak malé ploše neúnosné. Problém byl tedy vyřešen stavbou dvou kaskádovitých rybníků. Rybníky také musely být ohrazeny ze tří stran, což navýšilo objem spotřebovaných násypů a nestačila tak jen jílovitohlinitá půda vytěžená z plochy vznikajících nádrží, jak bylo původně plánováno.

Pro manipulaci vodou s Bílovky slouží napouštěcí a vypustní zařízení (požeráky - železobetonová konstrukce, 4,4 m vysoké, viz příloha V). Napouštěcí zařízení s česlemi slouží k regulaci množství odebrané vody a zabezpečení minimálního průtoku v korytě toku. Celková délka hráze rybníka R1 je 161 m a je vybavena bezpečnostním přelivem, který by měl rybník chránit před neočekávaným zvýšením množství přitékající vody. Pata hráze rybníky R2 je od R1 vzdálena 10 m, délka hráze je 177 m.

Funkce nádrží je krajinnotvorná a rekreační. Vliv na životní prostředí bude pozitivní. Nové nádrže významně zlepšují místní mikroklima. Jako zásobárny vody se rybníky stanou vhodným prostředím pro růst vodní vegetace a litorální část (asi 20 %) zajistí vhodné podmínky pro život mnoha druhů živočichů, zejména obojživelníků.

Staveniště nebylo v noci hlídáno a ztratilo se několik kusů nezabezpečeného nářadí a několik set litrů nafty z bagrů a těžké techniky, která byla na stavbě použita. I když na hranicích pozemku najdeme označení - soukromý pozemek, již teď se zde objevilo několik lidí, kteří se snažili na ještě neosazeném rybníku něco chytit. Hlídání rybníka a předcházení krádežím není v této lokalitě obklopené lesy možné. Majitel stavěl rybníky jako místo pro rekreaci, a také proto, že rybníkářství a rybářství byla rodinná tradice. S případnými ztrátami na rybách proto počítá.

Stavba probíhala bez využití dotačních programů, dá se říci svépomocí, za přispění obce Skřipova.

Proces budování rybníků viz fotodokumentace - příloha V.

8. VÝVOJ VÝZNAMNÝCH RYBNIČNÍCH SOUSTAV VE SLEZSKU

8.1 CHKO Poodří

Zachování přirozených ekosystémů vedlo v oderské nivě k vyhlášení několika chráněných území. Řeka vytvářející meandry zde protéká zbytky lužních lesů, mokřadů a na svém toku napájí rozsáhlou rybniční soustavu. Tyto faktory vedly v roce 1991 k vyhlášení velkoplošné ochraně krajiny - k vyhlášení CHKO Poodří. Nejlépe zachovalé zbytky lužních lesů jsou chráněny v NPR Polanská niva a PR Polanský les.

Potenciál území historických rybníků a dalších vodních staveb:

Malé vodní nádrže, jako významný krajinný prvek, pozitivně ovlivňují ekologickou stabilitu krajiny. Plní také funkci vodo hospodářskou, velmi důležité jsou také při povodních, kdy zachycují povodňové vlny a chrání tak území níže po toku. Jako malou vodní nádrž lze také definovat rybník. Vhodné je stavět je na místech, kde zlepši ekologický stav území. To znamená, že je nevhodné budovat stavby tam, kde jsou dnes přírodě blízké ekosystémy luk a lesů, mokřady, přirozené vodní toky.⁶¹

Vliv na vodní režim v krajině: Stavba jakékoliv vodní nádrže bezesporu ovlivňuje odtokové poměry na konkrétním toku. Jejich vznik je podmíněn snahou zadržet vodu v povodí na určitý čas a následně s ní hospodařit. V současnosti se další důležitou funkcí MVN stává zachycení povodňových vln, vznikají tak například suché nádrže, které mají minimální hladinu stálého nadržení. Tyto nádrže se budují hlavně na horních částech toku, protože čím je nádrž níže, tím musí být větší a pojmout více vody. Jejich výstavbu také podporují dotační programy Ministerstva zemědělství či Ministerstva pro životní prostředí ⁶² Suchý poldr pánuje Povodí Odry vybudovat na Porubce, měla by to být retenční nádrž pro zvýšení stupně ochrany Ostravy - Poruby. Dále na Polančici dvě suché nádrže v Polance a Klimkovicích. Plánovaná je výstavba víceúčelové vodní nádrže Nové Heřmínovy, jejíž prioritou bude zachycování povodní v horním povodí Odry. Na přítocích Opavy má vzniknout dokonce 7 suchých

⁶¹ Vlček a kol.: Vodní toky a nádrže . 1984 a Kol. autorů: Obnova rybníků.2009.

⁶² jedná se například o operační program (dále OP) ŽP (6.4) - Poldry, Program Mze 129 120 - Poldry, Program MŽP 215 119 - Poldry

poldrů.⁶³ Nejen v Poodří by se tak dalo využít pro stavbu poldrů území bývalých rybníčních soustav

Horní tok Odry je jedním z posledních evropských veletoků, kde nenalezneme přehradu. Není tak ovlivněn průtok na Odře, jehož kolísání je hlavním krajinotvorným činitelem v CHKO Poodří. Vybudování nádrží Spálov či Nové Heřmínovy by se jistě dalo využít nejenom jako zdroje užitkové vody, ale hlavně pro výrobu elektrické energie. Obě tyto přehrady již byly schváleny v územních plánech města Odry a obce Spálov. Proti této stavbě se zvedla mezi veřejností vlna odporu. Stavba je také v rozporu s Plánem péče o chráněnou oblast Poodří do roku 2015. Zde nalezneme jako hlavní prioritu zachovat přirozený a přírodě blízký vzhled nejen Odry, ale i jejích přítoků. Nejlepší formou protipovodňové ochrany by pak mohly být přirozené rozlivy řeky v inundačních územích. Polanecké, jistebnické i další rybníky, které do území CHKO zasahují, by měly projít v následujícím období postupnou **revitalizací**. V návrhu je oprava Mlýnského náhonu v Mankovicích, jednalo by se o zanesenou a zarostlou část. Náhon byl již opravován v letech 1968 – 1976, a to úsek od silnice Vražné – Mankovice po železniční trať Přerov – Bohumín. Tato část náhonu sloužila k odvodnění pozemků Na rybnících a Pod silnicí. V nových opravách by se zde mělo navázat.⁶⁴

Na JV, na hranici katastrálních území Mankovice a Suchdol nad Odrou by měla vzniknout nová **štěrkopískovna**. První technické a administrativní kroky pro její vznik byly podniknuty v roce 2012. Tato štěrkovna celou plochou zasahuje za hranice CHKO Poodří a ptačí oblasti. Již v roce 2012 bylo ukončeno posuzování vlivu na životní prostředí EIA a zvláštní posouzení vlivu na významnou oblast NATURA 2000. Na východě je prostor ohraničen významným krajinným prvkem Suchdolský les a na jih PP Meandry Staré Odry. Tento prostor byl vybrán jako naleziště kvalitních štěrkopísků, po kterých je díky intenzivní stavební činnosti (například stavbě silnice D47) v kraji velká poptávka. Celé zájmové území je využíváno jako pole a leží v záplavové oblasti řeky Odry.

Po vytěžení prostoru by zde mělo vzniknout 7 vodních ploch, které budou propojeny umělými kanály. Tato rekultivace by měla přispět alespoň k částečné kompenzaci úbytku lesů a vodních ploch za poledních tři sta let. Nejvýznamnějším přínosem by měl být vznik nových stanovišť pro obojživelníky a vodní ptactvo.

⁶³ Plán povodí Odry, část D – Ochrana před povodněmi a vodní režim krajiny, k roku 2007, dostupné z: <http://www.pod.cz/plan-oblasti-povodi-Odry>

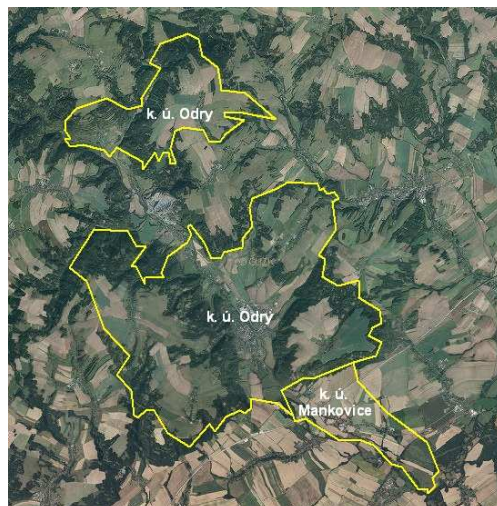
⁶⁴ Plán péče Poodří 2009 - 2015 + Perspektivy obnovy

V konečném důsledku by měla stavba přispět ke zvýšení biodiverzity a obnově přirozených funkcí říční nivy. Podle správy Mgr. Martina Netouška z firmy Českomoravský šterk a. s. a Mgr. Ivana Bartoše ze Správy CHKO Poodří je tato stavba plně podporována Správou CHKO. Na základě skutečnosti, že přispěje ke zhodnocení území, na kterém se rozprostírá velkoplošná polní kultura a nově vzniklá společenstva zvýší ekologickou stabilitu oblasti. ⁶⁵

8. 1. 1 Odry a Mankovice ⁶⁶

Poloha:

- vodní toky: Odra, Mlýnka
- vodní nádrže
 - dnes: 5 + 2 malé
 - zaniklé: 2
- chráněná území: CHKO Poodří

Obr. 6: Vymezení katastrálních území

Historie:

U města Odry najdeme starou soustavu rybníků. Jedná se o 5 rybníků, v pořadí od města je to: **Trněný**, který byl dříve nazýván Mlýnský, **Travný**, který vznikl až v 50. letech 20. století přehrazením **Emauzského** rybníka, **Vražný** a **Cíp**, našli bychom u něj dnes zarostlý třetí rybník a bývalé sádky. Sádky byly také přímo ve městě pod bývalým zámkem, které měly svou obrannou funkci. Dnes již po nich nenalezneme žádné známky, protože na místě bývalého zámku a podzámecké zahrady stojí obchodní dům.

Podnět k budování rybníku u Oder můžeme najít v roce 1555, kdy se oderští pánové ze Zvole spřiznili s majiteli Starého Jičina a Hustopeč, pány se Žerotína, kteří na svých pozemcích rybníky budovali a byli ve své době velmi pokrokoví. Dalším důvodem byla velká povodeň ve stejném roce, která poškodila mlýnský náhon a

⁶⁵ Vybudování šterkovny na Novojičínsku se blíží 15. 5. 2012 (online), dostupné z: <http://www.denik.cz/moravskoslezsky-kraj>. cit. 20.4.2013

⁶⁶ z materiálů a map laskavě poskytnutých panem Květoslavem Wilschem

zanesla bahnem zámecké rybníky. Zdejší pán Jan Tomáš ze Zvole podnikal v mnoha oborech, k čemuž ho nutily velké dluhy. Zavedl na svém panství trojpolní systém a zintenzivnil tak zemědělskou výrobu. Důsledkem tohoto kroku bylo také budování rybníků, které vznikaly na pozemcích, které ležely ladem. Dokladem vznikajících rybníků je listina z roku 1571, kde se oderský pán zavazoval dát poddaným náhradu za zatopené pozemky.⁶⁷

V roce 1555 byl také opraven **vodní náhon**, který podle archeologických nálezů pochází z 1. poloviny 14. století. Poháněl několik mlýnů, napájel rybníky a byla na něm vybudována valcha, brusírna i stoupa. Po povodni v roce 1997 se část náhonu sesunula a u bývalého mlýna byla objevena keramika pocházející ze 16. století. Dnes je náhon postupně opravován a současní majitelé bývalého mlýna (dnes autoservis) plánují další rekonstrukce a instalaci mlýnského kola⁶⁸ Na přiložené fotografii lze spatřit staré zdivo náhonu a nově dostavěné části (viz obr. 7).

Obr. 7: Vodní náhon v Odrách u bývalého mlýna

Na mapě Norberta Wenzela von Linck z roku 1719 najdeme 3 rybníky u Oder (viz příloha VI), 3 u Bernartic, 1 u Kunína a 1 u Životic. Kunín a Hladké Životice sice nejsou ve Slezsku, ale rybníky zde vznikaly ve stejnou dobu jako u Oder, a proto je zde zmiňují. Na mapě Wielandově z roku 1736 nalezneme 4 rybníky u Oder a 2 u

⁶⁷ Rolleder, A.: Dějiny města a soudního okresu Odry.2002.

⁶⁸ Průvodce naučnou stezkou Stříbrný chodník – Zastavení č. 9

Mankovic. Vojenská mapování potom zobrazují vypuštěné rybníky na I. mapování, pouze 1 rybník u Oder a jeden rybníček u Mankovic na II. mapování a na posledním vojenském mapování nenalezneme u Oder žádný rybník, pouze je zde zakreslen mlýn. U Mankovic není zaznačen ani poslední rybníček.

Karolínský katastr slezský udává, že na Oderském panství bylo 8 rybníků a 10 chovných kaprů. Vrchnost platila daně z rybníků Dlouhého, Mankovického Dvorského, Mankovického mlýnského, Mlýnského, Oderského Dvorského, U dřevěného mlýna, Sádkového a Třecího.⁶⁹

Důvody zániku rybničního hospodářství nám nedokládají žádné dokumenty. Můžeme ho vyvodit z obecné situace 2. poloviny 18. století a začátku 19. století, kdy se chov ryb stal nerentabilním. I zde zanikla většina rybníků, některé byly obnoveny až po II. světové válce. Největší rybník, který se na více než 200 let ztratil, byl Emauzský. Na jeho ploše byla založena jelení obora⁷⁰. Ostatní rybníky byly přeměněny na pole a louky, na kterých hospodařily 3 dvory.

20. století a současnost:

Wilsch se zmiňuje o příhodě, která se stala na Emauzském rybníce za II. světové války: „...V tu dobu bylo v Suchdole nad Odrou zřízeno polní letiště, ... Při leteckých střetnutích bylo v okolí sestřeleno 6 letadel. Jedno z nich havarovalo do dnešního Emauzského rybníka. Zabořilo se hluboko do podmáčené louky. Doslova se nad ním zavřela zem...“ Rybník Vražný sloužil ještě v roce 1946 jako střelnice. Nový majitel bývalých rybníků, národní podnik Státní rybářství, jenž je získalo roku 1953 přistoupilo k jejich **postupné obnově**. První opravy začaly na Emauzském rybníku, který byl také jako první napuštěn. Po něm následovaly v letech 1954 - 55 rybníky Vražný a Trněný. Jelikož plocha zatopovaná vodou Emauzského rybníka nedosahovala až k hrázi Vražného, byl mezi nimi zbudován roku 1958 rybník Travný. Posledním obnoveným rybníkem, který také ukončuje oderskou soustavu je již dříve jmenovaný Cíp. V 80. letech 20. století byly rybníky odbahněny, v 90. letech pak byly opraveny a zpevněny hráze. Dnes jsou obhospodařovány firmou **Denas Studénka**.

⁶⁹ Brzobohatý, J., Drkal. S.: Karolínský katastr slezský.1972.

⁷⁰ doložena k roku 1920

Zajímavost:

Celá soustava oderských rybníků je vyhlášenou turistickou atrakcí a od roku 2001 kolem ní vede naučná stezka **Stříbrný chodník** se 13. zastaveními a informačními tabulemi. Na rybnících Cíp a Vražný se plánuje vyhlášení přírodní rezervace „Oderské rybníky“ díky jejich vhodným podmínkám pro život obojživelníků.⁷¹

V **Mankovicích** jsou k roku 1568 připomínány roboty poddaných na dvou rybnících, které vlastnil Jan Tomáš ze Zvole. Dnes zde zbyly pouze dva rybníčky. První rybníček najdeme nad bývalým panským dvorem. Bývalá hráz Mankovického **Dvorského** rybníka je zde stále patrná, táhne se směrem k Odře přes železniční trať (viz příloha VI). Druhý rybníček vznikl jako vodní nádrž pro závlahu v letech 1968 – 1970 pro bývalou Zemědělskou stavební správu Nový Jičín. Dnes je v soukromých rukou a je u něj vybudována hospoda.

Pozůstatky druhého velkého rybníka Mankovického **Mlýnského** již v obci nenajdeme. Území bývalých rybníků je dnes využíváno jako pole a obytná plocha (viz obr. XXX). Dva velké rybníky znázorněné na Wielandově mapě již na mapách I. vojenského mapování nenalezneme. Můžeme tedy určit přibližně jejich zánik. Z Wielandovy mapy také můžeme určit přibližnou rozlohu obou rybníků – u Dvorského by to bylo kolem 11,5 ha a u Mlýnského pod 9 ha (viz obr. 10).

Dnes jsou plochy bývalých rybníků využívány jako pole a jejich část je zastavěna obytnými budovami. Část pole pod železniční tratí se i dnes jmenuje Na rybnících. Nelze předpokládat, že by se rybníky v této oblasti obnovily ve své původní velikosti s ohledem na několik různých vlastníků současných polí a přítomnosti železnice, která prochází přes bývalé rybníky. Poslední zbytek Dvorského rybníka je dnes neudržovaný a zarostlý. Přitéká do něj voda z odvodňovací strouhy z okolních polí a rybník se tak pomalu zanášá (viz následující obr. 8 a 9).

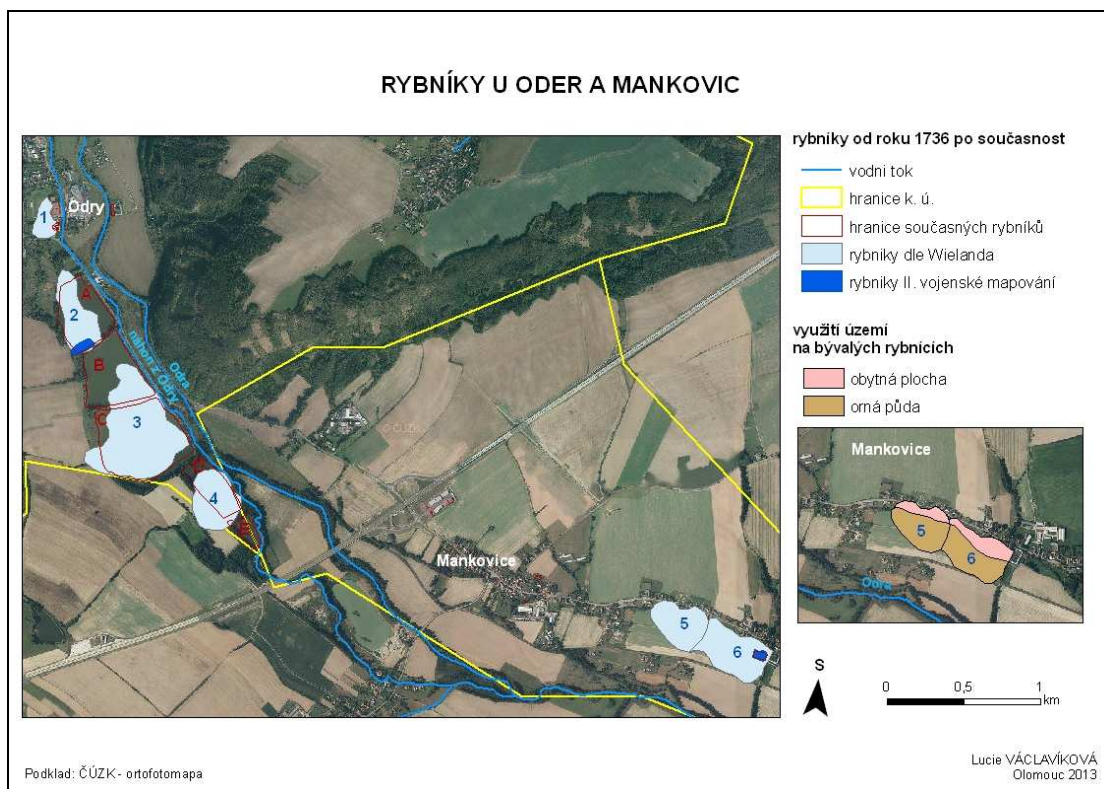
⁷¹ Kol. autorů: Průvodce naučnou stezkou Stříbrný chodník.

Obr. 8: Zarůstající zbytek Dvorského rybníka

Obr. 9: Téměř zarovnaná hráz mezi bývalými rybníky

Názvy rybníků : 1 - Dvorský, 2 - Mlýnský, 3 - Dlouhý, 4 - U dřevěného mlýna, 5 - Mlýnský, 6 - Dvorský
A - Trněný, B - Travný, C - Emauzský, D - Vražný, E - Cíp

Obr. 10: Mapa rybníků u Oder a Mankovic

8. 1. 2 Jistebník

Poloha:

- vodní toky: Mlýnka, Odra
- vodní nádrže
 - dnes: soustava na Odře
- chráněná území: CHKO Poodří

Obr. 11: Vymezení katastrálních území

Historie:

Soustava jistebnických rybníků se táhne od Studénky až do Ostravy. Rybníky najdeme podél železniční trati Ostrava – Přerov. Všichni autoři a historikové se shodují na tom, že o historii jistebnických rybníků se nezachovalo mnoho informací. Pleskot soudí, že když máme zmínky o rybnících v blízkém Svinově, Polance a Klimkovicích, které pocházejí z 15. století, lze předpokládat, že rybníky u Jistebníku byly zakládány ve stejné době. Dalším vodítkem může být sám název obce. Jistébka totiž ve staré češtině znamenala nejenom malou místnost, ale i koš okolo sádek v rybníku, později označovaný jako brlení. ⁷² První psanou zmínkou o rybářství je listina z roku 1490, kde čteme o sporu „ ... o hony a ryb lovení v lesích jistebnických a při březích fojtství Klimkovického...“ ⁷³ Jde ale opravdu o rybníky, či se zápis vztahuje k lovení ryb v řece, to podle mého názoru nelze přesně určit. Hurt se pak zmiňuje jednoznačně o rybnících v zápisu z roku 1540. Názvy a velikost jednotlivých rybníků (viz tab. 3). Na dlouhou dobu pak nenajdeme o rybnících žádné zprávy. Až ve 40. letech 18. století, kdy byly zavodněny a 3 roky se letnily. ⁷⁴

Tab. 3: Plocha rybníků z let 1787 - 1789	
název	plocha [v jitrech]
Střední rybník	86
Velká Kukla	57
Jelení rybník	51
Starý rybník	49
Křivý rybník	36

Zdroj: Hurt, R. : Dějiny rybníkářství na Moravě a ve Slezsku 1960

⁷² Pleskot: Co je „jistebník“ čili „boudník“? 2003.

⁷³ Pleskot: Čtení o Jistebníku. 2003.

Hurt, R. : Dějiny rybníkářství na Moravě a ve Slezsku 1960

Na Wielandově mapě nalezneme z celé soustavy jeden rybník, podle polohy a tvaru se dá doudit, že jde o Starý rybník. U I. vojenského mapování nalezneme většinu soustavy vypuštěnou a přeměněnou na pole, zavodněny zůstaly pouze 3 – Mühl Teich, Velká Kukla a Jelení rybník. U II. vojenského mapování vidíme celou soustavu 13 rybníků (viz obr. 13). U posledního mapování pak vidíme drobný rozpor mezi dvěma styly zakreslování map, přičemž v horní polovině, to vypadá, že rybníky byly zavodněny, v dolní polovině jsou jasně patrné hráze a rybníky v té době letněné (viz. obr. 12).

Zdroj: <http://geoportal.gov.cz/web/guest/map/>

Obr. 12: Výřez mapy III. vojenského mapování

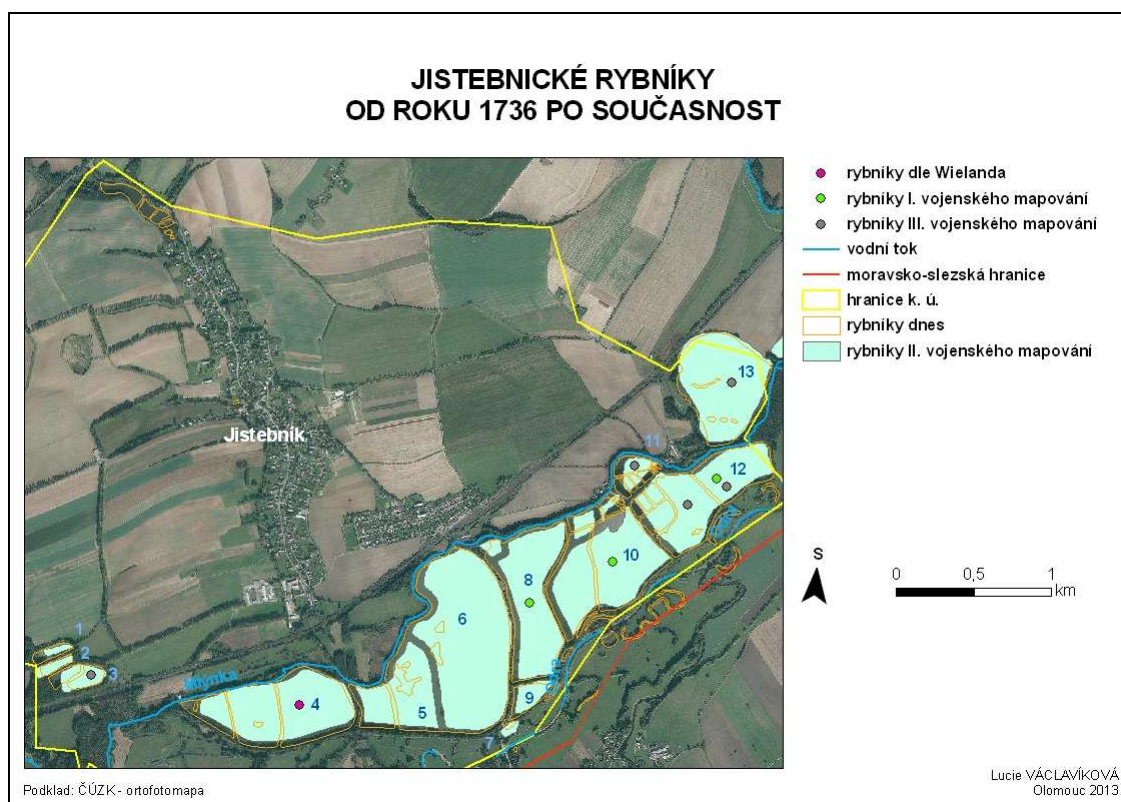
Karolínský katastr slezský udává, že u Jistebníku nebyl žádný napuštěný rybník, rybníky Dlouhý a Křivý byly zapsány mezi polními tratěmi.⁷⁵

Důvody zániku rybníčního hospodářství nám nedokládají žádné dokumenty. Můžeme ho vyvodit z obecné situace 2. poloviny 18. století a začátku 19. století, kdy se chov ryb stal nerentabilním. I zde zanikla většina rybníků, některé byly obnoveny až po II. světové válce. Největší rybník, který se na více než 200 let ztratil, byl Emauzský. Na jeho ploše byla založena jelení obora⁷⁶. Ostatní rybníky byly přeměněny na pole a louky, na kterých hospodařily 3 dvory.

⁷⁵ Brzobohatý, J., Drkal. S.: Karolínský katastr slezský.1972.

⁷⁶ doložena k roku 1920

V 19. století prošly jistebnické rybníky doslova revolucí. Výnosy z chovu ryb opět převážily nad výnosy z pěstování obilí, protože celé Těšínsko bylo vystaveno zahraniční konkurenci. Právě v této době zde začíná působit **Pavel Morcinek**. Své pokrokové názory a navázání na starou slezskou tradici využil na velkostatečích hraběte Blüchera, na rybnících, které měl v nájmu i na jiných. Jeho metoda byla založena na sušení rybníků – jejich letnění nejméně na 3 roky. Kdy se jeden rok nasadí oves, pak pšenice a nakonec jetel. Lze tak sklízet obilí a navíc rybník nemusí být hnojen. O tradici rybníkářství na jistebnicku svědčí i fakt, že zde chtěl Morcinek zbudovat rybářskou školu. To se ale nakonec nepovedlo, protože slezský zemský výbor neuznal vznik školy jako nezbytný a Morcinka samotného viděli „jen“ jako úspěšného chovatele ryb⁷⁷.

Názvy z II. voj. mapování : 1 - Schutzenteich, 2 - Grinschteich, 3 - Neuteich, 4 - Alter Teich, 5 - Fasan Teich, 6 - Mittel Teich, 7 - Bohmenteich, 8 - Hirsch Teich, 9 - Rutenteich, 10 - Die grofse Kugel, 11 - Kleintiugelteich, 12 - Mühl Teich, 13 - Erl Teich

Obr: 13: Mapa jistebnických rybníků od roku 1736 po současnost

⁷⁷ Pleskot : Rybářská škola v Jistebníku. 2003.

Současnost:

Na staletou tradici navázal v roce 1993 **Chov ryb Jistebník**, který začal hospodařit po Státním rybářství Ostrava. Obhospodařují 49 rybníků v katastrech obcí Jistebník, Klimkovice a Polanka (viz příloha IV). Jedná se o 30 jistebnických rybníků a sádky. Největším z nich je **Bezruč** s 75,1 ha naopak nejmenší jsou Manipulační rybník I., II. a III. Ani jeden z nich nepřesahuje 0,2 ha. Obec Jistebník vlastní pouze 5 rybníčků nad obcí.

Tato rybníční soustava je jednou z nejdůležitějších na Odře. I když zde žádné zaniklé rybníky nenajdeme, je dokladem toho, že původní rybníky se mohou obnovit a mohou se nadále obhospodařovat a rozšiřovat.

Foceno v dubnu 2013:

Obr. 14: Oderský rybník (foceno od sádek, původně součást Velké Kukly)

Obr. 15: Prutník (bývalý Kleintiugelteich)

Obr. 16: Hráz mezi rybníky Kukla a Oderská Kukla (původní Mühl Teich)

8. 1. 3 Ostrava – městské části Polanka nad Odrou a Svinov

Historie:

Hurt (1960) ve své práci uvádí některé **polanecké** rybníky, jejichž jména a výměry jsou zapsány v zemských deskách pro Opavsko z roku 1461 (viz tab. 4). Z roku 1540 můžeme najít zápis o prodeji Polanky: „... se vším příslušenstvím kromě toho což jest rybníkem "Kukla" od starodávna zatopeno ..., ... držitelé Jistebníka jsou povinni vodu skrze rybníky jistebnické pouštět na rybníky polanecké ...".⁷⁸

V roce 1706 existovaly rybníky Starý, Černý, Vrbinský, Přední a Vacek.⁷⁹ Dále se o rybnících v 17. – 18. století zmiňuje Malý⁸⁰, jednalo se o zpustlé a neobdělávané rybníky u Dolní Polanky, které vlastnila vrchnost (viz tab. 4). Poslední zmínku najdeme z roku 1841 o rybnících Malá Kukla, Velký Boudný, Velký Vacek, dále pak Střední a Starý rybník pro chov kaprů. Rybníčky výtažné Dolní Polní rybník, Malý Vacek, Horní Polní rybník posledním je Zámecký.⁸¹

O **svinovských** rybnících najdeme nejstarší zprávy v Opavských zemských deskách, kde se dovídáme o založení rybníků roku 1434 v Porubě, Svinově a Třebovicích. O rybniční hospodářství se zde nejvíce zasloužil Petr Bzenec z Markvartovic. Ten nejenom rybníky zakládal, ale také ke svému panství přikupoval. Zbudoval rybník v háji Hranečník roku 1565 a roku 1568 velký Podvesní rybník.⁸² Voda na rybníky byla brána přímo s řeky Odry, což bylo pro rybníky velmi nebezpečné. Po založení Nového rybníka (1558) byl stavitel nucen odvést řeku z jejího nového koryta pod rybníky zpátky do starého řečiště.

⁷⁸ Zukalova pozůstalost - cit. z: Obnova rybničních soustav v Poodří část 1 HISTORIE

⁷⁹ Černý – 17 jiter / 9,8 ha, Olšový – 28 jiter / 16,1 ha, Polní – 9 jiter / 5,2 ha, Vacek – 17 jiter / 9,8 ha a Vrbinský – 82 jiter / 47,2 ha (přepočítáno podle velikosti rakouského jitra = 0,575 ha)

⁸⁰ Josef Malý: Poddanství a robota na Heralticku a jiných panstvích na Opavsku v 17. a počátkem 18. století. Věstník Matice opavské. Opava 1933. 50str.

⁸¹ Hurt, R. : Dějiny rybníkářství na Moravě a ve Slezsku 1960

⁸² Studie: Obnova rybničních soustav v Regionu Poodří. 2004, Hurt, R. : Dějiny rybníkářství na Moravě a ve Slezsku

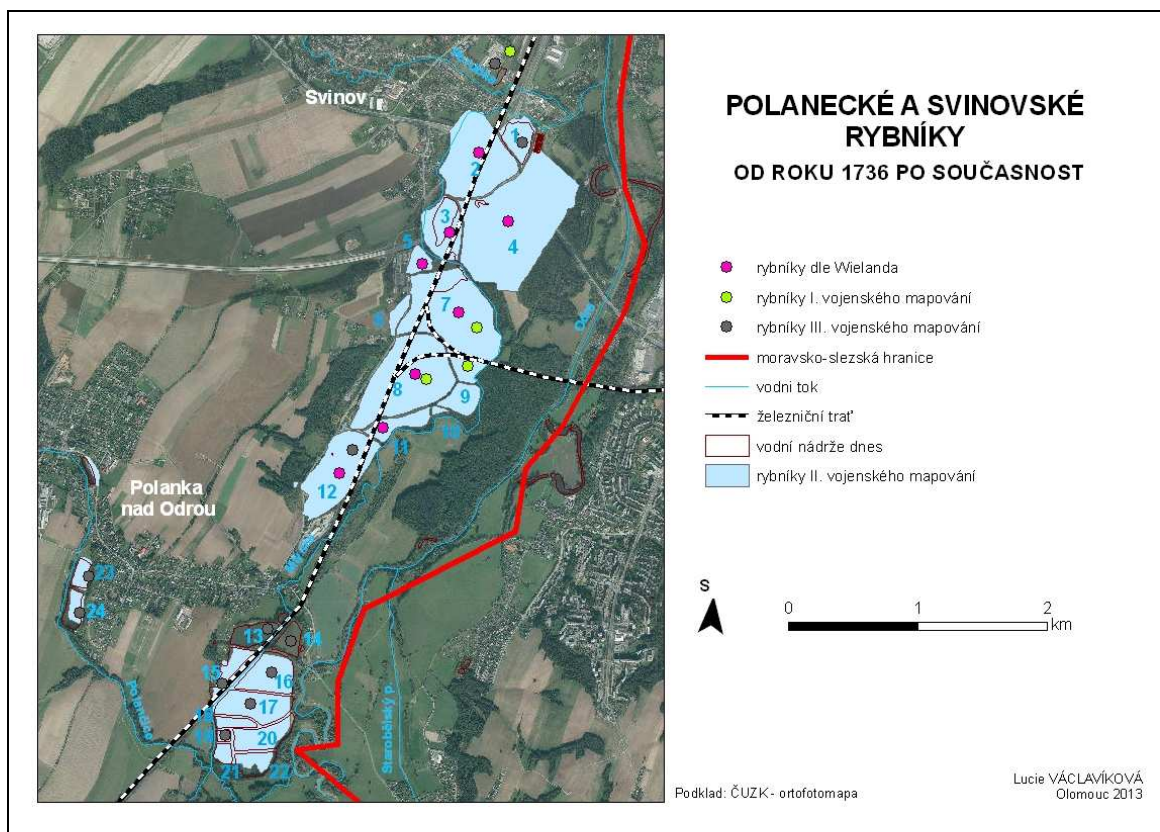
Tab. 4: Rybníky ve Svinově ⁸³								
název	rok 1461 výměra		název	II. voj. mapování [ha] *	název	III. voj. mapování [ha] *	název	dnes [ha]
	[jitra]	přepočít [ha]						
Nový	neuveдено	x	Neue Teich	59,1	x	x	x	x
Vlček	54	31,1	x	x	x	x	x	x
Vesnivký	47	27,0	Dorfteich	27,2	Dolní	11,0	x	x
Přední	47	27,0	Vorderteich	22,0	x	x	x	x
Mlýnský	19	10,9	Mleinsky	11,8	x	x	Rojek	4,1
Černý	13	7,5	Schwarzteich	5,5	x	x	x	x
Vacek	8	4,6	Waczech	5,3	x	x	x	x
* přepočít z prostředí GIS			Witezek	34,2	x	x	x	x
			Klobuk	0,6	x	x	x	x
			Beltsch	2,3	x	x	x	x
			Wrbensky	40,9	x	x	Nový	3,8
			Planka	2,9	x	x	x	x
			Nadimacz	6,4	bez názvu	13,0	Dymač	5,2

Zdroj: Hurt (1960), a II. a III. vojenské mapování

Karolínský katastr slezský udává, že k roku 1721 - 1728 byly u Svinova 3 rybníky o 152 kopách kaprů, které měly výnos 76 tolarů, což bylo asi 19 % celkového výnosu Svinova. Jednalo se o rybníky Nový, Vesnický a Mlýnský, přitom některá pole nesla jména po vypuštěných rybnících Špičatý a Plaňkový. Polanka nad Odrou byla rozdělena na Horní a Dolní Polanku. V Horní nebyl zapsán žádný rybník, který by byl napuštěn. Je zmíněn rybník u mlýna, který byl střídavě napuštěn a oséván. V polních tratích je zapsán Polní, Černý, Bobový, Boudový, Hladový, Olšový a Prosný rybník. Stejně tak v Dolní nebyl zapsán žádný rybník a mezi polními tratěmi nalezneme zapsaný Prostřední rybník. Což odpovídá zjištěním Malého ⁸⁴.

⁸³ podle velikosti Vesnického rybníka z roku 1461 lze soudit, že do II. vojenského mapování nezánikl, ale změnil název na Witezek nebo Wrbensky, protože na mapách I. vojenského mapování nalezneme v těchto místech 2 větší rybníky

⁸⁴ Malý, J.: *Poddanství a roboty na Heralticku a jiných panstvích na Opavsku v 17. a počátku 18. století*. 1933.

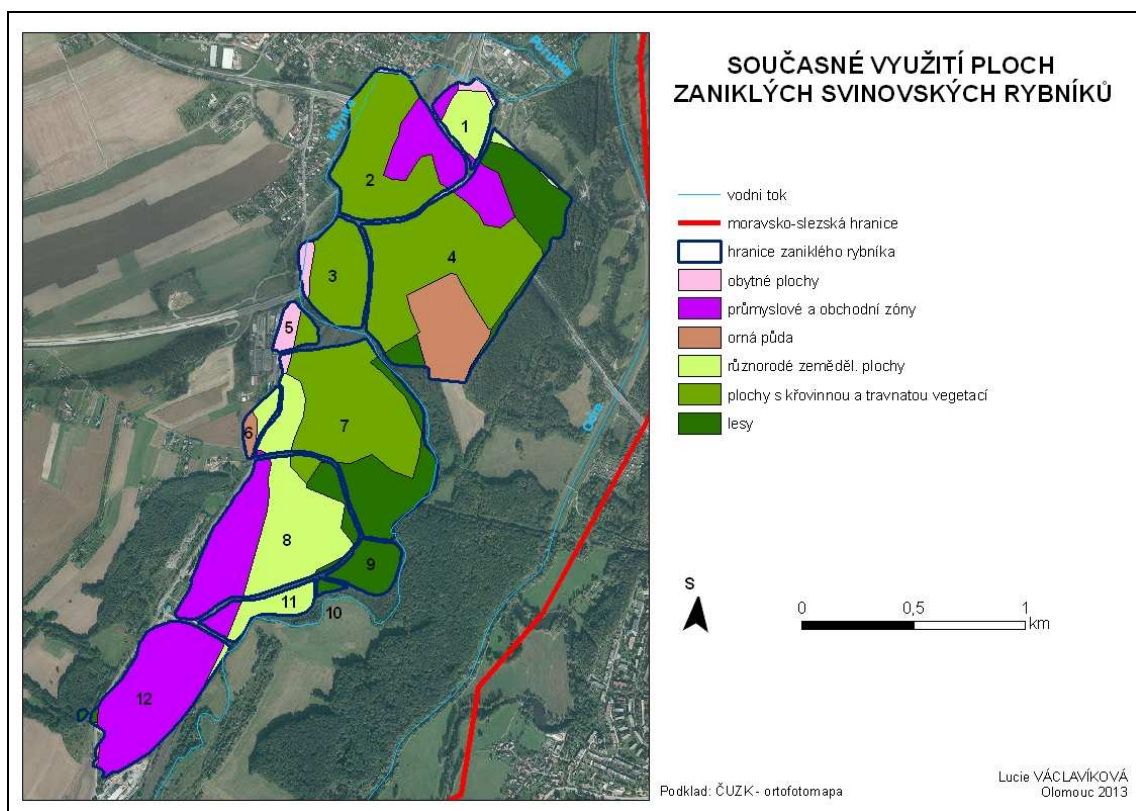
Názvy rybníků z II. vojenského mapování: 1 - Nadimacz, 2 - Dorfteich, 3 - Mleinsky, 4 - Neue Teich, 5 - Planka, 6 - Beltsch, 7 - Wrbencky, 8 - Witezek, 9 - Waczek, 10 - Klobuk, 11 - Schwarzteich, 12 - Vorderteich

Současné názvy rybníků: 1 - Dymač, 3 - Rojek, 7 - Nový/Vrbenský, 13 - Pastevní, 14 - Nádražní, 15 - Polárkový, 16 - Nová Louka, 17 - Velký Budní, 18 - Malý Budní, 20 - Zimní, 21 - Velký Vaček, 22 - Kačírek, 23 - Malý polní rybník, 24 - Velký Polní rybník

Obr. 17: Mapa polaneckých a svinovských rybníků

Na mapě Wielandově jsou zobrazeny rybníky nad Dolní Polankou, ale ty patří spíše ke Svinovu. Na mapách I. vojenského mapování nalezneme 4 rybníky u Svinova, na místě ostatních rybníků nalezneme pole, ale hráze jsou zde ještě patrné, můžeme tedy usoudit, že se rybníky v době tvorby map letnily. Polanecké rybníky jsou také přeměněny na pole. II. vojenské mapování ukazuje soustavu přefatou budovanou Severní drahou, úsek z Lipníka do Bohumína byl stavěn v letech 1845 - 1847. U Svinova již nalezneme mohutnou soustavu 12 rybníků. Najdeme tu jejich jména (viz tab. 4), která udává jejich rozlohu vypočítanou v prostředí GIS na obr. 17. U Polanky najdeme jediný rybník, který ležel na celé ploše dnešní soustavy. Byl zakreslen ve stabilním katastru, ve vojenském mapování byl zaznačen jako vypuštěný. Na mapě III. vojenského mapování jsou u Svinova zakresleny tři rybníky, jeden z nich je pojmenován Dolní rybník (Vorderteich - Přední rybník, z II. voj. mapování). U

Polanky nalezneme soustavu šesti rybníků po obou stranách železniční tratě. Jednotlivá jména rybníků zde nejsou zaznačena.

Názvy rybníků z II. vojenského mapování: 1 – Nadimacz, 2 – Dorfteich, 3 – Mleinsky, 4 – Neue Teich, 5 – Planka, 6 – Beltsch, 7 – Wrbensky, 8 – Witezek, 9 – Waczek, 10 – Klobuk, 11 – Schwarzteich, 12 – Vorderteich

Obr. 18: Mapa současného využití ploch zaniklých svinovských rybníků

8. 1. 4 Současnost

Tři současné svinovské rybníky jsou v soukromých rukou a využívají se ke sportovnímu rybolovu. Díky blízké železniční trati a budované dálnici D 47 přímo přes rybník Rojek nelze předpokládat, že by se rybníky obnovily v původním rozsahu (viz obr. 18). Díky stavbě dálnice budou provedeny změny na rybníku Dymač i na nedalekých sádkách pro město Ostravu, které stále fungují na výměře 7,5 ha. Tok Mlýnský musel být přeložen mimo zástavbu, díky poddolování území a budou na něm provedeny změny, kvůli stavbě dálnice. V současnosti by měl být řešen problém „postupujícího“ meandru řeky Odry, který ohrožuje polanecké rybníky Nová Louka a

Nádražní. Ale další plánované úpravy zdejších rybníků budou na dobu stavby dálnice pozastaveny.⁸⁵

Na JV od Nového/Vrbenského rybníka se rozkládá PR Rezavka, která byla vyhlášena v roce 1998 o rozloze necelých 84 ha. Tvoří ji staré rameno Odry. Chráněn je zde komplex lužního lesa a rákosiny na Vrbenském rybníku. Jeho SZ část je trvale zatopena vodou díky poklesům po těžbě uhlí. Prochází zde naučná stezka Rezavka.

Polanecké rybníky byly během 19. století obnovovány a vznikla zde soustava chovných rybníků, ke kterým je přiváděna voda z Polančice a Mlýnského náhonu. Hospodaří na nich Chov ryb Jistebník. V blízkosti je PR Přemyšov, která byla vyhlášena v roce 2001 s plochou 30 ha, a PR Polanecký les, kde je chráněn fragment tvrdého luhu.

8.2 Ostrava

Historie:

Ostrava vznikla spojením 2 vsí na soutoku Ostravice a Lučiny. Slezská Ostrava byla pojmenována do 13. století jen Ostrava, pak ve 14. století dostala přídomek Slovanská a od 15. století do roku 1919 nesla název Polská. Označení Slezská se sice užívá již od roku 1767, ale úředním názvem se stal až od roku 1919. Druhá ves Moravská Ostrava byla ve 14. století zvána jako Německá.⁸⁶

První zmínky o ostravských rybnících pochází z roku 1498 Nejvíce zpráv však pochází až ze 16. století, hlavně díky dlouholetým sporům majitelů obou Ostrav, které se táhly již od roku 1531. Olomoučtí biskupové zde nesouhlasili s opatřením, které majitel Slezské Ostravy vytvořil na řece Ostravici kolem Přívozu. Vybuďoval stav, který zásoboval vodou jeho rybníky. K roku 1543 se nám zachovala jména tří rybníků z Moravské Ostravy – Nový, Horní a Dolní. K nim byla voda z Ostravice přiváděna dvěma strouhami.⁸⁷

⁸⁵ Studie: Obnova rybníčních soustav v Regionu Poodří. 2004 – Perspektivy obnovy – Polanka nad Odrou

⁸⁶ Bartusek, J. a Lukáš, J.: Z minulosti obce Kunčice nad Ostravicí.

⁸⁷ Adamus: Sběrka listin k dějinám města Moravské Ostravy. svazek první. Město Moravská Ostrava 1929, 227 stran. str. 50 a 160 - 161

8. 2. 1 Ostrava – městské části Kunčice nad Ostravicí a Kunčičky

Historie:

Panství Polské Ostravy zahrnovalo v roce 1414 Bartovice, Michálkovice, Radvanice, Malé Kunčice (Kunčičky) atd. Kunčice byly přikoupeny roku 1482. Na kunčickém paství začal s výstavbou strouhy dlouhé 10 km Jan Sedlnický z Choltic, a to roku 1508. **Slezský náhon** byl vybudován pro mlýn pod Slezsko-ostravským hradem. Kvůli sporům o vodu, které vedli Jan Sedlnický a město Ostrava, dal postavit u Vratimova jez. Již roku 1534 byly na náhonu vybudovány mlýny a pily nejen v Kunčicích, ale i ve Vratimově a Polské Ostravě. Tato strouha se dělila na dvě ramena, první vedlo do Slezské Ostravy a druhé spojovalo Kunčice s Vratimovem. Na této větvi byl v Bartovicích zbudován mlýn a byl z něj napájen rybník. Ten sloužil nejen jako rybochovný, ale v době přívalových dešťů, či velkého sucha byl využíván jako vyrovnávací nádrž. Na náhonu byla také vybudována soustava panských rybníků, ty byly postupně rušeny a rozprodávány mnoha majitelům.

Počátkem 20. století nalezneme zmínku o jednom rybníku v blízkosti strouhy ve dvoře Karlovec. V blízkosti rybníka byla cihelna. Měl rozměry 120 x 120 m a hloubku asi 1,5 m. Na strouhu byl napojen potrubím. Sloužil k chovu ryb, k bruslení a důležitým využitím byla pro panství těžba ledu, kterým se zásoboval místní pivovar a ledovny. Ve 30. letech minulého století byl na rybníku ukončen chov ryb, pro ekonomickou nevýhodnost. Roku 1948 byl statek vyvlastněn kvůli rozvíjejícímu se těžkému průmyslu. Rybník přestal být udržován. V areálu Nové Hutě je však i dnes, je poslední památkou na panský dvůr Karlovec.⁸⁸

Podle **Karolínského katastru slezského**⁸⁹ bychom v roce 1721 – 1728 (I. rektifikace katastru) našli v **Kunčicích** pro dominikál 25 rybníků, v nichž se chovalo 117 a $\frac{3}{4}$ kopy kaprů, celkový výnos z rybníků byl asi 58 tolarů. Přičemž výnos celkový činil 298 tolarů. Rybníky jsou zde vyjmenované – Nade mlýnem, Mlynářský, Nad bůdú, Pode mlýnem, Skalkovský, Žernoviec, Volenský, Pavelkovský, Juříčkovský, Holenovský, Ptačí, Fojtovský, Pavelkovia, Sverbel a Frejř. V rustikálu bylo zahrnuto 55 rybníků, které dávaly 83 a $\frac{1}{2}$ kopy tříletých kaprů. Jejich výnos činil asi 41 tolarů, což v celkovém výnosu z rustikálu dělalo asi 16,5 %. U **Kunčiček** je zaznamenáno 8

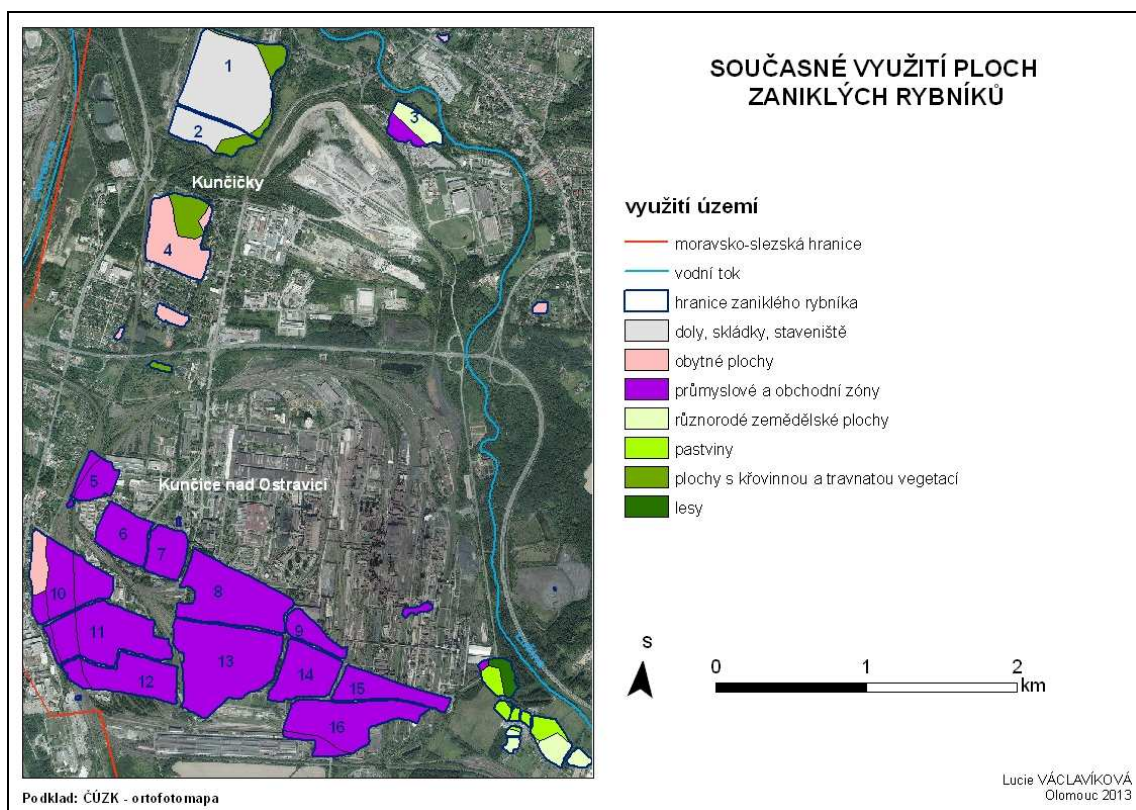
⁸⁸ Bartusek, J. a Lukáš, J.: Z minulosti obce Kunčice nad Ostravicí.

⁸⁹ Brzobohatý, J., Drkal, S.: Karolínský katastr slezský.1972.

dominikál = panská půda, která byla obdělávána přímo šlechtici, popřípadě jejich leníky
rustikál = půda rozdělená na jednotlivé grunty – pozemky, nebyla ve správě vrchnosti

rybníků (v dominikálu), v nichž se chovalo 84 a ½ kop kaprů a příjem z nich činil asi 42 tolarů, což bylo 48 % z celkového výnosu. Jednalo se o rybníky Vašalovský, Horní, Velký a Malý Borový a Bahnitý. Do rustikálu pak patřilo 7 rybníků, které dávaly 30 kop kaprů. Podle jejich množství a výtěžnosti můžeme soudit, že to byly rybníky menší, patrně pomocné.

V Kunčicích i Kunčičkách jsou plochy bývalých rybníků vyplněny rozrůstající se městskou zástavbou.

Názvy z II. voj. mapování: 1 - Zaruba, 2 - Žeidowi Teich, 3 - Radvanitz Teich, 4 - Hurny Teich, 5 - Pednilnynivk, 6 - Urwanie Teich, 7 - bez názvu, 8 - Second Teich, 9 - Podltesniok, 10 - Marschov, 11 - Hofmann, 12 - Sudny Teich, 13 - Prim Teich, 14 - Podlippiniek, 15 - bez názvu, 16 - Freijřz Teich

Obr. 20: Mapa současného využití ploch zaniklých rybníků

8.3 Šenov

Poloha:

- vodní toky: Venclůvka, Datyňka
- vodní nádrže
 - dnes – 2 velké + 25 malých
 - zaniklé – z I. i II. mapování
- chráněná území – Šenovské rybníky

Obr. 21: Vymezení katastrálního území

Historie:

Šenovské rybníky byly zakládány na řece Lučině a jejích přítocích. V široké nivě vznikaly v částech obce Podlesí-Zadky, mezi Šimškou, Škrbní a Lesíkem na Dolní Datyňce. Na Podleském potoce v částech na Vraclavi a na Volenství. Rybníky mezi Šimškou a Lesíkem jsou již zaořány a jsou dnes využívány jako louky.⁹⁰

Karolínský katastr slezský udává, že u Šenova bylo 45 rybníků, ve kterých se chovalo 130 a ¼ kopy tříletých kaprů. Výnos byl asi 65 tolarů, což bylo přibližně 12 % z celkového výnosu. Jména rybníků zapsaných v katastru byly – Koščálovský, Volenský, Dolní Volenský, Pavelkovský, Malý a Velký Přenček, Stodolní, Krčnový, Ryškovský, Skebeňský, Březina, Šimšský, Velký Šimšský, Hornomlýnský, Obora, Šosinský, Skupník, Kubíček, Pezgovský a Písařovský. Jednalo se o dominikál.⁹¹

V rustikálu (na gruntech) bylo 38 rybníků na 32 kop kapra a s výnosem 16 tolarů. Podle toho bychom mohli usuzovat, že to byly rybníky malé – pomocné. Tuto domněnku potvrzuje fakt, že jmenovitě zde nebyl zapsán žádný.

Na Wielandově mapě je u Šenova zakresleno šest rybníčků. Na mapě I. vojenského mapování můžeme najít soustavu šenovských rybníků. Je tu pojmenován **Volenský** rybník jako Große Teich, na mapě II. vojenského mapování je už zaznamenán jako Wolensker Teich a u III. mapování ho již nalezneme jako Volenský. Rybník **Koščálovský** je druhým velkým rybníkem. Voda je do něj přiváděna kanálem

⁹⁰ Prymusová, Z.: Šenovské rybníky

⁹¹ Brzobohatý, J., Drkal. S.: Karolínský katastr slezský. 1972.

z Horní Datyňky. Na mapách II. i III. vojenského mapování nalezneme Košťálovický rybník zarostlý. Oba tyto velké rybníky jsou dnes funkční a nadále hospodářsky využívané. V roce 2004 prošel Volenský rybník opravami.

Celkově nám tab. 5 dokládá, že v roce 1867 již v Šenově žádné rybníky nebyly. Baron Antonín Skrbenský prodal v tomto roce celé panství Františce Fattoni za 670 000 zlatých. Rybníky zůstaly pouze ve Venclovicích, kde zabíraly plochu 6 jiter, což je asi 1 % celé výměry obce, a v Bartovicích 34 jiter, což je asi 5 % z plochy obce. Nakonec se majitelem panství stal v roce 1893 hrabě Jindřich Larisch-Mönnich.⁹² Na počátku 20. století činila výměra Šenova 17,5 km², z toho na panství připadalo 1787 ha a na obec 749 ha a všechny rybníky, které se zde nacházely byly panské. Podrobněji v tabulce 6, můžeme sledovat vývoj využití půdy v letech 1910 - 1968.

Tab. 5: Využití půdy v roce 1867

obec	rolí		zahrad		rybníků		luk	
	jiter	sáhů čtver.	j.	s.	j.	s.	j.	s.
Šenov	729	1155	7	747	0	0	153	1124
Venclovice	115	30	0	0	6	1556	21	647
Bartovice	349	1115	0	453	34	577	71	811
Datyně	3	138	0	176	0	0	0	1380
úhrnem	1197	1114	7	1376	41	533	247	739

Zdroj: Lankočí, H.: *Obec a panství Šenov* . 1932. str. 21, upraveno

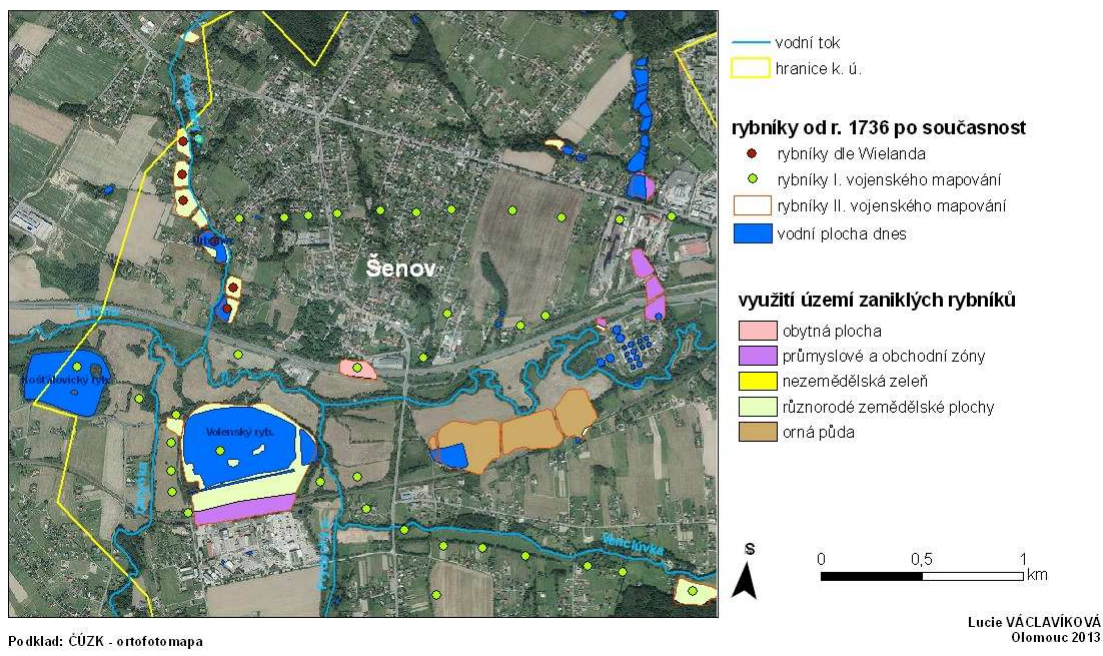
Tab. 6: Zemědělské rozdělení úrodných ploch obce [v ha]

	1910	1930	1945	1956	1965	1968
orná půda	872,0	795,0	646,0	572,0	530,0	510,0
louky	217,0	166,0	165,0	165,0	165,0	120,0
pastviny	74,0	98,0	118,0	118,0	118,0	110,0
rybníky	5,0	4,0	4,0	4,0	4,0	3,5
zahrady	15,0	22,0	43,0			
lesy parky	434,0	434,0	434,0	434,0	434,0	434,0
parky	3,5	3,5	3,5	3,5	3,5	3,5

Zdroj: Šinovský, J.: *Knížka o Šenově*, str. 173

⁹² Lankočí, H.: *Obec a panství Šenov* . 1932. str. 21 - 23.

ŠENOVSKÉ RYBNÍKY OD ROKU 1736 PO SOUČASNOST S VYUŽITÍM ÚZEMÍ ZANIKLÝCH RYBNÍKŮ

Obr. 22: Mapa šenovských rybníků od r. 1736 po současnost, s využitím území zaniklých rybníků

8. 4 Dolní Lutyně a Dětmarovice

Poloha:

- vodní toky – Olše, Lutyňka
- vodní nádrže
 - zaniklé – všechny z II. voj. mapování
- chráněná území – ptačí oblast – Heřmanský stav

Obr. 23: Vymezení katastrálních území

8. 4. 1 Dolní Lutyně

Historie:

Zakladatelem lutyňských rybníků byl těšínský kníže Kazimír II. (1477 – 1528). Zabral pro tuto stavbu pozemky obyvatelům Věřňovic, na oplátku jim věnoval pozemky jiné, které byly do té doby pusté. Na Wielandově mapě nalezneme rybníky, které přečkaly následující století.

Ještě v 18. století se nacházely na levém břehu Olše (táhly se od Koukolné až k tzv. Červiné). Bylo to **pět rybníků**, které braly vodu z **Mlýnky**. Tento umělý kanál, začínal stavidlem na Olši pod Špluchovem a v Červiné se opět vléval do řeky, byl dlouhý 13,5 km, široký 5 m a hluboký kolem 1 m. Jeho břehy byly zpevněny a navýšeny náspy, které na jedné straně nepustily vodu do rybníků a na druhé straně chránily rybníky před záplavami na Olši.⁹³

Největším z nich byl **Nerad**, hráz dlouhá 1550 m se táhla od Skřečoně (Nové Vsi) až k mlýnu v Červiné (ten již neexistuje), dosahovala výšky 2 – 4 m a v koruně byla široká 8 m. Stál na ní domek hlídače. Pod ní byly sádky, jejichž pozůstatky můžeme na některých místech vidět i dnes. Na severu odděluje hráz dlouhá 3,1 km rybník od Mlýnky. Postranní hráz od Nové Vsi – 700 m dlouhá, 7m široká a 2 m

⁹³ Mazurek, J.: Kronila obce Věřňovice. 1966.

vysoká – její pozůstatky již nejsou moc zřetelné. Jsou zde zbytky násypu, který byl zbudován až po vysušení rybníka.⁹⁴

Burian upozorňuje, že plocha rybníka nebyla zatopována celá. V jihovýchodní části stával ovčín a směrem k Věřňovicím zaujímaly část i louky a pastviny. Pravděpodobná obdělávaná plocha rybníka byla 390 ha.⁹⁵

Nerad byl od dalšího rybníka **Bezděk** (obr. 25) oddělen hrází táhnoucí se z Dolní Lutyně do Věřňovic. Ta je dlouhá 1400 m, široká 8 m a vysoká 0,5 – 2 m. U věřňovického mlýna se nalézal další rybníček, který byl využíván pro koupání ovcí až do 20. století. I zde byl domek strážce a později ovčáka.

Hráz rybníku **Trojan**, která ho oddělovala od Bezděku, měla délku 980 m, šířku 8 m a výšku 2 m. Cesta, která na ní byla, spojovala statek Bezděk a Dolní Lutyni (střed obce). Rybník a Mlýnskou strouhu od sebe dělí Trojanská hráz dlouhá 930 m, široká 7 m a vysoká 1 – 2 m. Až do první světové války stál na hrázi mlýn k němuž patřil pozemek dnes nazvaný Mynařonka.

Mlýnka tak rozděluje rybníky na ty, které leží na jejím levém břehu – **Pilarský** (od hráze *Pod železným mostem* až k pilarskému mlýnu). Pod Pilarem se podle tradice měl nacházet další rybník **Oběšenec**. A na pravém břehu je to skupina rybníků (mezi Olší a luhy) – **Povyzka**, **Prostředník** (Podymač), dále **Zadník**. Tato skupinka byla na hranici katastrálních území Dolní Lutyně a Dětmarovic.

Na lutyňských pozemcích se nacházel ještě rybník **Bobrovčyk** (pozemek čp. 108), po kterém ale v krajině nenajdeme žádné pozůstatky. Za zmínku stojí ještě další malé rybníčky, které ale nenalezneme na mapách a o nichž víme jen z listin pro vyplácení daní. Jednalo se o **Těřanovský** rybníček (v blízkosti Trojanu), **Nadymač** (zadržoval přívalovou vodu z potoku u Neradu), a **Novroček**. Dalším je **Rukavník**, tento panský rybník ležel ve Skřečoni, a je také zmiňován v urbáři z roku 1770. V samotném centru obce bychom ještě mohli nalézt **5 plodových rybníčků**, kde se chovala násada do velkých rybníků.

⁹⁴ Mazurek, J.: Kronila obce Věřňovice. 1966.

⁹⁵ tamtéž

Tab. 7: Důchody dolnolutyňského panství z r. 1722						
	důchod			kapitál		
	tolarů	grošů	haléřů	tolarů	grošů	haléřů
zahrady	7	20	0	63	21	6
5 mlýnů	29	6	0	195	0	0
kořalka	11	6	0	93	18	0
5 rybníčků	25	0	0	166	16	0
16 rybníků	501	0	0	3340	0	0
dříví	4	0	0	26	16	0
dobytek	109	8	0	911	2	12
dobytek u chalupníků	75	0	0	625	0	0
obilí	117	12	0	949	4	0
louky a pastviny	0	0	0	0	0	0
<i>celkem</i>	880	0	0	6401	6	0

Zdroj: Mazurek, J.: Kronila obce Věřňovice. 1966, str. 688

Příložená tabulka 7 jasně dokládá, že důchod z panství byl celkem 880 tolarů a jen důchod z rybníků zabíral s 526 tolarů asi 59 %. A stejně tak hodnota celého majetku byla 6401 tolarů a 6 grošů a hodnota rybníků zaujímala asi 55 %. Z toho můžeme vyvodit, že za 200 let existence dolnolutyňských rybníků vzrostla jejich hodnota natolik, že důchody z nich tvoří většinu důchodu celého panství a staly se tak základním zdrojem příjmů. Podle **Karolínského katastru** k roku 1721 - 1728 byly k Dolní (Německé) Lutyni připsány tyto rybníky - Nerad, Bezděk, Trojan, Uchvaldík, Zadník, Prostředník, Mlejnský, Mostový, Otec, Dítě, Povíska, Novreček, Nadýmač, Janas a Staníček. Mezi polními tratěmi pak byl Starý rybník. Byla zde soustava 21 rybníků na 1291 kop tříletého kapra a zároveň zde bylo 75 chovných kaprů. Zisk z rybníků přesáhl s 670 tolarů 48 % celkového výnosu. Můžeme si všimnout, že výnos zapsaný v katastru je vyšší o 144 tolarů, to bude patrně způsobeno tím, že mezi dolnolutyňskými rybníky najdeme zapsané i ty dětmarovické.⁹⁶

Roku 1792 se stal majitelem panství hrabě Larish a podle údajů z roku 1804 popsanych ve věřňovické kronice zaujímala výměra rybníků 11 %. Půda rybníční necelých 13 %, jednalo se o rybníky, které byly po několika letech opět napuštěny a probíhalo na nich patrně letnění. Můžeme tedy říci, že výměra rybníků a ploch určených k napuštění činila 511 ha a oproti předcházející tabulce 8 nedošlo k poklesu ve výměře rybníků, a tedy ani k hospodářským změnám na panství.

⁹⁶ Brzobohatý, J., Drkal, S.: Karolínský katastr slezský. 1972.

V následujících letech ale došlo k podstatné změně. Nový majitel začal chovat ovce a kvůli jejich pastvě začal vysušovat rybníky. Došlo i k přechodu na trojpolní systém hospodářství a v 30. letech 19. století k zahájení pěstování cukrovky a dalších průmyslových plodin. To byly hlavní příčiny zániku rybničního hospodářství a rybníků nejen v Dolní Lutyni, ale i v Dětmarovicích.⁹⁷

orná půda	129 a 4/12
půda rybniční	635 a 4/12
rybníky	600
louky	1278
zahrady	898 a 2/12
pastviny	311 a 8/12
lesy	1419 a 33/36

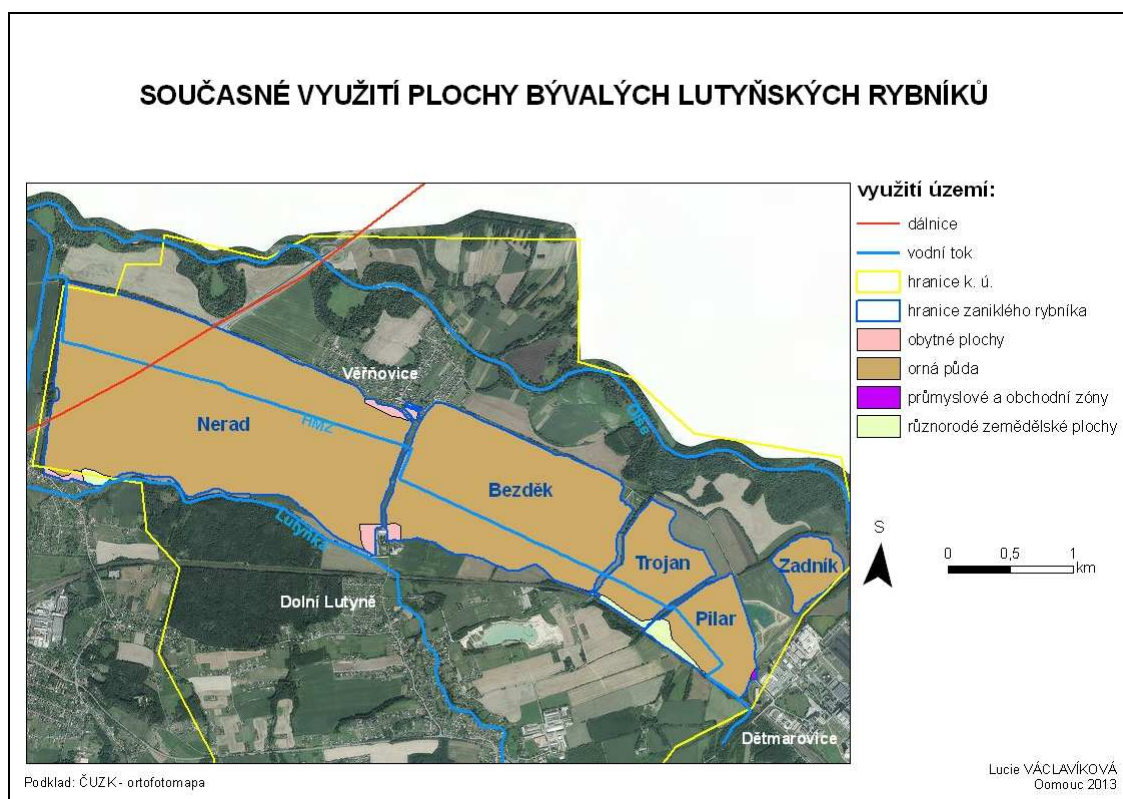
Zdroj: Mazurek, J.: *Kronila obce Věřňovice* . str. 700

Současnost:

Dnes jsou využívány pouze čtyři rybníky z nichž největší je **Farský**, dále pak rybník **Trojúhelník**, **Septik** a **Babinský**. Vlastníkem současných rybníků je Pozemkový fond ČR a hospodaří na nich Český rybářský svaz, místní organizace Bohumín. Rybníky jsou využívány na chov kaprů, amurů, štik a sumců. Ryby slouží sportovním rybářům na zarybnění jejich revírů, jedná se především o pískovny v Dolní Lutyni a Bohumíně. Další velká vodní plocha v obci je již zmíněná Pískovna, která je provozována firmou GZ-Sand s r. o. Těžba štěrkopísku probíhá i na několika menších rybnících a na rybníku Farský.⁹⁸

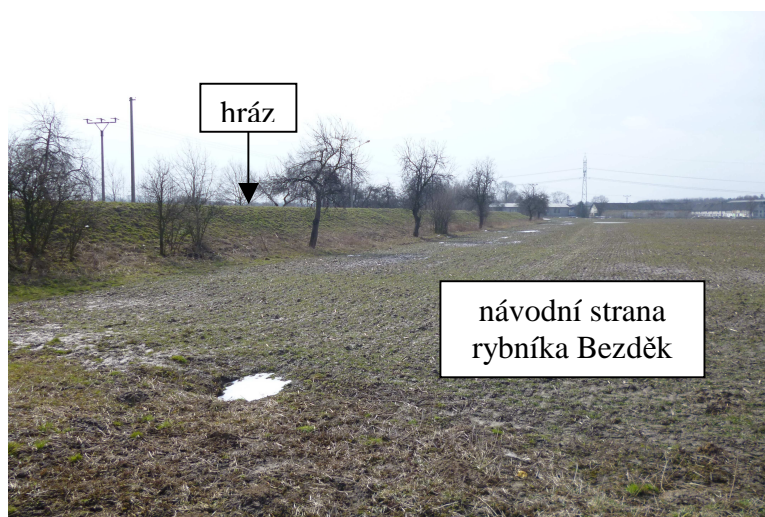
⁹⁷ Mazurek, J.: *Kronila obce Věřňovice* str. 700 - 704

⁹⁸ Hajzlerová, I.: *Dolní Lutyně 1305 - 2005*. 2005.

Obr. 24: Mapa současného využití plochy bývalých lutyňských rybníků

Hráze rybníků jsou v krajině viditelné i dnes. Většinou po nich vedou místní komunikace jako tato silnice z Věřňovic do Dolní Lutyně. Následující fotky z března 2013:

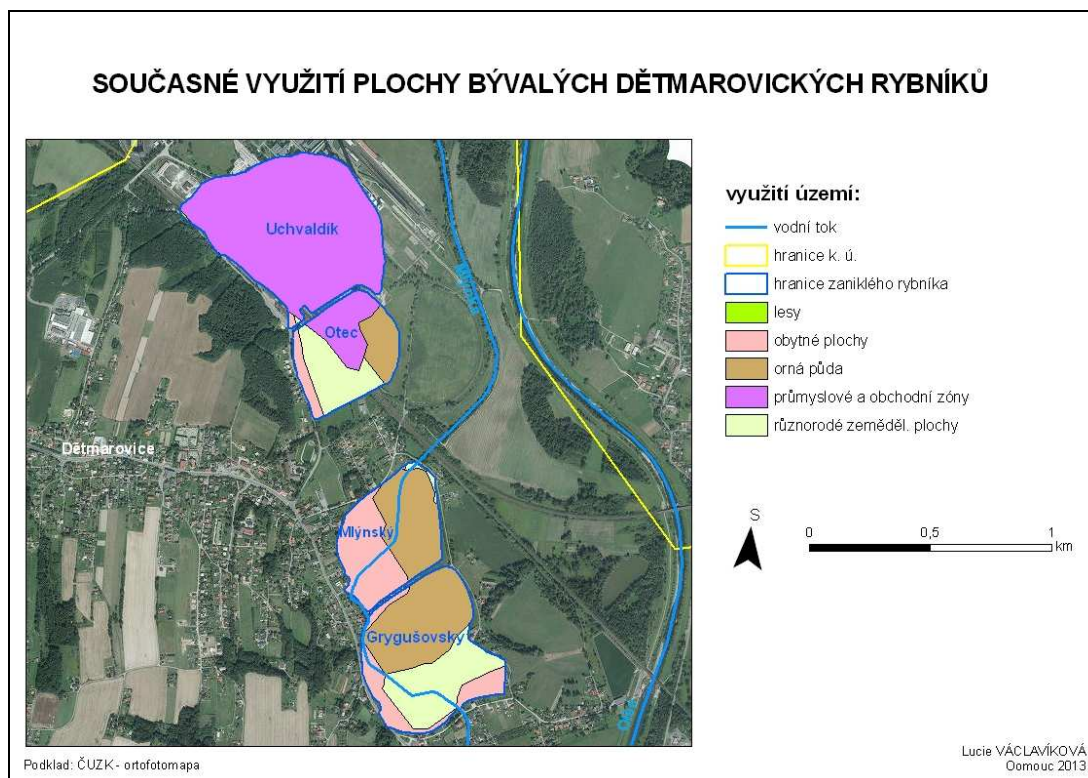
Obr. 25: Zaniklý rybník Bezděk

8. 4. 2 Dětmarovice

Historie:

Dětmarovické rybníky byly také obtékány **Mlýnkou**, která do nich vodu přiváděla, ale i odváděla zpět do řeky. Soustava začínala u dnešní železniční stanice, nedaleko bývalého Pilaře. Prvním z nich byl **Uchvaldík**. Burian soudí, že dnešní **Bendovy rybníky** mohly být bývalé sádky právě pro tento rybník. I zde stával mlýn. Další v řadě byl **Otec**, o kterém je zmínka v soupisu příjmů. Následoval menší rybník **Dítě**, ten byl patrně oddělen hrází. Na Wielandově mapě ho nalezneme zakreslený spolu s ostatními, zbytky hrází již nejsou patrné.

Další rybník se nacházel u dnešní požární zbrojnice (od cesty) a nesl název **Mlýnský**. Pod ním stál Selský mlýn, který zde stál ještě v roce 1900. Neudržování Mlýnské strouhy ale mělo za následek postupnou likvidaci všech 5 mlýnů v oblasti. Nad Mlýnským rybníkem byl **Grygušovský** rybník, uvádí ho urbář z roku 1770. Jedna z jeho hrází je dodnes zachovalá a vede po ní silnice z Karviné do Bohumína. Po jeho vysušení vznikly pozemky nazvané Malý a Velký Gryguš. Poslední rybník **Mostový** se nacházel za dnešní silnicí směrem k Olši.⁹⁹

Obr. 26: Mapa současného využití bývalých dětmarovických rybníků

⁹⁹ Mazurek, J.: Kronika obce Věřňovice. 1966.

Potenciál:

V blízkosti bývalých rybníků je areál Dětmarovické **elektrárny**. V době jejího vzniku v letech 1972 - 1976 zde byly rodinné domky a zahrádky. Areál elektrárny leží z větší části mezi Uchvaldíkem, Zadníkem a Pilařem. Zachovala se část Mlýnky, kterou dnes využívá elektrárna a je opravena. Nedá se předpokládat, že by v této oblasti někdy došlo k obnovení rybníků. Jejich území zabírají pozemky elektrárny, na nichž je uskladněno uhlí. Dále většinu rybníků tvoří pole a obytné plochy.

9. POROVNÁNÍ RYBNÍKŮ II. VOJENSKÉHO MAPOVÁNÍ S VODNÍMI PLOCHAMI ZACHYCENÝMI NA DALŠÍCH MAPÁCH

9.1 Počet rybníků na ploše Wielandovy mapy¹⁰⁰

Wielandova mapa Opavského knížectví z roku 1736 zahrnuje obce z 15 současných SO ORP, které zasahují na vyznačeném území Slezska. Následná tabulka (příloha VII) potom předkládá počet rybníků v katastrálních územích obcí zakreslených jak na mapě Wielanda, tak na vymezeném území Slezska. Porovnává počet rybníků z roku 1736 a z období II. vojenského mapování za jednotlivé SO ORP. Dokládá dvojnásobný nárůst počtu rybníků na mapovaném území v průběhu přibližně 120 let. Velikostně nebyla dodržena hraniční hodnota 0,5 ha. Jedná se o všechny rybníky, které byly zobrazené na obou mapách v území vymezeném Wielandovou mapou Opavského knížectví.

Díky tomu, že mapa Opavského knížectví byla zakreslována metodou „*od oka*“ známe jen přibližný tvar a polohu rybníků. Pokud se ovšem do dnešních dnů nezachovaly hráze, či pokud rybníky nepřežily do doby II. nebo III. vojenského mapování, které byly kartograficky přesnější. Rybníky, které se ocitly na hranici, pak byly přiřazovány do katastrálních území jednotlivých obcí buď podle vodního toku, k němuž náležely, a jehož tok se při pohledu na současnou mapu příliš nezměnil, či podle polohy blízké obce, k níž logicky náležely.

Wielandova mapa nezahrnovala obce náležící dnes k Olomouckému kraji a některé obce na JV Slezska. I přesto zachycuje část Těšínska a dokládá i množství rybníků v Opolsku. Jejím porovnáním s počtem rybníků za II. vojenského mapování získáme dobrou představu o vývoji v této centrální části Slezska, kde byl boom budování rybníků v průběhu 18. století největší.

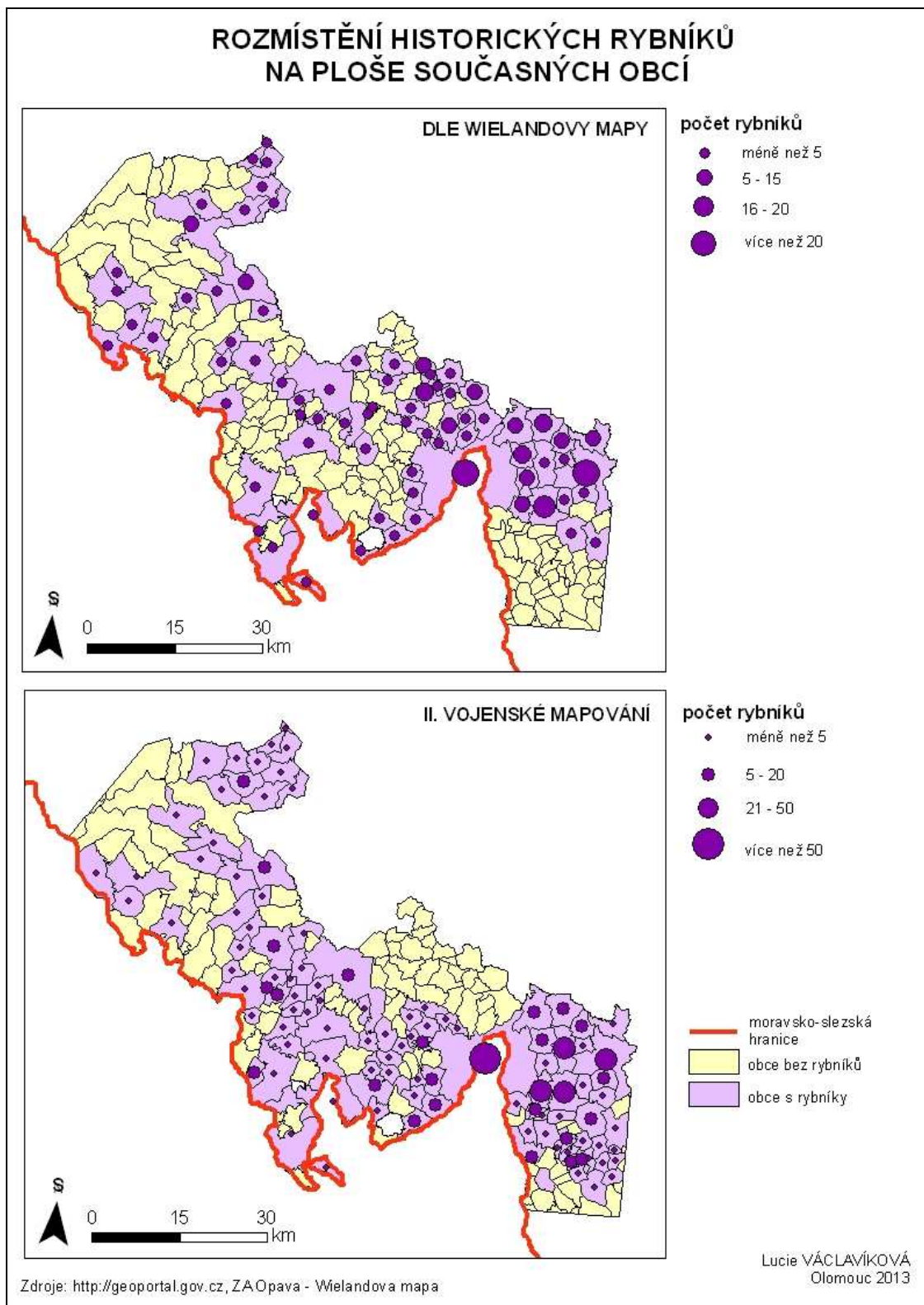
¹⁰⁰ J. W. Wieland byl rakouský kartograf a poručík císařské armády, který prováděl ve 30. letech 18. století mapování slezských knížectví. Jako první bylo zmapováno Opavsko a Krnovsko, které se staly součástí Slezského atlasu. Mapa Opavského knížectví je barevná, ale relativně málo přehledná, díky velkému množství informací, které jsou do ní zaznačeny. Je zde zaznamenána i moravsko-slezská hranice přesně odpovídající hranici použité v této práci na Odersku.

Tab. 9: Počet rybníků na historických mapách podle SO ORP			
<i>rybníky dle Wielanda</i>		<i>rybníky II. voj. mapování</i>	
<i>SO ORP</i>	<i>počet rybníků</i>	<i>SO ORP</i>	<i>počet rybníků</i>
Bílovec	7	Bílovec	41
Bohumín	18	Bohumín	32
Bruntál	6	Bruntál	14
Český Těšín	1	Český Těšín	1
Frýdek-Místek	0	Frýdek-Místek	51
Havířov	22	Havířov	43
Hlučín	52	Hlučín	3
Karviná	41	Karviná	58
Kravaře	8	Kravaře	0
Krnov	31	Krnov	41
Nový Jičín	4	Nový Jičín	2
Odry	7	Odry	82
Opava	28	Opava	0
Orlová	24	Orlová	39
Ostrava	36	Ostrava	149
Rýmařov	0	Rýmařov	1
Třinec	0	Třinec	15
Vítkov	1	Vítkov	19

Zdroj: historické mapy, zpracováno v prostředí ArcGIS

Na Wielandově mapě bylo zakresleno celkem 286 rybníků, z nichž 250 leželo jen v osmi SO ORP. (podrobněji viz příloha VII) V II. vojenském mapování je jich zakresleno 591. Můžeme pozorovat téměř dvojnásobný nárůst počtu rybníků. Nejvíce rybníků z roku 1736 nalezneme v SO ORP Hlučín, u kterého můžeme také sledovat jejich největší pokles. Může za to zánik soustav na Bečvě, kde zmizelo všech 12 rybníků, dále pak soustava 14 rybníčků u obce Bohuslavice na Opustě a Bohuslavickém potoce. Zbyly tu pouze dva kaprové rybníky u Děhylova a jeden v Dobroslavicích. Naproti tomu ohromné zvýšení počtu rybníků nalezneme v SO ORP Ostrava z původních 36 na 149. Zde za to mohou nově vybudované soustavy v Kunčičkách a Kunčicích nad Ostravicí. Zde bychom podle Karolínského katastru našli 88 rybníků a rybníčků, které tvoří ucelenou rybochovnou soustavu. Je s podivem, že na Wielandově mapě není v této oblasti zakreslen žádný rybník, když zde podle katastru, který vznikl o desetiletí dříve, byla tak rozsáhlá soustava mezi Ostravicí a Lučinou. Rybníky, které přečkaly století v téměř nezměněném stavu jsou soustavy mezi Hrušovem a Rychvaldem.

ROZMÍSTĚNÍ HISTORICKÝCH RYBNÍKŮ NA PLOŠE SOUČASNÝCH OBCÍ

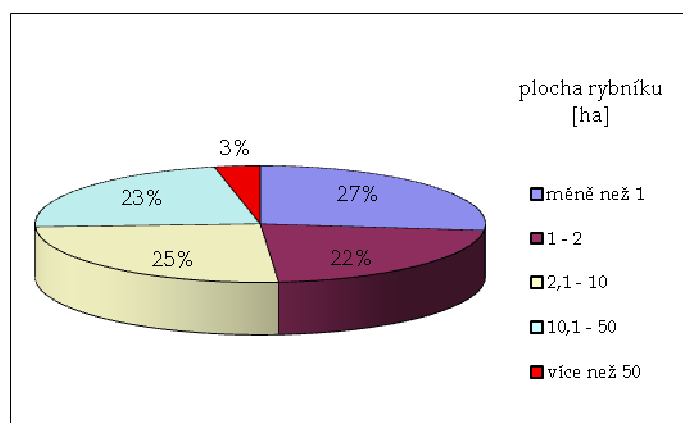
Obr. 27: Mapa rozmístění historických rybníků na ploše současných obcí

9. 2 Velikost rybníků a jejich nadmořská výška

9. 2. 1 Rozdělení rybníků nad 0,5 ha podle velikosti

Rybníky II. vojenského mapování jejichž výměra přesáhla hraniční hodnotu 0,5 ha byly zařazeny do intervalů vrstevnic. V následujících tabulkách a grafech (viz tab. 10 a 11 a obr. 28 a 29) jich 49 % sahá do kategorie – rybníků do 2 ha plochy. Ty můžeme nalézt po celém mapovaném území. Nejvíce jich bylo zbudováno ve vyšších nadmořských výškách, například u obcí Velká Kraš a Kobylá nad Vidnávkou ležící v Žulovské pahorkatině. Zde jich zaniklo 7 z 10. Jedná se více o rybníky obecní, či ležící v bezprostřední blízkosti sídel. Dále pak je nalezneme jako pomocné rybníky u velkých rybochovných soustav Opavska a Těšínska. Leží také na místech bývalých velkých rybníků, například se jedná o rybník Keřový, který měl pouze 1,3 ha. A tvoří poslední připomínku po 5 km dlouhé rybochovné soustavě u Hradce nad Moravicí. Mezi později zaniklými rybníky tvoří také většinový podíl. Patří mezi ně opět rybníky vyšších nadmořských výšek. Jedná se například o soustavu rybníků na hranici Ostravy a Bohumína, kde zaniklo 17 menších rybníků (do 20 ha). Nejmarkantnější zaniklá soustava pak leží u Dolní Lutyně, kde byl naposledy zaznamenán i největší rybník celého Slezska Nerad, se svými 360 ha.

<i>plocha rybníku [ha]</i>	<i>počet rybníků</i>
méně než 1	82
1 - 2	67
2,1 - 10	78
10,1 - 50	69
více než 50	10

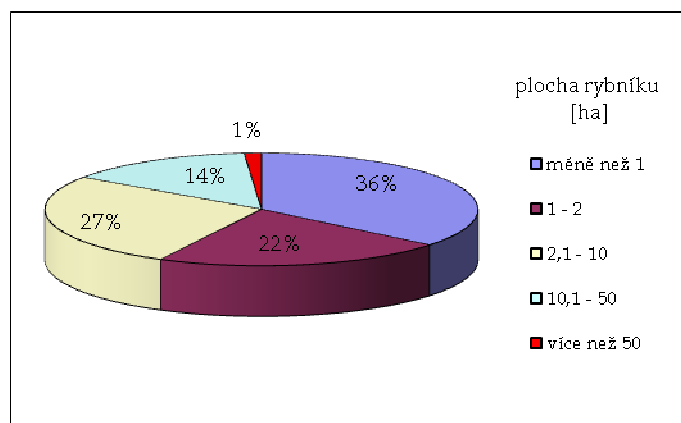
Zdroj: vrstvy v ArcGIS

Obr. č. 28: Grafické znázornění velikosti rybníků II. vojenského mapování

Tab. 11: Zaniklé rybníky

<i>plocha rybníku [ha]</i>	<i>počet rybníků</i>
méně než 1	56
1 - 2	34
2,1 - 10	42
10,1 - 50	22
více než 50	2

Zdroj: vrstvy v ArcGIS

Obr. 29: Grafické znázornění velikosti zaniklých rybníků

9. 2. 2 Rozdělení rybníků nad 0,5 ha podle nadmořské výšky

Ve Slezsku stejně jako jinde v České republice se rybníky ponejvíce stavěly v nižších nadmořských výškách rovin a pahorkatin. I zde nalezneme téměř 78 % všech rybníků do 275 m .n.m. Do 250 m. n. m. byly zbudovány všechny rybníky u Bohumína, Kunčic nad Ostravicí a Kunčiček, Dolní Lutyně, Dětmarovic i Karviné. Nejvíce rybníků v těchto kategoriích i zaniklo. Opět se jedná o rybníky v blízkosti Odry, o rybníky u předcházejících měst a také o 11 rybníků u Šenova a 6 u Havířova. Podle následujících tabulek (tab. 12 a 13) a grafů (obr. 30 a 31) si o tom můžeme udělat podrobnější představu.

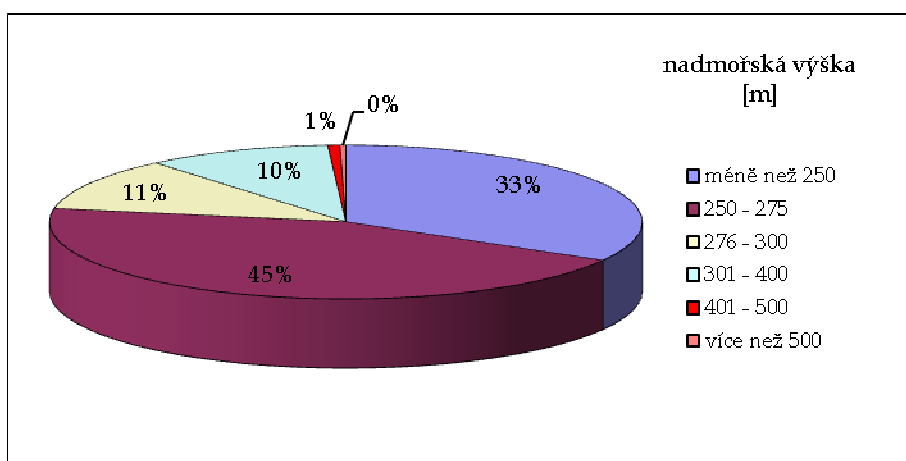
Tab. 12: Rybníky II. vojenského mapování

<i>nadmořská výška [m]</i>	<i>počet rybníků</i>
méně než 250	102
250 - 275	136
276 - 300	34
301 - 400	31
401 - 500	2
více než 500	1

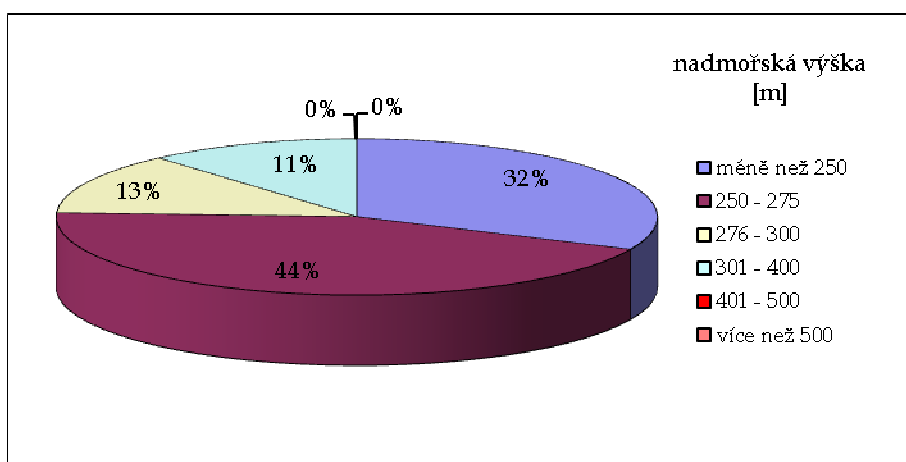
Tab. 13: Zaniklé rybníky

<i>nadmořská výška [m]</i>	<i>počet rybníků</i>
méně než 250	50
250 - 275	69
276 - 300	20
301 - 400	17
401 - 500	0
více než 500	0

Zdroj: vrstvy v ArcGIS

Obr. 30: Grafické znázornění rybníků II. vojenského mapování v závislosti na nadmořské výšce

Obr. 31: Grafické znázornění zaniklých rybníků v závislosti na nadmořské výšce

Pokud bychom obě předcházející kategorie sloučili, vyšlo by nám, že nejvíce rybníků s velikostí 0,5 - 3 ha leží relativně rovnoměrně rozloženo v pásu mezi 200 - 400 m n. m. Dále pak mezi nejvýše položené rybníčky patří tři zástupci s velikostí mezi 1 - 3 ha a našli bychom je mezi 400 - 600 m n. m., ty ale nezakly, pouze změnilly svou plochu. Dále pak zjistíme, že rybníky od 5 - 45 ha jsou už rozloženy jen mezi vrstevnicemi s hodnotou 225 a 350 m. n. m. a nadmořská výška největších rybníků ve Slezsku pak nepřesáhne 225 m n. m.

9.3 Současné využití půdy

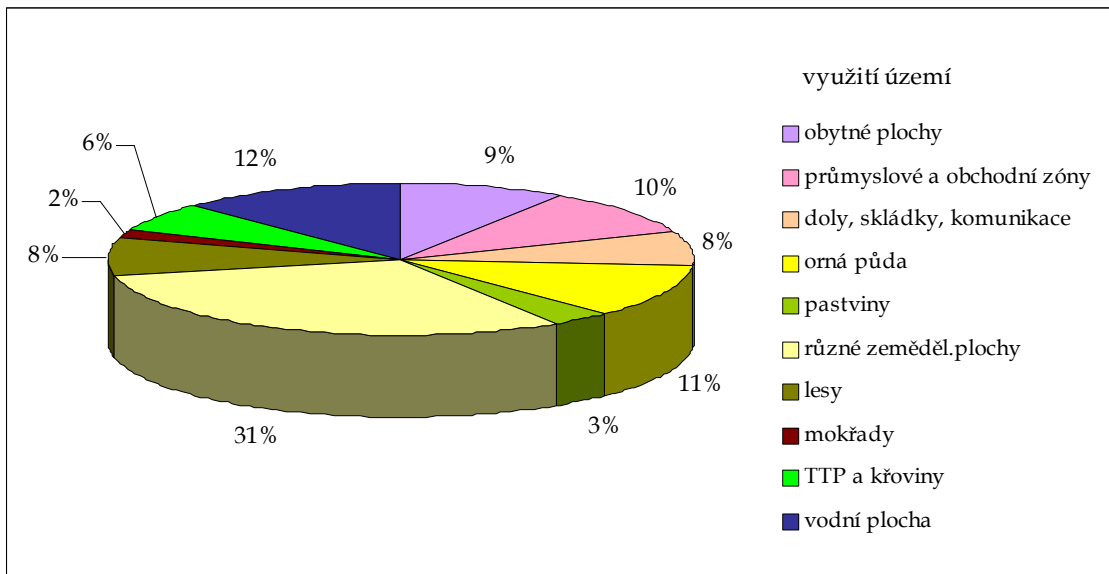
Od II. vojenského mapování do současnosti prodělalo využívání půdy a krajiny několik zlomů. Ať už je to několikrát zmiňované vysoušení rybníků, vznik nové zemědělské půdy, tak i změna délky a tvaru říční sítě. Toho si při pohledu na mapy současného povrchu a map z mapování můžeme také povšimnout. Tyto změny mohou být také spojovány s odvodňováním ploch využívaných v zemědělství, či s protipovodňovou úpravou terénu. Významně do změny využívání území přispívá i rozvoj průmyslu a urbanizovaných ploch.¹⁰¹

V období od 19. století do 21. století prošly změnami nejenom rybníční plochy, ale také podíl orné půdy, který roste až do konce 19. století. Ve velké míře se také zvyšuje podíl lesů. Podle závěrů Bičíka a Jalečka¹⁰² prodělaly velkou změnu i vodní plochy, kdy jich v celé republice ubylo mezi roky 1845 - 1948 více než 30 %. To koresponduje s vývojem ve Slezsku, kde ubyl úbytek markantnější. Zaniklo zde 51 % rybníků. Díky nárůstu počtu obyvatel v 80. letech 19. století je jasné, že pro jejich užití nebude stačit jen zvyšování výměry polí. Přechází se tak na modernější a produktivnější formy zemědělství.

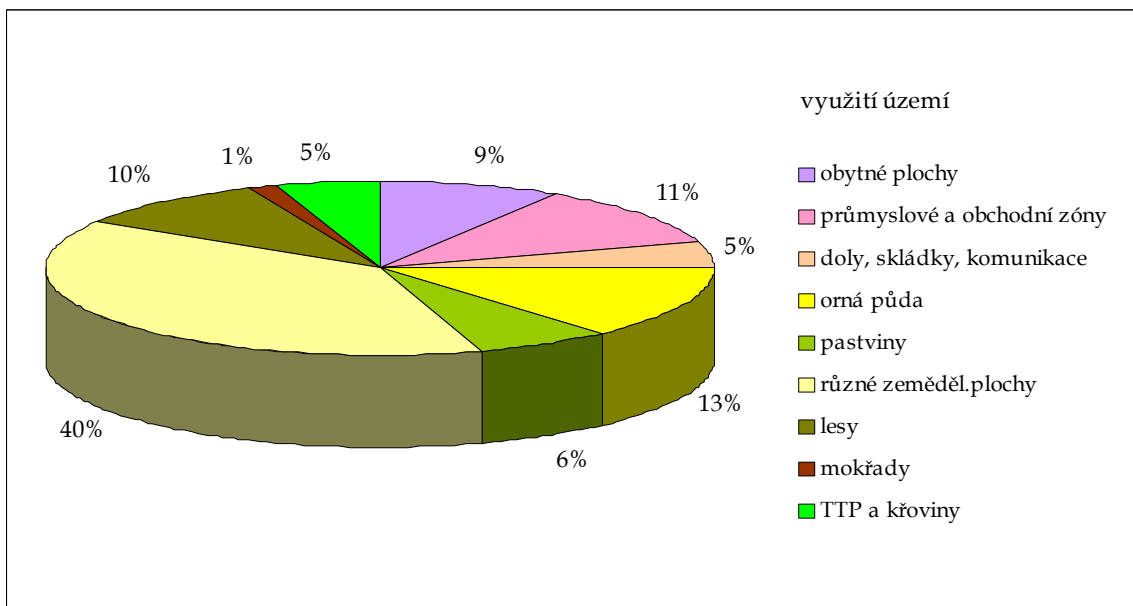
Rybníky II. vojenského mapování a vrstva **156 zaniklých rybníků** dokládají tento vývoj. Kdy byla k plochám Corine land cover 2000 s využitím území přiřazena plocha historických rybníků je jasné patrné, že ani přechod k modernímu zemědělství rybníky od vysoušení nezachránil (tab. 14 a 15, obr. 32 a 33). Z 156 zaniklých rybníků jich bylo 21 přetvořeno v pole a dalších 61 na půdu využívanou k zemědělským účelům. U ostatních rybníků, které změnily (zmenšily) svou plochu, byla tato nově vzniklá půda využita pro pole u 35 rybníků a u 93 byla využita k jiným zemědělským účelům.

Výsledná mapa potom zahrnuje všechny rybníky větší než 0,5 ha zakreslené v II. vojenském mapování a současné převládající využití jejich plochy (viz obr. XXX).

¹⁰¹ Kukla, P.: Analýza historického vývoje krajiny se zvláštním zřetelem na vodní složku krajiny. 2006. a Bičík, I., Jeleček, L. (2003): Long term Research of LUCC in Czechia 1845 -2000

Obr. 32: Grafické znázornění současného využití území rybníků II. vojenského mapování

Obr. 33: Grafické znázornění současného využití území zaniklých rybníků z II. vojenského mapování

<i>využití území</i>	<i>počet rybníků</i>
obytné plochy	28
průmyslové a obchodní zóny	30
doly, skládky, komunikace	23
orná půda	35
pastviny	10
různé zemědělské plochy	93
lesy	25
mokřady	5
ITP a křoviny	19
vodní plocha	38

<i>využití území</i>	<i>počet rybníků</i>
obytné plochy	14
průmyslové a obchodní zóny	17
doly, skládky, komunikace	8
orná půda	21
pastviny	10
různé zemědělské plochy	61
lesy	15
mokřady	2
ITP a křoviny	8

Zdroj pro tabulky i předcházející grafy: vrstvy Corine land cover 2000 a rybníky II. vojenského mapování, zpracováno v prostředí ArcGIS

Jak můžeme vidět v předcházejících grafech a tabulkách většinu území zaniklých rybníků, či území ze kterého se rybník zmenšil do současného stavu, zaujímá kategorii *různé zemědělské plochy*. V obou případech je to přes 30 % území. Jedná se o zemědělské oblasti s přirozenou vegetací a oblasti polí a luk. Ty dnes tvoří celý zaniklý rybník Jadashek u Bohumína i dva sousední. Výměra ani jednoho z nich nepřesáhla 5 ha.

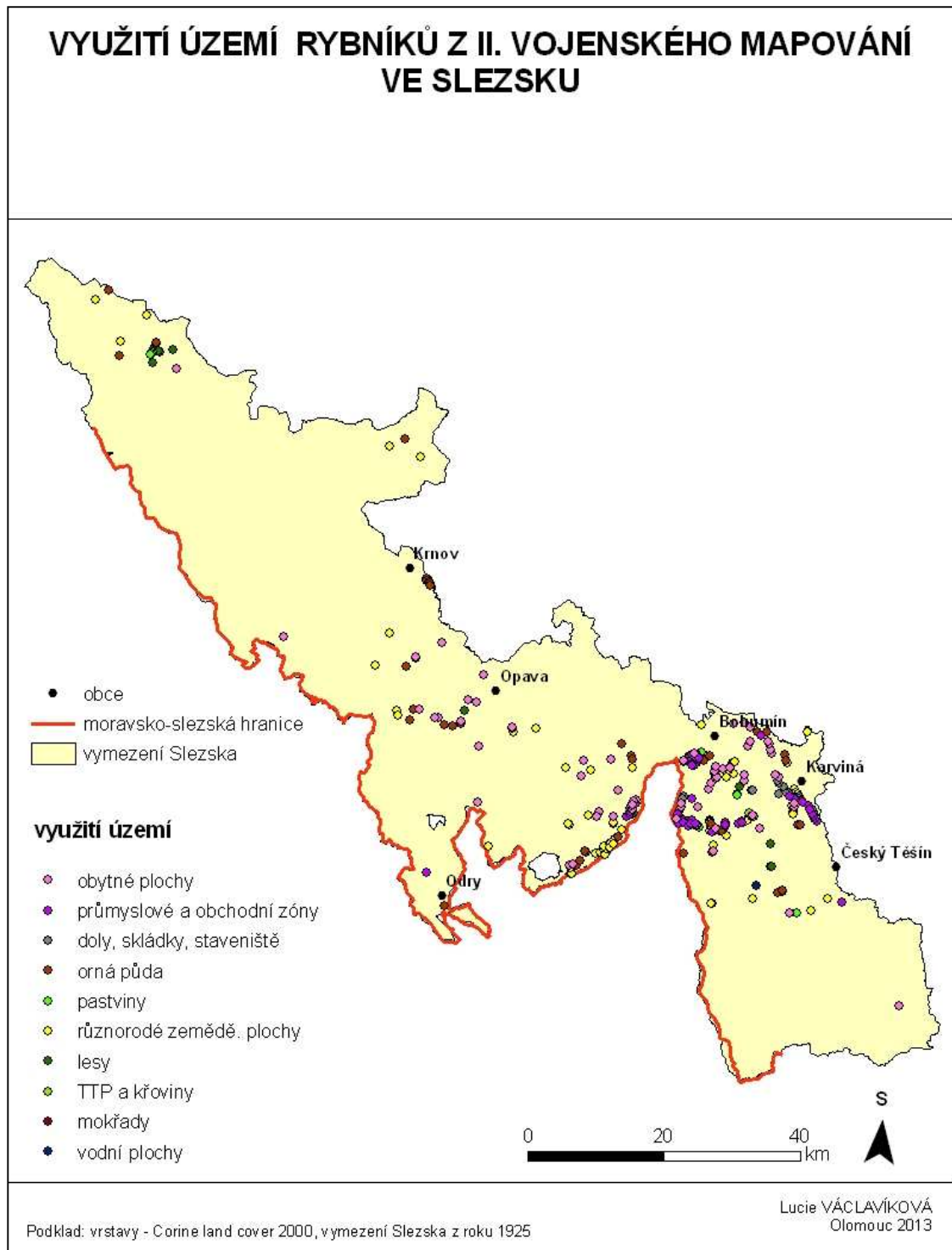
Druhou největší kategorií je *orná půda*. V ornou půdu byly přeměněny tři největší dolnolutyňské rybníky.

Kategorie *obytných ploch* a *průmyslových a obchodních zón* tvoří téměř 19 % všech rybníků. Nejlépe to bylo vidět u zaniklých rybníků v Kunčicích nad Ostravicí. Zde celé rybníky zmizely pod obchodními a průmyslovými areály, komunikačními sítěmi a obytnými plochami. Mezi Ostravou a Bohumínem zmizely pod průmyslovými objekty území bývalých rybníků Machacz, Podhurník a Hlyboky, které byly vybudovány na jihu soustavy.

Mokřady a vnitrozemské humidní oblasti zaujímají od 1 – 2 %. Našli bychom je u oderských i svinovských rybníků. V některých případech jsou tyto oblasti chráněny. Mezi Ostravou a Bohumínem mokřady najdeme na 50 ha kolem současného Heřmanického rybníka, toto místo je vyhlášeno jako Evropsky významná lokalita a ptačí oblast..

Pouze 12 % z plochy rybníků II. vojenského mapování tvoří vodní plocha. S tímto údajem bychom mohli v některých případech polemizovat, například když je

zarůstající rybníček v Mankovicích v Corine land cover veden jako pole, protože jeho rozloha v okolních polnostech je zanedbatelná.

Obr. 34: Mapa využití rybníků z II. vojenského mapování ve Slezsku

10. ZÁVĚR

Rybářství a rybníkářství není jen dávno minulostí, ale i dnes zažívá svou renesanci se vznikem nových nádrží. Snaha současných rybníkářů navázat na staletou tradici není vůbec nereálná. Nemusí to být jen významné oblasti na jihu Moravy a Čech. I ve Slezsku najdeme mnoho dobrých rybníkářů, kteří po revoluci vybudovali velké rybářství a navázali na předcházející majitele rybníků - feudály, měšťany, státní podniky. Udržují tak podvědomí že Česká republika respektive české země byly a jsou stále rybníkářskou velmocí. Problémy na rybnících ale zůstávají stejné, ať už jde o neoprávněný lov, nebo ztráty na rybách způsobené volavkami, čápy, kormorány a vydrami. Nově sem zasahují i problémy přehnojování sousedních polí či blízkost průmyslového podniku a skládek odpadů.

Na zmapovaném území bylo vybráno 6 oblastí, kde bylo rybníkářství ve své době významné a na některých se s malými přestávkami udrželo dodnes. Rybníky zde vznikaly od 13. století, rybníkářství však zaznamenalo největší rozkvět v 15. a 16. století. Vznikaly rybníky vrchnostenské, městské i soukromé. Stejně jako pole, louky a jiný nemovitý majetek byly prodávány a pronajímány. Na Wielandově mapě Opavského knížectví z roku 1736 bychom jich našli 286. V II. vojenském mapování bylo ve Slezsku označeno 605 rybníků, přičemž výměra poloviny z toho nepřesahovala 0,5 ha. Ty největší rybníky na dolnolutyňsku pak přesáhly i 400 ha. Velikost jednotlivých rybníků se zvětšuje s klesající nadmořskou výškou, ve které byly zbudovány. 51 % rybníků zakreslených u II. vojenského mapování do dnešních dnů zanikla, na místech zbylých jsou i dnes vodní plochy, které jsou vyznačeny na 12 % menší bývalých rybníčních soustav. Využití půdy zaniklých rybníků pak dokládá, že jejich největším nepřítelem v minulosti byl „hlad po půdě“. Z 42 % jsou dnes využívány jako pole a jiná zemědělská půda, další velkou část tvoří obytné plochy a průmyslové zóny a obytné zóny s 9 a 11 % u zaniklých rybníků.

U archivních materiálů a kronik se musíme potýkat s neúplností záznamů, které mohou být způsobeny například ztrátou vodních knih a požáry, jak se stalo ve Státním okresním archivu v Opavě. U dat, které lze dohledat o vzniku rybníků chybí buď název rybníka nebo jeho poloha. Můžeme nalézt také záznamy, kde nejsou rybníky v listinách zaznamenány jen z toho důvodu, že všichni věděli, o jaké pozemky se jedná a bylo nemyslitelné, že by se prodej či převod netýkal rybníků. Více informací můžeme odvodit z historických map a plánků a také z pomístních jmen. Ulice

v Šenově *Khaltýřům* nám třeba jasně dokládá, že když se jí vydáme dojdeme k rybníkům, i když oklikou přes místa zaniklých rybníků.

Zbytky bývalých rybníků najdeme v krajině jen tehdy, jsou-li nadále nějakým způsobem využívány. Většinou ale přeměnou rybníku na zemědělskou půdu zmizely i ony. Doklady bývalých rybníků mohou být zachovalé silnice, procházející po hrázích. Zbytky náhonů a budovy bývalých mlýnů. Pod moderní zástavbou rozrůstajících se měst zmizely všechny připomínky jejich existence, tak tomu je v zázemí Ostravy. Udržely se jen v podobě místních názvů nebo v ústní tradici.

Budování nových rybníků není tak ojedinělé, jak by se mohlo zdát. Slezsko sice neprochází rybníkářským boomem jako v 15. a 16. století, ale i dnes najdeme nadšence, kteří si chtějí pro svou rekreaci vybudovat rybník. Stále je to počín ekonomicky náročný, ale tuto snahu ovlivňují i negativní společenské vlivy, jako je pytláctví, vandalství a obyčejná lidská závist. Nemůžeme tedy předpokládat, že by se všechny bývalé rybníční plochy v budoucnu obnovily. Obnovovány jsou teď spíše menší rybníčky. I v dnešní době je zbudování takového vodního díla, které výrazně ovlivní nejen krajinu, ale i lidi ve svém bezprostředním okolí, dlouhodobý právní proces. V rámci rekultivace a zlepšení funkčního i estetického využití krajiny je to ale nezastupitelný počín. V dnešní době, se voda stala nejdůležitější surovinou, s níž je obchodováno. Budování vodních nádrží, které udržují vodu v krajině jsou pro hospodářství celých oblastí klíčová.

11. SUMMARY

Fishing and fish farming isn't just a historical epoch belonging to the past. Even today, in the modern world, it experiences a renaissance with the newly constructed ponds that continue of the centuries-old pond tradition, when the Czech Republic, especially Bohemian lands were well known for fish farming.

On the mapping territory were chosen six areas, where fish farming was significant in its time and on some of those places kept to this day. Ponds were founded there from 13th century and the greatest prosperity of fish farming was in 15th and 16th century. Founded ponds were suzerain, municipal and private. Like fields they were sold and rented. On Wieland's map of 1736 we found 286 ponds. In II. military mapping was noted 605 ponds in Silesia, whereas half of that areas does not exceed 0,5 hectares. The largest ponds on "dolnolutyňsku" had more than 400 hectares. The size of ponds increases with decreasing altitude. 51 % of ponds, which are shown in II. military mapping, no longer serve their purpose. On the remaining places are water surfaces, which are from 12 % smaller than the former ponds systems. Land use of former ponds shows, that the greatest enemy in the past was "hunger for land". 42 % are used now as fields, 9 % as floor spaces and 11 % as industrial zones.

Date of birth or lapse of ponds wasn't always traceable. Some records lacked either the name of a pond or its location. There are included, for example, records of lapse of pond, but we know nothing about their location on the estate, we can only deduce them from current names of fields or parts of village.

Relicts of former ponds are clearly visible in the places, which were used, even after their extinction. In the most cases, the pond disappeared with drying-up and conversion to agricultural land, if the remains of the dam do not separate the newly created fields. Remains of sluices, spouts or admission ports were found only in targeted digging in the place of the former ponds. Under modern buildings of expanding cities disappear all reminders of their existence, like for instance in the suburbs of Ostrava. They are maintained only in the form of local names or in the oral tradition.

Construction of new ponds is rare, it is affected not only by economic aspects, but also negative social impacts such as poaching, vandalism and simple human envy. We can't assume that all the former pond areas would be restored in the future. But where it already has happened, modern fishermen picked up on a centuries-old

tradition. In the 90th of 20th century, when most of ponds passed into private property and there arose a big fishing, that maintain Silesian ponds. For example Fish farming Jistebník or Rychvald.

Fish ponds tradition didn't vanished in Silesia during centuries. Some ponds were gradually restored, or elsewhere were created new ones. Today, the construction of such a water scheme is a long legal process, which significantly affects the landscape and inhabitants in the neighborhood. But it's irreplaceable induction for recultivation and improvement of functional and aesthetic use of land. At the time, when water has become the most important commodity, the similar decisions to build water storage works are pivotal for the economy of entire regions.

12. POUŽITÉ ZDROJE A LITERATURA

Prameny:

Zákon č. 99/2004 Sb., o rybníkářství, výkonu rybářského práva, rybářské strážní, ochraně mořských rybolovných zdrojů a o změně některých zákonů (zákon o rybníkářství).

Zákon č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu.

Zákon 254/2001 Sb. část první, zákon o vodách (vodní zákon)

Studie: Obnova rybníčních soustav v Regionu Poodří. 2004. Zpracovatel: Projekční a inženýrské studio Studénka.

Plán péče o chráněnou krajinnou oblast Poodří na období 2009 – 2018. AOPK 2009.

Mazurek, J.: Kronika obce Věřňovice, první část. 1966. 718 stran.

Projektová, technická a průvodní zpráva ke stavbě rybníka R1 a R2 v k.ú. obce Skřipov

Zemský archiv Opava:

Fond KRÁLOVSKÝ ÚŘAD V OPAVĚ (1631)1742 – 1782, inv.č. 1109, sig. 18/4c

Státní Okresní archiv Opava:

Archiv města Opavy. sv 1 a sv.2

Mapové podklady:

Wielandova mapa Opavského knížectví 1736. In: Zemský archiv Opava. Sběrka map a plánů, sign. 63/E.

Oldmaps – Staré mapy: I. vojenské mapování [on-line]: 2010 [citováno 2013-04-15]. Dostupné na: <http://oldmaps.geolab.cz/>

Oldmaps – Staré mapy: II. vojenské mapování[on-line]: 2010 [citováno 2013-04-15]. Dostupné na: <http://oldmaps.geolab.cz/>

Oldmaps – Staré mapy: III. vojenské mapování[on-line]: 2010 [citováno 2013-04-15]. Dostupné na: <http://oldmaps.geolab.cz/>

© 1st (2nd) Military Survey, Section No. xy, Austrian State Archive/Military Archive, Vienna

© Laboratoř geoinformatiky Univerzita J.E. Purkyně - <http://www.geolab.cz>

© Ministerstvo životního prostředí ČR - <http://www.env.cz>

Vrstvy použité v ArcGis 9.3 - In: Národní geoportal INSPIRE [on-line]: 2010 [citováno 2013-04-08]. Dostupné na: <http://geoportal.gov.cz>

Literatura:

Adamus, A.: *Sbírka listin k dějinám města Moravské Ostravy*. svazek první. Město Moravská Ostrava 1929, 227 stran. str. 50 a 160 - 161

Adamus, A.: *Z dějin Ostravy*. Město Moravská Ostrava 1934. 18 stran.

Andreska, J.: *Lesk a sláva českého rybářství*. NUGA. Pacov 1997. str. 144.

Bartusek, J. a Lukáš, J.: *Z minulosti obce Kunčice nad Ostravicí*. Městský obvod Slezská Ostrava. 77 stran. (rok vydání chybí)

Bradáč, A. Fiala, J.: *Nemovitosti : oceňování a právní vztahy*. Linde. Praha 2004. 743. stran.

Brzobohatý, J., Drkal, S.: *Karolínský katastr slezský*. svazek I. a II. Archivní správa MV ČSR. Praha 1972.

Čítek, J. a kol.: *Rybníkářství*. druhé aktualizované vydání. Informatorium. Praha 1998. str. 20

Dubravius, J. : *O rybnících*. Nakladatelství CSAV. Praha 1953. 77 stran.

Gawrecki, D. a kol.: *Dějiny Českého Slezska 1740 – 2000 II díl*. Slezská univerzita v Opavě. Opava 2003. 654 stran.

Gudrych: *Kronika obce Kylešovice I*. 1932.

Hajzlerová, I.: *Dolní Lutyně 1305 – 2005*. obec Dolní Lutyně 2005. 197 stran.

Str. 33 – 36

Hurt, R. : *Dějiny rybníkářství na Moravě a ve Slezsku díl 1*. Krajské nakladatelství Ostrava. Ostrava 1960

Hurt, R. : *Dějiny rybníkářství na Moravě a ve Slezsku díl 2.*. Krajské nakladatelství Ostrava. Ostrava 1960. 422 stran.

Kaňkovský, P.: *Vodní toky*: Institut environmentálních služeb. Praha 2012. str. 135 – 141.

Kapras, J.: *Pozůstatky knih zemského práva knížectví opavského II*. Čes.ak. císaře Františka Josefa pro vědy slovesnost a umění 1906. 198 s.

Kol. autorů: *Obnova rybníků, Obnova malých vodních nádrží jako významných krajinných prvků*. Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky. Praha 2009. 29. stran.

Kol. autorů: *Průvodce naučnou stezkou Stříbrný chodník v Odrách*. Základní organizace Českého svazu ochránců přírody v Odrách. Odry 2000. 13. zastavení.

Kol. autorů: *Slezsko*. Matice slezská Opava. Opava 1992. str. 5 – 79.

Lankočí, Hanuš: *Obec a panství Šenov*. Šenov 1932. 88 stran.

Malý, J.: *Poddanství a robota na Heralticku a jiných panstvích na Opavsku v 17. a počátkem 18. století*. Věstník Matice opavské. Opava 1933. 50str.

Matějka, F.: *Feudální velkostatek a poddaný na Moravě s přihlédnutím k přilehlému území Slezska a Polska*. Nakladatelství Československé AV, Praha 1959. 507 stran.

Pokorný, J.: *Vodní hospodářství, Stavby v rybářství*. Informatorium. Praha 2009. 318 stran.

Quitt: *Klimatické oblasti Československa*. 1971.

Rolleder, A.: *Dějiny města a soudního okresu Odry*. Město Odry 2002. 693 stran.

Slavíková, Simona a kol.: *Průvodce naučnou stezkou města Šenova*. Městský úřad Šenov, Tilia 2006. 20stran.

Šafář, J. a kol.: *Olomoucko*. In: Mackovčín, P. a Sedláček, M. (eds.): *Chráněná území ČR, svazek VI., AOPK a Ekocentrum Brno*. Praha 2003. str. 16 – 83

Šámal, P. a kol.: *Trestní zákoník II. §140 – 421*. Komentář. Praha 2010, C.H.Beck. str. 2751 - 2756

Šinovský, J.: *Knížka o Šenově*. str. 173. nebyla vydána, nalezneme v knihovně Šenov

Uhlíř, D.: *Slezský šlechtic Felix Lichnovský. Poslední láska kněžny Zaháňské*. Paseka. Praha a Litomyšl 2009. 164 stran.

Vrána, K. , Beran, J. : *Rybníky a účelové nádrže*, Vydavatelství. ČVUT, Praha 2002149 stran.

VRÁNA, K. a kol., 2004. *Revitalizace malých vodních toků – součást péče o krajinu*. Praha: Consult. 60 s.

Vlček a kol.: *Vodní toky a nádrže*. Academia. Praha 1984. str. 3 – 20.

Vorel, P.: *Páni z Pernštejna. Vzestup a pád rodu zubří hlavy v dějinách Čecha a Moravy*. Rybka Publishers. Praha a Litomyšl 1999. 318 stran.

Weissmannová, H. a kol.: *Ostravsko*. In: Mackovčín, P. a Sedláček, M. (eds.): *Chráněná území ČR, svazek VI., AOPK a Ekocentrum Brno*. Praha 2004. str. 14 – 86.

Periodika a články:

Adamová, K. a Šouša, J.: *Pytláctví ve starém českém právu 1*. In: Myslivecký kalendář 1989. Státní zemědělské nakladatelství, Praha 1988. str. 74 – 79

Adamová, K. a Šouša, J.: *Pytláctví ve starém českém právu 2*. In: Myslivecký kalendář 1990. Státní zemědělské nakladatelství, Praha 1989. str. 132 – 137

Bičík, I., Jeleček, L. (2003): Long term Research of LUCC in Czechia 1845 -2000. In: Proceedings 2003, ESEH (European Society for Environmental History), Prague, „ Dealing with diversity“, 224 – 231 pp

Hurt R. (1960): *Rybníkářství na Novojicku*. In: Novojicko, okresní vlastivědný sborník, č. 3, s. 10–11. Nový Jičín.

Hurt R. (1961): *Rybníkářství na Novojicku*. In: Novojicko, okresní vlastivědný sborník, č. 4, s. 10–11. Nový Jičín.

Hurt R. (1962): *Rybníkářství v okrese Nový Jičín*. In: Novojicko, okresní vlastivědný sborník, č. 5, s. 5–6. Nový Jičín.

Hurt R. (1963): *Rybníkářství v okrese Nový Jičín*. In: Novojicko, okresní vlastivědný sborník, č. 6, s. 15–16. Nový Jičín.

Hurt R. (1964): *Rybníkářství v okrese Nový Jičín*. In: Novojicko, okresní vlastivědný sborník, č. 7, s. 11–12. Nový Jičín.

Kladivová, Kult (2010) : *Vodoprávní problematika rybníků I*. In: VTEI – Vodohospodářské technicko-ekonomické informace. ročník 52. Výzkumný ústav vodohospodářský T. G. Masaryka. Praha. Strany 1-5 stran.

Schwaller, L. (2003): *Chov ryb Jistebník*. In: Poodří 1/2003 Jistebník. Společnost přátel Poodří. str. 25.

Pleskot, J. (2003): *Co je to „jistebník“ čili „boudník“?* In: Poodří 1/2003 Jistebník. Společnost přátel Poodří. str. 8.

Pleskot, J. (2003): *Jistebnické rybníky*. In: Poodří 1/2003 Jistebník. Společnost přátel Poodří. str. 23 – 24.

Pleskot, J. (2003): *Rybářská škola v Jistebníku*. In: Poodří 1/2003 Jistebník. Společnost přátel Poodří. str. 24 – 25.

Prymusová, Z.: *Šenovské rybníky*. In: Zpravodaj Ostravského muzea (článek získán přímo od paní Prymusové)

Internetové zdroje:

ČÚZK – Český úřad zeměměřičský a katastrální. *Marushka – mapový aplikační server. Publikace dat ISKN* [on-line]: 2011 [citováno 2013-02-20]. Dostupné na: <http://sgi.nahlizenidokn.cuzk.cz/marushka>

ČRS MO Karviná [on-line]: *Český rybářský svaz místní organizace Karviná se sídlem v Petrovicích u Karviné*: 2012 [citováno 2013-02-20]. Dostupné z: <http://www.rybarimokarvina.estranky.cz>

Deník.cz: *Vybudování štěrkovny na Novojičínsku se blíží* [on-line]: 2012 [citováno 2013-04-20]. Dostupné z: <http://www.denik.cz/moravskoslezsky-kraj>

Kukla, P.: *Analýza historického vývoje krajiny se zvláštním zřetelem na vodní složku krajiny*. In: *Venkovská krajina ročník 7* [on-line]. 2006 [citováno 2011-02-01]. Dostupné z: <http://aleph.vkol.cz>

Moravskoslezský kraj: 2010 [on-line]: 2010 [citováno 2013-02-02]. Dostupné z: <http://o-kraji.kr-moravskoslezsky.cz/>

Povodí Odry: *Plán povodí Odry, část D – Ochrana před povodněmi a vodní režim krajiny* [on-line]: 2007 [citováno 2013-02-20]. Dostupné z: <http://www.pod.cz/plan-oblasti-povodi-Odry>

13. SEZNAM OBRÁZKŮ A TABULEK

- Obr. 1: Mapa vymezení Slezska z roku 1925 a současných obcí, které do něj náleží
- Obr. 2: Olše ve Věřňovicích
- Obr. 3: Trněný rybník u Oder
- Obr. 4: Rybník Bobrov u Dolního Benešova
- Obr. 5: Odbahňování rybníka JZD 10
- Obr. 6: Vymezení katastrálního území
- Obr. 7: Vodní náhon v Odrách u bývalého mlýna
- Obr. 8: Zarůstající zbytek Dvorského rybníka
- Obr. 9: Téměř zarovnaná hráz mezi bývalými rybníky
- Obr. 10: Mapa rybníků u Oder a Mankovic
- Obr. 11: Vymezení katastrálního území
- Obr. 12: Výřez mapy III. vojenského mapování
- Obr. 13: Mapa jistebnických rybníků od roku 1736 po současnost
- Obr. 14: Oderský rybník
- Obr. 15: Prutník
- Obr. 16: Hráz mezi rybníky Kukla a Oderská Kukla
- Obr. 17: Mapa polaneckých a svinovských rybníků
- Obr. 18: Mapa současného využití ploch zaniklých svinovských rybníků
- Obr. 19: Vymezení katastrálního území
- Obr. 20: Mapa současného využití ploch zaniklých rybníků
- Obr. 21: Vymezení katastrálního území
- Obr. 22: Mapa šenovských rybníků od r. 1736 po současnost, s využitím území zaniklých rybníků
- Obr. 23: Vymezení katastrálních území
- Obr. 24: Mapa současného využití plochy bývalých lutyňských rybníků
- Obr. 25: Zaniklý rybník Bezděk
- Obr. 26: Mapa současného využití bývalých dětmarovických rybníků
- Obr. 27: Mapa rozmístění historických rybníků na ploše současných obcí
- Obr. 28: Grafické znázornění velikosti rybníků II.vojenského mapování
- Obr. 29: Grafické znázornění velikosti zaniklých rybníků
- Obr. 30: Grafické znázornění rybníků II. vojenského mapování v závislosti na nadmořské výšce

- Obr. 31: Grafické znázornění zaniklých rybníků v závislosti na nadmořské výšce
- Obr. 32: Grafické znázornění současného využití území rybníků II. vojenského mapování
- Obr. 33: Grafické znázornění současného využití území zaniklých rybníků z II. vojenského mapování
- Obr. 34: Mapa využití rybníků z II. vojenského mapování ve Slezsku

- Tab. 1: Geomorfologické členění Slezska
- Tab. 2: Klimatické oblasti českého Slezska
- Tab. 3: Plocha rybníků z let 1787 - 1789
- Tab. 4: Rybníky ve Svinově
- Tab. 5: Využití půdy v roce 1867
- Tab. 6: Zemědělské rozdělení úrodných ploch obce
- Tab. 7: Důchody dolnolutyňského panství z r. 1722
- Tab. 8: Statistické údaje z dolnolutyňského panství v roce 1804
- Tab. 9: Počet rybníků na historických mapách podle SO ORP
- Tab. 10: Velikost rybníků II. vojenského mapování
- Tab. 11: Zaniklé rybníky
- Tab. 12: Rybníky II. vojenského mapování
- Tab. 13: Zaniklé rybníky
- Tab. 14: Rybníky II. vojenského mapování
- Tab. 15: Zaniklé rybníky

14. SEZNAM ZKRATEK A PŘEVODY JEDNOTEK

AOPK ČR - Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky

ha - hektar

CHKO - chráněná krajinná oblast

MVN - malá vodní nádrž

NPR - národní přírodní rezervace

PR - přírodní rezervace

SK - Stabilní katastr

SOkA Opava - Státní okresní archiv Opava

SO ORP - správní obvod obce s rozšířenou působností

SO POU - správní obvod obce pověřeného obecního úřadu

ÚN - údolní nádrž

ZA Opava - Zemský archiv Opava

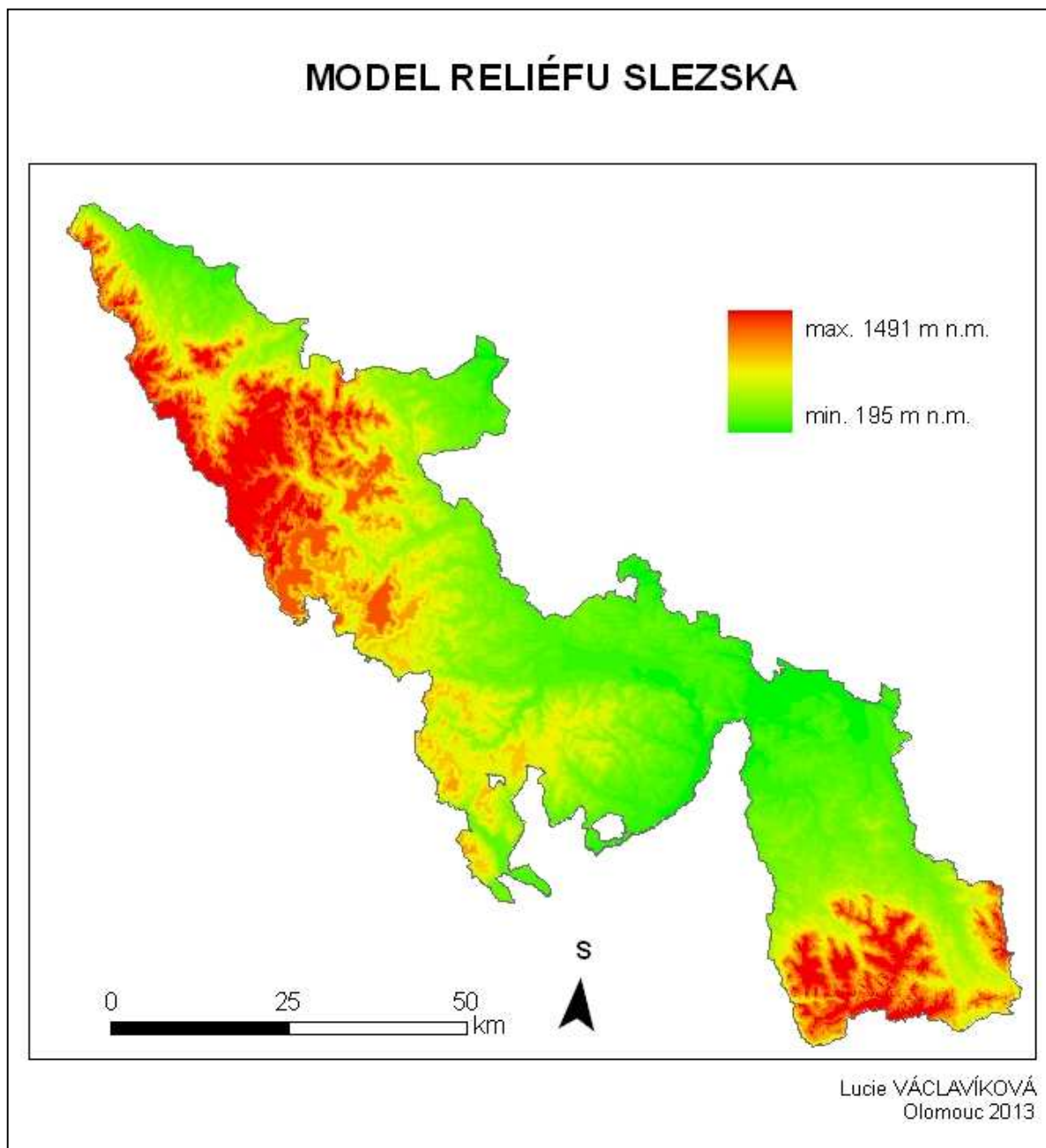
1 rakouské jitro = 0,575 ha

1 jitro = 1600 čtverečních sáhů = 3,597 m²

1 kopa = 60

PŘÍLOHY:

I) Mapa modelu reliéfu Slezska

II) Karvinsko (březen 2013)

Obr. II. 1: Doly Karviná

Obr. II. 2: Podkostelní rybník

Obr. II. 3: Kostel Sv. Petra z Alkandaru

Obr. II. 4: Opuštěný kostel v Loučkách

Obr. II. 5: Těžba nedaleko obce Loučky

III) Krnov

Dochoval se urbář z roku 1524, ve kterém se říká, že se na panství krnovské komory nacházelo 12 rybníků. Dva malé rybníčky, další čtyři byly zrušeny a posledních 6 rybníků zůstalo zachováno. Rybníkářství v té době stagnovalo, východiskem mohlo být obnovení zarostlých rybníků, či zbudování nových pod hradem Cvilín. Roku 1536 přešlo panství pod Hohenzollerny a rybníky byly obnovovány. Pod hradem bylo 6 větších rybníků a 4 plodové. Jeden z nich se jmenoval **Nový**. Další rybníky byly opravovány a znovu budovány, dokládá to zábor půdy v Úvalně a nově vytvořené rybníky v Holasovicích. Samotní krnovští měšťané budují 4 rybníky.¹⁰³ Roku 1549 byl velkou povodní stržen stav na Odře. Vodou ale byly stále zásobovány s jistebnického rybníka Kukly.

oblast	počet rybníků	využití	výtěžnost [kopy]
u zámku Cvilín	2		300 a 250
	1		40
	1 (stržený)		20
	2	haltíře	
	2	na odrost	
pod Vartovem	1 (stržený)		20
u mlýna chařovského	1		
	2	haltíře	menší
ves Úvalno	2		větší a menší
ves Brumovice	2 (stržené)		
ves Holasovice	1		
Plášť	1		

Plocha rybníků u Cvilína:

Kamenný 90, Horní 85, Jordán
35, Nový 14 a Silniční 13 jiter.

104

Zdroj: Matějka, F.: *Feudální velkostatek a poddaný na Moravě s přihlédnutím k přilehlému území Slezska a Polska*.1959., str. 347

Hurt ale uvádí k roku 1523 4 kaprové a 4 plodové rybníky. – vychází z Lichtenštejnského urbáře SAO

¹⁰³ Zdroj: Matějka, F.: *Feudální velkostatek a poddaný na Moravě s přihlédnutím k přilehlému území Slezska a Polska*.1959, str. 347

¹⁰⁴ Hurt, R. : *Dějiny rybníkářství na Moravě a ve Slezsku* díl 1960.. str. 90 - 91

IV) Rybníky obhospodařované jednotlivými rybářstvími

Tab. IV. 1: Rybníky obhospodařované Chovem ryb Jistebník k roku 2013									
	název	kóta hladiny [m]	plocha v KÚ [ha]	zatopená plocha [ha]	stř. hladina [m]	objem [m ³]	délka hráze [m]	k.ú.	zóna CHKO
1	Bažantní	224,3	7,9	7,8	0,7	54 000	1 145	Jistebník	II
2	Benův		1,4					Klimkovice	
3	Bezruč	223,7	75,1	70,0	1,0	715 000	3 600	Jistebník	II
4	Budní malý	218,8	2,7	2,7	0,7	19 000	810	Polom	II
5	Budní velký	218,3	12,2	11,8	1,0	118 000	1 515	Polom	II
6	Grinšův	228,5	1,2	1,5	0,7	10 200	500	Jistebník	
7	Kačírek	218,8	5,4	4,9	1,0	49 000	925	Polom	II
8	Kompostová I	222,5	0,8	0,8	0,7	5 200	410	Jistebník	IV
9	Kompostová II	222,5	0,6	0,6	0,7	4 000	370	Jistebník	IV
10	Kompostová III	222,5	0,5	0,5	0,7	3 400	320	Jistebník	IV
11	Křivý	222,9	34,3	34,3	0,9	320 000	3 120	Jistebník	II
12	Kukla Oderská	221,6	14,5	14,2	0,9	125 000	1 760	Jistebník	II
13	Kukla Prosňáková	221,8	3,7	3,3	0,8	28 000	710	Jistebník	II
14	Kukla Velká	221,3	13,2	13,1	0,9	115 000	1 495	Jistebník	II
15	Manipulační I	222,1	0,2	0,2	0,9	1 600	890	Jistebník	II
16	Manipulační II	221,9	0,1	0,1	1,0	700		Jistebník	II
17	Manipulační III	221,9	0,1	0,1	1,1	1 500		Jistebník	II
18	Nádražní	217,8	4,6	4,3	1,0	43 000	1 340	Polom	III
19	Nová louka	218,2	11,1	11,0	1,0	110 000	1 340	Polom	III
20	Obnovená	222,0	1,8	1,2	0,9	10 800	440	Jistebník	II
21	Oderský	222,7	15,7	14,5	1,0	183 000	1 800	Jistebník	I
22	Oleják I	249,8	0,2	0,3	1,0	2 880	205	Klimkovice	
23	Oleják II	249,8	0,5	0,1	1,0	900	50	Klimkovice	
24	Palarňový	217,8	5,6	5,1	0,5	27 000	945	Polom	
25	Pastevní	217,8	7,3	5,4	0,6	33 000	955	Polom	
26	Písečný	246,8	2,1	1,3	1,3	17 400	220	Klimkovice	
27	Podhorník	220,5	31,4	31,2	1,0	320 000	780	Jistebník	III
28	Polní malý	228,3	2,9	2,6	0,7	18 088	370	Polom	
29	Polní velký	227,7	4,6	3,9	1,2	47 220	480	Polom	
30	Prosňáček	222,4	2,3	2,3	0,5	10 500	686	Jistebník	II
31	Prosňák	222,0	21,9	23,6	1,1	250 000	1 910	Jistebník	I
32	Prutník	223,2	4,4	4,4	0,7	28 500	940	Jistebník	II
33	Průtočný	225,4	6,0	6,0	0,9	27 000	820	Jistebník	II
34	Roh malý	228,2	1,6	1,7	1,1	19 000	605	Jistebník	
35	Roh velký	227,7	2,4	2,9	1,0	29 000	690	Jistebník	
36	Sádková	222,8	2,5	2,4	1,0	23 600	650	Jistebník	III
37	Sítinový	225,0	11,6	12,0	0,9	98 000	1 045	Jistebník	II
38	Spasitel						290	Polom	
39	Starý	224,5	19,7	19,7	0,9	152 000	1 255	Jistebník	II
40	Střelný	228,7	2,3	2,0	0,8	16 100	370	Jistebník	
41	Tisův	248,7	1,4	0,9	1,1	10 100	140	Klimkovice	
42	Třecí I	221,8	0,8	0,7	0,8	6 500	380	Jistebník	II
43	Třecí II	221,7	0,8	0,8	0,8	6 700	380	Jistebník	II
44	Třecí III	221,8	1,3	1,3	0,8	11 300	470	Jistebník	II
45	U cesty	222,4	0,6	0,5	1,1	6 600	325	Jistebník	II
46	Váček malý	219,3	2,8	2,2	0,6	13 500	570	Polom	I

47	Váček velký	218,7	8,5	8,4	1,0	84 000	1 340	Polom	I
48	Zimní	219,2	1,3	1,1	0,7	8 000	440	Polom	
49	Oleják III	250,5		0,1	1,0	700	35	Klimkovice	
	sádky			0,2		2 360		Jistebník	III

Zdroj: materiály poskytnuté panem Madziou z Chovu ryb Jistebník, upraveno

Tab. IV.2: Rybníky vlastněné MO ČRS Karviná pro rok 2013		
<i>název</i>	<i>plocha [ha]</i>	<i>v k.ú.</i>
Urbanczyk 1	4	Marklovice a Petrovice u Karviné
Urbanczyk 2	3,5	
Radecký 1	1,3	
JZD 4, 5	1,6	
JZD 6, 7, 8, 9A, 9B	0,4	
JZD 10, 11	0,2	
JZD příkopové rybníčky a odchovné žlaby	0,4	
JZD 8A (ve výstavbě)	1,1	

Tab. IV.3: Revíry MO ČRS Karviná		
<i>revír</i>	<i>popis</i>	<i>plocha [ha]</i>
OLŠE 2	úsek Olše, 13 km	30
OLŠE 3	úsek Olše, 9 km	17
OLŠE 2A	slepé rameno v k. ú. Závada	2
OLŠE 3A	3 podrevíry	65
PETRUVKA 1	úsek Petrůvky, 14 km	9
PETRUVKA 1A	Petrovy nádrže, k. ú. Petrovice	4,8
STONÁVKA 1	úsek Stonávky od ústí, 4 km	5
STONÁVKA 1P	od Dolu Darkov k Těrlické přehradě	7
STONÁVKA 1A	prohlubně po těžbě	23
KATEŘINA 1A	vodní nádrže v k.ú. Stonava	5
KOZINEC 1A	jezero vzniklé poklesem po těžbě	28
LOUKY 1A	dělní propadlina v k.ú. Louky	10

Zdroj obou tabulek: rozhovor s panem Ing. Vladimírem Durčákem a ČRS MO Karviná (online), dostupné z: <http://www.rybarimokarvina.estranky.cz/>

V) Stavba rybníka v k. ú. Skřipov

Následná fotodokumentace stavby se týká rybníků ve Skřipově a byla pořizována od srpna 2011 do dubna 2013.

Srpen 2011

Obr. V. 1: Místo budoucích rybníků

Obr. V. 2: Bílovka nad budoucími rybníky

Září 2011 – zahájení stavby 19. 9. 2011 (foceno 24. 9. 2011)

Obr. V. 2: Vyměření stavebních pozemků

Obr. V. 3: Stavba výpustí

Říjen a listopad 2011

Obr. V. 4: Stavba výpustě 2

Obr. V. 5: Stavba výpustě 3

Obr. V. 6: Budování hráze
(foceno ze dna budoucího rybníka R1)

Obr. V. 7: Hloubení obtokového kanálu

Prosinec 2011 – dokončení hrubé stavby, usazování rybníků

Obr. V. 8: Stavba výpustě 4 - dokončení

Obr.V. 9: Plocha rybníka R1

Březen 2012

Obr. V. 10: Napuštěný rybník R1

Obr. V. 11: Probíhající stavba rybníku R2

Duben a květen 2012

Obr. V. 12: Výpust mezi rybníky R1 a R2

Obr. V. 13: Plocha mezi rybníky s výpustí

Srpen 2012 – oba rybníky napuštěné

Obr. V. 14: Rybník R2

Obr. V. 15: Rybník R1

Současný stav - duben 2013

Obr. V. 16: Přepad na R2

Obr. V. 17: Pohled na oba rybníky z hráze R2

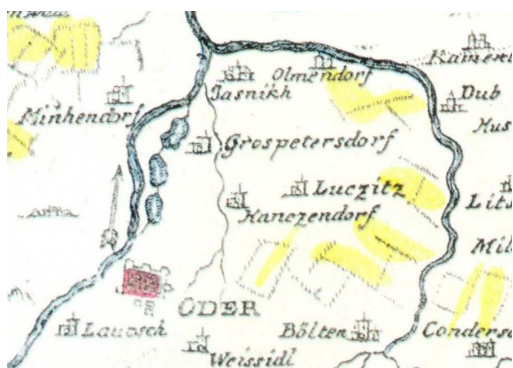

Obr. V. 18: Nádrž R1 a obvodový kanál

Obr. V. 19: Bílovka vzdálená od rybníků minimálně 3 m

VI) Odry a Mankovice

Zdroj: archiv pana K. Wilsche

Obr. VI. 1: Výřez mapy Norberta Wenzela von Linck z roku 1719

FOTOGRAFIE z března a dubna 2013

Obr. VI. 4: Mokřad nad rybníky (Odry)

Obr. VI. 5: Vodní náhon a Emauzský rybník

Obr. VI. 6: Plocha Mankovického Dvorského rybníka

Obr. VI. 7: Plocha Mankovického Mlýnského rybníka protnutá železniční tratí

VII) Počty rybníků na mapách

Tab. VII. 1: Rybníky dle Wielanda			Tab. VII.2: Rybníky z II. vojenského mapování		
SO ORP	obec	počet rybníků	SO ORP	obec	počet rybníků
Bílovec	Jistebník	1	Bílovec	Bravantice	3
	Pustějov	1		Bíllov	3
	Studénka	4		Bílovec	5
	Velké Albrechtice	1		Bítov	1
Bohumín	Bohumín	6		Jistebník	16
	Rychvald	12		Slatina	1
Bruntál	Andělská Hora	1		Studénka	9
	Bruntál	1		Tísek	2
	Horní Životice	1		Těškovice	1
	Staré Město	1		Bohumín	Bohumín
	Světlá Hora	1	Rychvald		18
	Václavov u Bruntálu	1	Bruntál	Bruntál	4
Český Těšín	Český Těšín	1		Horní Životice	2
Havířov	Havířov	20		Rudná pod Pradědem	3
	Horní Suchá	1		Staré Heřminovy	2
	Těrlicko	1		Svobodné Heřmanice	2
Hlučín	Bělá	3		Světlá Hora	1
	Bohuslavice	14	Český Těšín	Český Těšín	1
	Děhylov	2	Frýdek-Místek	Bruzovice	2
	Dobroslavice	2		Dobratice	3
	Dolní Benešov	4		Dolní Domaslavice	1
	Hať	8		Dolní Tošanovice	7
	Hlučín	6		Frýdek-Místek	7
	Ludgeřovice	1		Horní Domaslavice	4
	Markvartovice	1		Horní Tošanovice	4
	Píšť	3		Kaňovice	1
	Šilheřovice	2		Lučina	10
	Vřesina	4		Pazderna	1
	Závada	2		Sedliště	3
	Karviná	Dětmarovice		9	Třanovice
Karviná		21		Vojkovice	5
Petrovice u Karviné		9	Havířov	Albrechtice	3
Stonava		2		Havířov	24
Kravaře	Chuchelná	6		Horní Bludovice	1
	Kobeřice	1		Horní Suchá	3
	Štěpánkovice	1	Těrlicko	12	
Krnov	Čaková	1	Hlučín	Dobroslavice	1
	Bohušov	1		Děhylov	2
	Brantice	3	Karviná	Dětmarovice	6
	Hlinka	1		Karviná	35
	Krnov	9		Petrovice u Karviné	3
	Město Albrechtice	6		Stonava	14
	Osoblaha	1	Krnov	Bohušov	2
	Rusín	3		Brantice	1

	Slezské Rudoltice	1		Býkov-Láryšov	1
	Slezské Rudoltice	2		Dívčí Hrad	2
	Třemešná	2		Hlinka	2
	Úvalno	1		Holčovice	3
Nový Jičín	Fulnek	4		Hošťálkovy	2
Odry	Heřmánky	1		Jindřichov	2
	Mankovice	2		Krasov	1
	Odry	4		Krnov	5
Opava	Branka u Opavy	1		Lichnov	2
	Háj ve Slezsku	4		Liptaň	5
	Hradec nad Moravicí	4		Osoblaha	1
	Jakartovice	1		Rusín	2
	Nové Sedlice	1		Slezské Pavlovice	3
	Oldřišov	2		Slezské Rudoltice	1
	Opava	3		Třemešná	2
	Pustá Polom	1		Vysoká	4
	Raduň	2	Nový Jičín	Fulnek	2
	Slavkov	1	Odry	Mankovice	1
	Sosnová	1		Odry	2
	Stěbořice	1		Dolní Životice	2
	Štítina	3		Hlavnice	1
	Uhlířov	2		Hlubočec	2
Velké Heraltice	1	Holasovice		4	
Orlová	Dolní Lutyně	13		Hrabyně	4
	Doubrava	2		Hradec nad Moravicí	2
	Orlová	4		Háj ve Slezsku	2
	Petřvald	5		Jakartovice	3
Ostrava	Klimkovice	2		Jezdkovice	1
	Ostrava	27		Kyjovice	1
	Šenov	6		Litultovice	5
	Vřesina	1		Mikolajice	2
Vítkov	Vítkov	1	Mladecko	5	
			Opava	19	
			Štáblovice	4	
			Pustá Polom	1	
			Raduň	3	
			Slavkov	4	
			Sosnová	2	
			Stěbořice	1	
			Uhlířov	2	
			Velké Heraltice	9	
		Orlová	Dolní Lutyně	10	
			Doubrava	4	
			Orlová	21	
			Petřvald	4	
		Ostrava	Dolní Lhota	5	
			Horní Lhota	1	
			Klimkovice	7	
			Šenov	24	

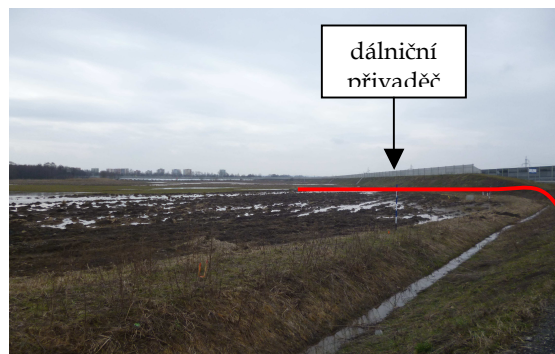
	Olbramice	1
	Ostrava	96
	Velká Polom	4
	Vratimov	1
	Václavovice	10
Rýmařov	Malá Morávka	1
Třinec	Hnojník	4
	Komorní Lhotka	2
	Smilovice	3
	Střítež	2
	Vělopolí	4
Vítkov	Černá ve Slezsku	7
	Březová	3
	Melč	4
	Nové Lublice	1
	Radkov	3
	Vítkov	1

Zdroj: historické mapy, zpracováno v prostředí ArcGIS

VIII) Dolní Lutyně a Dětmarovice (březen 2013)

Obr. VIII.1: Rybník Pilar
(pohled z hráze)

Obr. VIII.2: Rybník Nerad

Obr. VIII.3: Dětmarovická elektrárna
(pohled z místa rybníku Otec)

Obr. VIII.4: Zachovalá Trojanovská
hráz